

การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน
ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

นางสาวหทัยรัตน์ เสมประวัตติ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2562

**Public Participation in Implementing Thai Niyom Yangyuen Project of
Nang Kaeo Subdistrict, Potharam District, Ratchaburi Province**

Miss Hathairat Semprawat

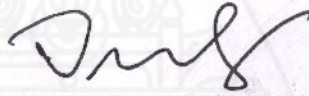
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Public Administration
School of Management Science
Sukhothai Thammathirat Open University

2019

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนิน
โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม
จังหวัดราชบุรี
ชื่อและนามสกุล นางสาวหทัยรัตน์ เสมประวัตติ
แขนงวิชา บริหารรัฐกิจ
สาขาวิชา วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ เมฆาสุทธิรัตน์

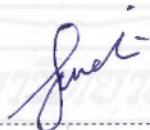
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ เมฆาสุทธิรัตน์)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุวิดา นวมเจริญ)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

ชื่อการศึกษา **ค้นคว้าอิสระ** การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน
ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผู้ศึกษา นางสาวหทัยรัตน์ เสมประวัตี **รหัสนักศึกษา** 2603003142 **ปริญญา** รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ เมธาสุทธิรัตน์ **ปีการศึกษา** 2562

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวทางการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (3) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ออกเป็นสองกลุ่ม คือ (1) ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล จำนวน 2 คน ได้แก่ ปลัดอำเภอ และพัฒนากร ประจำตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (2) ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 12 คน ในส่วนของประชาชนตำบลนางแก้ว ผู้ศึกษาได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อใช้ในการกำหนดหมู่บ้านเพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยทำการกำหนดประเภทหมู่บ้าน ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ หมู่บ้านขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ และใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (criterion based selection) ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการศึกษาพบว่า (1) การดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว เป็นไปรอบการดำเนินงานและห้วงเวลาที่ส่วนกลางกำหนด (2) ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการผ่านกลไกการประชุมประชาคมที่จัดขึ้นทั้ง 4 เวที ในแต่ละเวทีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความแตกต่างกัน โดยประชาชนจะให้ความสนใจเข้าร่วมการประชุมครั้งแรกมากที่สุด และลดลงตามลำดับ (3) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ คือ ความแตกแยก ความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ของผู้ปฏิบัติงาน และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนควรสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในเรื่องจิตสาธารณะปลูกฝังค่านิยมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยตามหลักการเสริมสร้างความปลอดภัยของประชาชนระหว่างประชาชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการไทยนิยม ยั่งยืน จังหวัดราชบุรี

Independent Study title: Public Participation in Implementing Thai Niyom Yangyuen Project of Nang Kaeo Subdistrict, Potharam District, Ratchaburi Province

Author: Miss Hathairat Semprawat; **ID :** 2603003142;

Degree: Master of Public Administration ;

Independent Study advior: Dr.Jirawat Mathasuttirat, Associate Professor;

Academic year: 2019

Abstract

This study is based on a (1) study the operating guidelines of Thai Niyom Yangyuen Project of Nang Kaeo Subdistrict, Potharam District, Ratchaburi Province. (2) to study the participation of people in the implementation of the Thai Niyom Yangyuen Project sustainable in Nang Kaeo Subdistrict, Photharam District, Ratchaburi Province. (3) to study the problems, obstacles and sustainable development of the people in Nang Kaeo Subdistrict, Potharam District, Ratchaburi Province.

This study is a qualitative study. The study divided the key informants into two groups which are (1) team-driven development of Thai Niyom Yangyuen projects subdistrict level, consisting of 2 people, consisting of Depute District Chief and Developer of Nang Kaeo Subdistrict. (2) village headmen and 12 peoples living in Nang Kaeo Subdistrict, Photharam District, Ratchaburi Province. The study has set criteria for determining the village to enter the data storage area. By specifying the village type into 3 types which are small, medium and large villages and use criterion based selection in key informants selection to collect data. The instrument used in the study was a semi-structured interview form, collecting data by in-depth interview from Key informants. Qualitative data was analyzed by inductive analysis.

The results showed that: (1) action to drive national development of Thai Niyom Yangyuen projects in accordance with the operational framework and the time frame that is centralized. (2) people come to participate in the project through the mechanism of the 4 community forum at each stage, the level of public participation is different. In which the people are most interested in attending the first meeting and decreasing respectively. (3) problems and obstacles in the project are cleavage, cooperation from local administrative organizations in the area, knowledge and understanding of Thai Niyom Yangyuen projects of workers. And guidelines for the sustainable development of public participation should raise public awareness about public mind. Cultivate a democratic way of life in accordance with the principle of reconciliation of the Ministry of Interior. And establishing working mechanisms for village and community development by creating participation between citizens, government agencies and local government organizations.

Keywords: Participation of the public, Thai Niyom Yangyuen Project, Ratchaburi Province

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระ การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย
โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์
ลงมือได้ หากไม่ได้รับความเมตตาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรวัดน์ เมธาสุทธิรัตน์ อาจารย์
ที่ปรึกษา และ ดร.สุวิดา นวมเจริญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ที่ได้กรุณาชี้แนะแนวทาง ให้คำแนะนำ
อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ถึงแม้ท่านจะมีภาระงานที่มากแต่ท่านก็ได้สละเวลา
อันมีค่าคอยให้คำปรึกษาและเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่งตลอดการศึกษา จนทำให้ผู้ศึกษาสามารถทำ
ค้นคว้าอิสระให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายได้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองเป็นอย่างสูง

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ นายวิภพ พุ่มแก้ว ปลัดอำเภอโพธาราม และนางสาวนิตยา
หอมหวล พัฒนาการเทศบาลเขาขวาง นายเจน สุชาพจน์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 นายสมพาน ดอนทอง
ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 นายสันต์ บัวโรยวิถี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 รวมถึงประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอ
โพธาราม จังหวัดราชบุรีทุกท่าน ที่สละเวลาอันมีค่าให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก
ทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ของตำบลนางแก้ว อำเภอ
โพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นข้อมูลในการทำค้นคว้าอิสระฉบับนี้ และขอขอบคุณเพื่อน
นักศึกษาปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตร์ รุ่น 14 ที่ให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา และเป็น
กำลังใจตลอดระยะเวลาของการจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้

ที่สำคัญที่สุดผู้ศึกษาขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้ความช่วยเหลือในการอำนวยความสะดวก
ความสะดวกในการศึกษา มาโดยตลอด อีกทั้งยังคอยเป็นกำลังใจให้แก่ผู้ศึกษาจนสามารถ
ทำคว้าอิสระเล่มนี้จนสำเร็จ การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยคำแนะนำ การชี้แนะที่มีคุณค่า
การให้ความร่วมมือ และการให้กำลังใจจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ
เป็นอย่างสูงด้วยความสำนึกยิ่ง

หทัยรัตน์ เสมประวัตติ

กุมภาพันธ์ 2563

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิด ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ	7
แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ	20
แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน	25
แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	45
แนวคิดประชาธิปไตย	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	57
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	62
ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)	62
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	64
การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
การวิเคราะห์ข้อมูล	65
กรอบแนวคิดการศึกษา	65

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การนำเสนอข้อมูล การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย	
“โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.....	67
ข้อมูลทั่วไปของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.....	67
แนวทางการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.....	71
การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.....	75
ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.....	84
บทที่ 5 ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	92
ผลการศึกษา.....	92
การอภิปรายผล.....	98
ข้อเสนอแนะ.....	112
บรรณานุกรม.....	115
ภาคผนวก.....	120
ก แบบสัมภาษณ์.....	121
ข ตารางสถิติประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.....	128
ประวัติผู้ศึกษา.....	130

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1	ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น..... 24
ภาพที่ 2.2	แสดงวงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff..... 33
ภาพที่ 2.3	แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของถวิลวดี บุรีกุล..... 37
ภาพที่ 3.1	กรอบแนวคิดการศึกษา..... 66
ภาพที่ 4.1	แผนการดำเนินนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตาม โครงการ ไทยนิยม ยั่งยืน..... 70

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยรัฐบาลได้เสนอหลักการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 โดยกำหนดกรอบหลักการในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืนตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” เป็นการดำเนินการที่มีกลไกการขับเคลื่อนตั้งแต่ระดับชาติสู่ระดับพื้นที่ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบประชารัฐ โดยการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของประชาชนการดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน เพื่อมาสู่การจัดทำแผนงาน/โครงการเพื่อเพิ่มรายได้ให้ประชาชนอย่างยั่งยืน และการสร้างความรู้ความเข้าใจตามกรอบหลักการดำเนินการ 10 เรื่อง อย่างมีแบบแผนสู่การสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดโอกาสในการพัฒนาตนเองโดยการจัดเวทีประชาคม ซึ่งเป็นไปตามหน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 78 กำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ซึ่งการจัดทำเวทีประชาคมครั้งนี้ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน พร้อมเยี่ยมเยือนประชาชนทั้งรายครัวเรือนและรายบุคคล เพื่อค้นหาความต้องการของประชาชน หมู่บ้าน ชุมชน ก่อนการนำไปจัดทำโครงการที่แก้ไขปัญหาในพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนอันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

โครงการไทยนิยม ยั่งยืน มีกลไกสำคัญ 4 ระดับ ทำหน้าที่บูรณาการการขับเคลื่อนและติดตามงานสำคัญลงในพื้นที่เป้าหมาย 83,151 หมู่บ้าน/ชุมชน ประกอบด้วย ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล ซึ่งทั้งหมดคือทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล ถือเป็นแกนหลักที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำหน้าที่ในการสร้างการรับรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสร้างความร่วมมือกับกลไกของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ทั้งมิติด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้ โครงการไทยนิยม ยั่งยืน มุ่งขับเคลื่อนงานสำคัญ 10 เรื่อง ดังนี้

1. สัญญาประชาคมผูกใจไทยเป็นหนึ่ง ด้วยการสร้างความสามัคคี ประองดอง จัดให้มี การทำสัญญาประชาคมให้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย เพื่อรับรู้และปฏิบัติตามร่วมกัน
 2. คนไทยไม่ทิ้งกัน ด้วยการดูแลผู้มีรายได้น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่ลงทะเบียน โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ
 3. ชุมชนอยู่ดีมีสุข ด้วยการพัฒนาความเป็นอยู่ อาชีพ และรายได้ให้แก่ ประชาชน ผ่านการปฏิรูปโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตร และการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 4. วิถีไทยวิถีพอเพียง ด้วยการส่งเสริมให้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการ ดำเนินชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างวินัยการออมในทุกช่วงอายุ
 5. รู้สิทธิ รู้หน้าที่ รู้กฎหมาย ด้วยการให้ความรู้แก่ประชาชน ในเรื่อง สิทธิ หน้าที่ และ กฎหมายเพื่อการเป็นพลเมืองที่ดี
 6. รู้กลไกการบริหารราชการ ด้วยการให้ความรู้แก่ประชาชน ทั้งเรื่องกลไกการบริหาร ราชการแผ่นดินแต่ละระดับ และการบริหารงบประมาณ ที่มุ่งประ โยชน์แก่ประชาชน
 7. รู้รักประชาธิปไตยไทยนิยม ด้วยการให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับ ระบบการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และหลักธรรมาภิบาล
 8. รู้เท่าทันเทคโนโลยี ด้วยการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับเทคโนโลยี ให้ ความสำคัญต่อการเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการผ่านโครงการสำคัญ เช่น เน็ตประชารัฐ เป็นต้น
 9. ร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดอย่างครบวงจร และ
 10. งานตามภารกิจของส่วนราชการ/หน่วยงาน (Function)
- ซึ่งทั้ง 10 เรื่องดังกล่าว ถือเป็นเรื่องเร่งด่วน และจะขยายผลเพื่อต่อยอดในเรื่องอื่น ๆ ต่อไปให้ครอบคลุมทุกมิติ โดยมีเป้าหมายคือการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประเทศไทยสู่ความยั่งยืน ดำเนินการครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศทั้งในพื้นที่ 76 จังหวัด 878 อำเภอ และพื้นที่ กรุงเทพมหานคร 50 เขต รวมถึงขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน จำนวน 7,663 ทีม ดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน และชุมชนในกรุงเทพมหานคร รวม 81,151 แห่ง (อ้างอิงใน บุญธรรม เลิศสุภิเกษม และคณะ, 2561, น. 2) แยกเป็นดังต่อไปนี้
1. ขับเคลื่อนฯ ในพื้นที่ตำบล รวม 7,255 ตำบล 75,032 หมู่บ้าน
 2. ขับเคลื่อนฯ ในพื้นที่ชุมชนเมือง รวม 208 ชุมชน 6,052 ชุมชน
 3. ขับเคลื่อนฯ ในพื้นที่ชุมชนกรุงเทพมหานคร รวม 200 ทีมชุมชน 2,067 ชุมชน
- โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ (หมู่บ้าน/ชุมชนละ-สองแสนบาท) เป็นส่วนหนึ่งของโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ซึ่งเป็นโครงการที่อยู่ในกรอบที่ 3

ชุมชนอยู่ดีมีสุข โดยกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้กรมการปกครองเป็นหน่วยดำเนินการ ซึ่งมุ่งหวังให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชน เพราะประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนคือผู้รู้ปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชน ของตนเอง ดีกว่าผู้อื่น ซึ่งเป็น โครงการที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการชุมชนเป็นกลไกในการบริหารจัดการ โครงการ ซึ่งทำให้ประชาชน เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ช่วยกันคิด ช่วยกันนำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา ตามความต้องการของตนเอง พร้อมทั้งเกิดเป็นความสมัครสมานสามัคคีภายในหมู่บ้านตามแนวทาง “ประชารัฐ” ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การเป็นสังคมประชาธิปไตย ประการสำคัญคือประชาชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในระดับพื้นที่ ตำบลนางแก้ว อำเภอ โพนาราม จังหวัดราชบุรี เป็นตำบลหนึ่งที่ประชาชนให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ที่ภาครัฐจัดขึ้นไม่มากนัก สืบเนื่องจากการประชุมประชาคมประจำเดือนในแต่ละเดือน และจากการลงพื้นที่ประชุมประชาคมเวทีไทยนิยม ยั่งยืน ทั้ง 4 ครั้ง ซึ่งเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ ประชาชนในหมู่บ้านได้ร่วมแสดงความคิดเห็น นำเสนอปัญหาข้อมูลต่างๆ ด้าน พบว่าการเข้าร่วม ประชุมของประชาชนในหมู่บ้านมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับสัดส่วนของจำนวนประชากร ในหมู่บ้าน สาเหตุเกิดจากการที่ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาดังเพราะต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรและรับจ้าง มีฐานะปานกลางและยากจน เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันของประชาชนในหมู่บ้านจึงทุ่มเทไปกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ จึงไม่ให้ความสนใจในเรื่องของการจัดกิจกรรมเวทีไทยนิยม ยั่งยืน ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลเท่าที่ควร ประกอบกับขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงเกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย “ไทยนิยม ยั่งยืน” ทำให้ ประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม จึงเป็นเรื่องยากที่จะทำให้คนในหมู่บ้าน/ ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพร้อมๆ กัน ในบางหมู่บ้านที่มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยมากจะเป็นผู้สูงอายุ เพราะมีเวลาดังอยู่แต่กับบ้านจึงมีเวลาที่จะ มาร่วมกิจกรรม ฉะนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะทำให้คนในหมู่บ้านและ ชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และยังทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีต่อกันภายในหมู่บ้านและชุมชน ก่อเกิดเป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมให้ต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้นำนโยบาย ไปปฏิบัติและผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชนด้วยว่ามี การเข้าถึงประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนมากน้อยเพียงใด และสามารถสร้างการรับรู้ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมได้มากน้อย เพียงใด หากทุกคนไม่ให้ความร่วมมือและไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ภายในหมู่บ้าน/ ชุมชน ก็จะส่งผลให้หมู่บ้าน/ชุมชนไม่พัฒนา ไม่มีความเข้มแข็ง และอาจทำให้มีปัญหาในด้านอื่นๆ

ตามมาด้วย จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษา แนวทางการดำเนินนโยบาย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบาย รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

2.3 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ ตำบลนางแก้ว อำเภอ โพธาราม จังหวัดราชบุรี

3. ขอบเขตของการศึกษา

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยพิจารณาจากผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 14 คน โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

3.1.1 **ตัวแทนทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน** ตำบลนางแก้ว จำนวน 2 คน กำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (criterionbased selection) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจและเกี่ยวข้องกับการดำเนิน “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ในพื้นที่ตำบลนางแก้วโดยตรง ดังนี้

ปลัดอำเภอประจำตำบลนางแก้ว	จำนวน 1 คน
พัฒนากรประจำตำบลนางแก้ว	จำนวน 1 คน

3.1.2 **ผู้ใหญ่บ้าน** จำนวน 3 คน กำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (criterionbased selection) โดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

หมู่บ้านขนาดเล็ก	จำนวน 1 คน
หมู่บ้านขนาดกลาง	จำนวน 1 คน
หมู่บ้านขนาดใหญ่	จำนวน 1 คน

3.1.3 ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้าน จำนวน 9 คน ซึ่งกำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (criterionbased selection) โดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

หมู่บ้านขนาดเล็ก	จำนวน 3 คน
หมู่บ้านขนาดกลาง	จำนวน 3 คน
หมู่บ้านขนาดใหญ่	จำนวน 3 คน

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินนโยบาย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบาย รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน

3.3 ขอบเขตด้านสถานที่

งานวิจัยนี้ศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” เฉพาะพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยฉบับนี้ใช้เวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนกันยายน – ธันวาคม 2562

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 การดำเนินนโยบาย หรือการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Public Policy Implementation)

หมายถึง การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องของการศึกษาว่าองค์กรที่รับผิดชอบสามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนกลไกที่สำคัญทั้งหมดมาปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้ได้หรือไม่ และได้เพียงใด การศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงเป็นการแสวงหาวิธีการและแนวทางเพื่อปรับปรุงนโยบาย แผนงาน โครงการให้ดีขึ้น

4.2 การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายาม

ที่จะเพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและระเบียบในหน่วยงาน ของสภาพสังคมนั้นๆ กลุ่มที่ดำเนินการ และความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ

4.3 การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชน (Public Participation) หมายถึง กิจกรรมที่

หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล โดยการออกไปสนทนาพูดคุย

หรือเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของรัฐ ซึ่งไม่รวมถึงบุคลากรภาครัฐที่อยู่ในหน่วยงานที่รับผิดชอบในประเด็นสาธารณะหรือประเด็นการพัฒนาในพื้นที่หรือการดำเนินโครงการของรัฐประชาชน เป็นสื่อกลางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงผู้ตัดสินใจ และรับฟังความคิดเห็นพร้อมมุมมองต่างๆ โดยภาครัฐทำให้เห็นและเชื่อว่ามุมมองและสิ่งที่ประชาชนให้ความเห็นหรือเรียกร้อง และแสดงออกได้รับการนำมาพิจารณาโดยคณะผู้มีอำนาจในการตัดสินใจโดยระดับการมีส่วนร่วม

4.4 โครงการไทยนิยม ยั่งยืน หมายถึง นโยบายที่รัฐบาลกำหนดขึ้น และมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครองดำเนินการผ่านกลไกหมู่บ้าน มีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างยั่งยืน ในทุกๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงความมั่นคงโดยการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลลงไปในแต่ละพื้นที่อย่างเท่าเทียม (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน พร้อมกันนี้ยังส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 สามารถนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างๆ สำหรับผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของหมู่บ้าน/ชุมชน

5.2 สามารถนำผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน มาใช้เป็นแนวทางในการยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาล

5.3 เพื่อพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรมโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแนวคิดทฤษฎี และหลักการรวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าและศึกษา มีดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ
2. แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ
3. แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน
4. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
5. แนวคิดประชารัฐ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะเป็นจุดเน้นหนึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับรัฐประศาสนศาสตร์ เนื่องจากการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารภาครัฐย่อมไม่อาจปฏิเสธที่จะศึกษาค่านิยมและแนวทาง ซึ่งรัฐมุ่งหวังและกระทำให้เกิดขึ้นซึ่งมีผลกระทบต่อสาธารณะในวงกว้างอันหมายถึงนโยบายสาธารณะได้ และเมื่อกล่าวถึงคำว่า “นโยบายสาธารณะ” จะทำให้เกิดความเข้าใจใน 2 ระดับ ได้แก่ ระดับแรก นโยบาย อันเป็นภาพกว้างที่หมายถึง ค่านิยม แนวคิด และทฤษฎีที่รัฐในยุคสมัยใดยุคสมัยหนึ่งยึดถือและประชาชนส่วนใหญ่ในสมัยนั้นด้วย และอีกระดับหนึ่งคือ โครงการที่เป็นนามธรรมนำมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เช่น นโยบายหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ซึ่งเป็นนามธรรม โดยนำมาแปลงเป็นโครงการที่เป็นรูปธรรมคือ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จะพบว่านโยบายสาธารณะมีความเกี่ยวข้องกับรัฐประศาสนศาสตร์ คือ นโยบายที่แปลงมาเป็นโครงการซึ่งโครงการเป็นสิ่งที่รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องนำมาปฏิบัติกับประชาชน

อย่างที่ได้อธิบายไปแล้วว่า นโยบายสาธารณะมีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบ หรืออาจส่งผลกระทบต่อทางลบกับบางกลุ่มและส่งผลกระทบต่อทางบวกกับบางกลุ่ม ในการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักการ

เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัตินี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาความหมายของนโยบายสาธารณะจากนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ กระบวนการของนโยบายสาธารณะ และตัวแบบนโยบายสาธารณะ

1.1 ความหมายของนโยบายสาธารณะ

โดยพื้นฐานการศึกษานโยบายสาธารณะนั้นจำเป็นต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “นโยบายสาธารณะ” ให้เข้าใจเสียก่อน ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมนิยาม ความหมาย จากนักวิชาการหลากหลายท่านซึ่งได้ให้นิยามคำว่านโยบายสาธารณะไว้ ทั้งเหมือนและต่างกัน ดังนี้

David Easton (1953, p.130) ให้ความหมายของ นโยบายสาธารณะ คือ นโยบายไม่ว่าจะเพื่อสังคม เพื่อสมาคมเล็ก หรือเพื่อกลุ่มไหนๆ ย่อมรวมถึงเส้นใย (web) ของการตัดสินใจมากมายและการกระทำทั้งหลายซึ่งจัดสรรค่านิยมต่าง ๆ

Friedrich (1963, p.70) ได้ให้ความหมายนโยบายสาธารณะ คือ ชุดของข้อเสนอที่เกี่ยวกับการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาลภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ประกอบไปด้วย ปัญหาอุปสรรคและโอกาส ซึ่งนโยบายจะถูกนำเสนอเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน การกำหนดนโยบายนั้นมิได้เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันควัน แต่นโยบายส่วนใหญ่จะต้องผ่านการพิจารณาเป็นขั้นตอนซึ่งจะมีฝ่ายบริหารเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญกับฝ่ายการเมืองในการกำหนดนโยบาย

William Greenwood (1965, p.25) ให้ความหมายของนโยบายสาธารณะ คือ เป็นการตัดสินใจ ขั้นต้นที่จะกำหนดแนวทางกว้างๆ เพื่อนำไปเป็นแนวทางของการปฏิบัติงานต่างๆ ให้เป็นไปอย่างถูกต้องและบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

Heinz Eulau and Kenneth Prewitt (1973, p.713) ให้ความหมายนโยบายสาธารณะคือนโยบายเป็นการตัดสินใจที่ไม่ใช่การตัดสินใจชั่วคราว แต่เป็นการตัดสินใจที่แน่นอน การตัดสินใจนี้มีลักษณะของการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลงและกระทำซ้ำๆ เป็นเรื่องๆ ดำเนินการในระยะยาวมากกว่าระยะสั้นในระบอบประชาธิปไตย การตัดสินใจกระทำโดยผู้ซึ่งกำหนดนโยบายและผู้ซึ่งปฏิบัติตามนโยบาย แม้ว่าผู้ซึ่งกำหนดนโยบายจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือเป็นผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งการตัดสินใจของบุคคลดังกล่าวมักเป็นผลมาจากปฏิกิริยาของบุคคลและกลุ่มบุคคลการตัดสินใจ เป็นผลผลิตของความเข้าใจและความคิด การปฏิสัมพันธ์และการผลักดัน ด้วยเหตุนี้ นโยบาย สาธารณะที่สำคัญจึงประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก

Ira Sharkansky (1970, p.1) ให้ความหมายของ นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาล

Harold D. Lasswell และ Abraham Kaplan (1970, p.71) ให้ความหมายของนโยบายสาธารณะ คือ การกำหนดเป้าประสงค์ (goals) ค่านิยม (values) และการปฏิบัติ (practice) ของโครงการของรัฐ เป็นการระบุอย่างชัดเจนว่า กิจกรรมที่เป็นแผนงานหรือโครงการของรัฐที่เรียกว่า นโยบายสาธารณะนั้น จะต้องสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม รวมถึงแนวทางปฏิบัติที่จะทำ ให้บรรลุเป้าหมาย

Louis Koenig (1986, p.367) ให้ความหมายนโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่รัฐบาลกระทำ หรือไม่กระทำ ซึ่งมีผลกระทบต่อความกินดีอยู่ดีของประชาชน เช่น นโยบายควบคุมกำลังอาวุธ นโยบายกำลังทหาร นโยบายควบคุมมลภาวะในอากาศ นโยบายสวัสดิการและสังคม สงเคราะห์ เป็นต้น นโยบายสาธารณะมีเนื้อหาและผลของนโยบายที่ตามมาในการกำหนดชีวิตและอนาคตของประชาชน

Peter B. Guy (1986, p.4) ให้ความหมายของ นโยบายสาธารณะ คือ ผลรวมของกิจกรรมของรัฐบาล ไม่ว่าจะป็นจัดทำโดยตรงหรือโดยตัวแทนก็ตาม และนโยบายสาธารณะดังกล่าวนี้มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

James E. Anderson (1994, pp.5-6) ให้ความหมายของ นโยบายสาธารณะ คือ การกระทำบางอย่างที่มีการวางวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเกี่ยวข้องกับบุคคลเดียวหรือกลุ่มบุคคล

Thomas R. Dye (2002, p.1) ให้ความหมายของ นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ

ศุภชัย ยาวะประภาส (2552, น.3) ให้ความหมายของนโยบายสาธารณะ คือ แนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมที่ผ่านมามีในอดีต กิจกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และกิจกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ปิยะนุช เงินคล้าย (2560, น.2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางหรือกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำ ภายใต้ อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยกำหนดเป็นหลักการ แผนงานหรือโครงการ เพื่อก่อประโยชน์แก่สังคมและส่วนรวม

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2543, น.21-22) ได้ประมวลความหมายและสรุปสาระสำคัญของนโยบายสาธารณะ ไว้ดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ
2. เป็นการใช้อำนาจของรัฐในการจัดสรรกิจกรรมเพื่อตอบสนองค่านิยมของสังคม

3. ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง สถาบันราชการ ข้าราชการ และประมุขของประเทศ
4. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องเป็นชุดของการกระทำที่มีแบบแผน ระบบและกระบวนการอย่างชัดเจน เป็นการกระทำที่มีการสานต่ออย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
5. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์หรือ จุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมาก
6. เป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำให้ปรากฏเป็นจริง มิใช่เป็นเพียงการแสดงเจตนารมณ์ หรือความตั้งใจที่จะกระทำด้วยคำพูดเท่านั้น
7. เป็นกิจกรรมที่เลือกกระทำต้องมีผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของสังคม ทั้งปัญหาความขัดแย้งหรือความร่วมมือของประชาชน
8. เป็นการตัดสินใจที่จะกระทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนจำนวนมาก มิใช่ การตัดสินใจเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล และเป็นชุดของการตัดสินใจที่เป็นระบบ มิใช่การตัดสินใจ แบบเอกเทศ
9. เป็นการเลือกทางเลือกที่จะกระทำโดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม
10. เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการต่อรองหรือประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
11. เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งกิจกรรมภายในประเทศและภายนอกประเทศ
12. เป็นกิจกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย
13. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำอาจก่อให้เกิดผลกระทบทั้ง ทางบวกและทางลบต่อสังคม

จากความหมายของนโยบายสาธารณะ ที่นักวิชาการหลายๆ ท่าน ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศได้ให้ความหมายไว้ ผู้ศึกษานำมาพิจารณาสามารถจำแนกแนวคิดที่มีต่อนโยบาย สาธารณะ ออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีความเห็นว่า นโยบายสาธารณะ เป็นกิจกรรมหรือการกระทำของรัฐบาล ที่เป็นการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่ประชาชน และสังคม ผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่า นั้น คือ รัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในลักษณะใด ระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ก็ถือว่าเป็นนโยบาย ทั้งสิ้น เป็นการมุ่งเน้นกิจกรรมหรือการกระทำของรัฐบาลเป็นสำคัญ นักวิชาการกลุ่มนี้ ได้แก่ David Easton, Ira Sharkansky, Harold D. Lasswell and Abrakham Kaplan, Peter B. Guy และ สุภ ชัย ยาวะประภาส

กลุ่มที่ 2 มีความเห็นว่า นโยบายสาธารณะ เป็นแนวทางการตัดสินใจของรัฐบาล ที่จะกระทำ หรือไม่กระทำ เป็นการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหา หรือสถานการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้น ในขณะนั้น เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน การพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นต้น นักวิชาการกลุ่มนี้ ได้แก่ Friedrich, William Greenwood, Heinz Eulau and Kenneth Prewitt, Louis Koenig, James E. Anderson, Thomas R. Dye รวมถึง ปิยะนุช เงินคล้าย และสมบัติ ชำรงธัญวงศ์

1.2 ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

ความสำคัญของนโยบายสาธารณะสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะสำคัญ คือ ความสำคัญ ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความสำคัญ ในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ (เสน่ห์, 2553, น.1-12)

1. ความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 ฝ่าย

1.1 ความสำคัญต่อประชาชน กล่าวคือ นโยบายสาธารณะจะต้องสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ หรือสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน ซึ่งแบ่งปัญหาความต้องการของประชาชนที่นโยบายสาธารณะต้องแก้ไขเป็น 3 ประเภทสำคัญ ได้แก่

1.1.1 ปัญหาข้อขัดข้อง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาในอดีตและมีแนวโน้มมากขึ้นในอนาคต เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการไม่รู้หนังสือ เป็นต้น

1.1.2 ปัญหาป้องกัน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นประจำ ถ้าได้มีการเตรียมการป้องกันก็จะสามารถแก้ไขได้ เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาฝนแล้ง ปัญหาไฟไหม้ป่า เป็นต้น

1.1.3 ปัญหาเชิงพัฒนา เป็นปัญหาที่ไม่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่จะเกิดขึ้นในอนาคต การมองปัญหานี้ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ (vision) ของผู้นำในการมองปัญหาในอนาคตเรียกว่า การปฏิบัติการเชิงรุก (proactive) ปัญหาเชิงพัฒนาในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อเป็นครัวของโลก เป็นศูนย์กลางแห่งแฟชั่น เป็นศูนย์กลางแห่งสุขภาพและความงาม เป็นต้น

1.2 ความสำคัญต่อนักการเมือง กล่าวคือ นักการเมืองจะมีบทบาทเป็นผู้นำเสนอปัญหาของประชาชน ผู้กำหนดนโยบายเพื่อจัดสรรคุณค่าทางสังคมให้สอดคล้องกับข้อเรียกร้องของประชาชน ดังนั้น นโยบายสาธารณะจึงมีความสำคัญกับนักการเมืองในเรื่องของความเชื่อถือ ความชอบธรรม และแข่งขันทางการเมือง กล่าวคือ นักการเมืองที่สามารถนำข้อเรียกร้องปัญหา ความต้องการของประชาชนมาเป็นนโยบายที่ปฏิบัติได้จริงก็จะสามารถมีความชอบธรรมและมีโอกาสทางการเมืองในอนาคต

1.3 ความสำคัญต่อนักบริหาร กล่าวคือ นักบริหารในที่นี้ หมายถึง ข้าราชการ ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และต้องมีความรู้ความสามารถในการแปลงนโยบายเป็นแผน แผนงานและโครงการ ดังนั้น นโยบายสาธารณะจึงมีความสำคัญกับนักบริหาร เพราะหากนโยบายสาธารณะที่ถูกกำหนดมาไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือไม่มีความชัดเจน จะส่งผลทำให้การแปลงนโยบายเป็นแผน แผนงาน โครงการ ไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือตอบสนองความต้องการของประชาชน

1.4 ความสำคัญต่อนักวิชาการ กล่าวคือ นโยบายสาธารณะที่ดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องผ่านการสำรวจ ศึกษา วิจัย ทั้งการกำหนดคนนโยบายที่ควรจะต้องมีข้อมูลรองรับว่าหากกำหนดคนนโยบายเช่นนี้แล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ การนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งหากนำเอาแนวคิดวิธีการเครื่องมือ จากการศึกษาวิจัยของนักวิชาการไปใช้อาจจะสามารถทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินผลนโยบายซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าว่านโยบายสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้จริงหรือไม่ อย่างไร และควรจะมีการปรับปรุง พัฒนาหรือยกเลิกนโยบายหรือไม่ ดังนั้น นโยบายสาธารณะจึงมีความสำคัญกับนักวิชาการในแง่ของการทดสอบ การนำเอาทฤษฎี แนวคิดมาใช้ในการปฏิบัติจริง

2. ความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ

นโยบายสาธารณะมีความสำคัญต่อในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ เป็นเครื่องมือในการบรรลุวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมายหลัก และยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศ เนื่องจากการจะพัฒนาไม่ว่าจะเป็นพัฒนาบุคคล พัฒนางค์การและพัฒนาประเทศ ต่างต้องมีเป้าหมายอย่างการบรรลุวิสัยทัศน์ การบรรลุพันธกิจ การบรรลุวัตถุประสงค์ การบรรลุเป้าหมายหลัก การบรรลุยุทธศาสตร์ เข้ามาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาว่าจะต้องพัฒนาไปในทิศทางใดและการประสบความสำเร็จในการพัฒนาคือจุดใด ดังนั้น นโยบายสาธารณะซึ่งเป็นแนวนโยบายแห่งรัฐ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารประเทศสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ บรรลุพันธกิจ บรรลุวัตถุประสงค์ บรรลุเป้าหมายหลักและบรรลุยุทธศาสตร์ ที่ตั้งไว้ได้ เนื่องจากหากวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และยุทธศาสตร์เปรียบเสมือนเป้าหมายของการพัฒนาประเทศแล้ว นโยบายสาธารณะย่อมเปรียบเสมือนเส้นทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของนโยบายสาธารณะอาจจะสามารถประมวลได้เป็นข้ออย่างละเอียด ดังนี้ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2543, น.123-125)

- 1) เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ
- 2) เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน
- 3) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสำคัญเร่งด่วนของประชาชน

- 4) เป็นการใช้อำนาจของรัฐบาลเพื่อจัดสรรค่านิยม
- 5) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม
- 6) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเสมอภาคในโอกาสแก่ประชาชน
- 7) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชน
- 8) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการกระจายความเจริญไปสู่ชนบท
- 9) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 10) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 11) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในของประเทศ
- 12) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการรักษาความมั่นคงของประเทศ
- 13) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเจริญสัมพันธภาพระหว่างประเทศ
- 14) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการรักษาผลประโยชน์ระหว่างประเทศ
- 15) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการส่งเสริมการลงทุนและการจ้างงาน

ภายในประเทศ

- 16) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการคุ้มครองของสิทธิประโยชน์ของประชาชน
- 17) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของสังคม
- 18) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการขยายโอกาสของการศึกษาแก่ประชาชน

อย่างเสมอภาคและทั่วถึง

- 19) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาชุมชนเมือง
- 20) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- 21) เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มี

เสถียรภาพมั่นคง

3. กระบวนการของนโยบายสาธารณะ

สำหรับการศึกษาถึงกระบวนการนโยบายสาธารณะ (policy process) นั้น ได้มีนักวิชาการได้อธิบายไว้แตกต่างกัน ขอยกมาพอสังเขป ดังนี้

Anderson (1975, pp.26-27) ได้ให้กรอบแนวคิดในกระบวนการนโยบายสาธารณะ อย่างเป็นลำดับขั้นตอนไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่

1) Problem Formation การก่อตัวของปัญหา นโยบาย (policy problem) ปัญหานั้น เป็นปัญหาสาธารณะหรือไม่ ปัญหานั้นเป็นวาระของรัฐบาลที่ต้องกระทำหรือไม่ (policy agenda) โดยคำว่าปัญหาต้องพิจารณาว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่ เพราะบางครั้งสิ่งที่เราคิดว่าเป็นปัญหา ความจริงอาจไม่เป็นปัญหาก็ได้

2) Formulation การก่อรูปนโยบาย ขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดทางเลือกของนโยบาย (policy alternatives) ว่ามีทางเลือกใดบ้างในการแก้ปัญหา และใครเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หากทางเลือกมีหลายทางก็ต้องวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือกด้วย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ (cost-benefit analysis)

3) Adoption การตัดสินใจนโยบาย ในขั้นตอนนี้เป็นการตัดสินใจว่าทางเลือกต่าง ๆ ที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วจะตัดสินใจเลือกทางเลือกใดหรือนำทางเลือกใดไปบังคับใช้ และเป็นสิ่งที่ต้องการให้เป็นและใครจะเป็นผู้ตัดสินใจนโยบาย

4) Implementation การนำนโยบายไปปฏิบัติ เมื่อได้ตัดสินใจเลือกนโยบายที่เห็นว่าดีที่สุดแล้ว ก็นำนโยบายที่เลือกแล้วไปปฏิบัติให้บรรลุผล และมีอะไรเป็นผลกระทบต่อเนื้อหาของนโยบาย

5) Evaluation การประเมินผลนโยบาย โดยการวัดว่านโยบายมีประสิทธิผลหรือผลกระทบอย่างไรหลังจากนำนโยบายนั้นไปสู่การปฏิบัติ และใครจะเป็นผู้ประเมินผลนโยบาย อะไรคือผลที่ตามมาของนโยบายจากการประเมินผล

Dunn (1994, pp. 15-16) ได้แบ่งกระบวนการนโยบาย (the process of policy making) ออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) Agenda Setting การกำหนดนโยบายเพื่อให้เป็นวาระของรัฐที่ต้องปฏิบัติ
- 2) Policy Formulation การก่อรูปของนโยบายซึ่งมีลักษณะที่ก่อรูปมาจากข้าราชการ
- 3) Policy Adoption การตัดสินใจนโยบาย
- 4) Policy Implementation การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
- 5) Policy Assessment การประเมินผลนโยบาย

Dye (1998, pp.317-318, 330-332) ได้เสนอแนวคิด กระบวนการนโยบายสาธารณะ ดังนี้

1) Identification การระบุปัญหา นโยบายที่เรียกร้องให้รัฐบาลต้องปฏิบัติซึ่งส่วนใหญ่ นโยบายมักเกิดจากความคิดเห็นของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ แต่บางนโยบายก็เกิดจากความคิดของผู้นำที่ให้การสนับสนุนให้เกิดนโยบายนั้น

2) Agenda setting การกำหนดเป็นวาระหรือการเน้นให้ความสนใจไปยังกลุ่มสื่อมวลชนและข้าราชการในปัญหาสาธารณะที่ตกลงกันเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ การกำหนดวาระนี้เป็นการระบุถึงปัญหาของสังคมและกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการกำหนดนโยบาย ซึ่งบีบบังคับให้รัฐบาลต้องตัดสินใจกระทำ หรือรัฐบาลอาจ

ไม่ตัดสินใจกระทำตามก็ได้ ในขั้นตอนนี้จะมีการระดมความคิดเห็นจากสื่อมวลชนด้วยโดยใช้ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ เพื่อสื่อสารให้คนส่วนใหญ่ทราบถึงนโยบาย

3) Formulation การก่อรูปนโยบาย ก็คือ การที่ทางเล็อกของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ ปัญหาได้พัฒนาไปเป็น วาระของรัฐบาล การก่อรูปของนโยบายมักจะมาจากการริเริ่มและมีการ พัฒนานโยบายที่เกิดจากระบบราชการ คณะกรรมการตามกฎหมาย การประชุมของคณะกรรมการ ชุดต่าง ๆ องค์การที่ทำหน้าที่วางแผนด้านนโยบาย กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ประธานาธิบดีและ รัฐสภา โดยรายละเอียดของนโยบายที่ก่อตัวขึ้นปกติจะมาจากระดับเจ้าหน้าที่ (staff members) มากกว่าจะเกิดจากระดับผู้นำ (bosses) แต่ระดับเจ้าหน้าที่ก็มักจะถูกชี้นำด้วยสิ่งที่ผู้นำต้องการ

4) Legitimation นโยบายที่เกิดขึ้น โดยความชอบธรรมตามกฎหมาย เป็นการ กระทำทางการเมืองโดยผ่านพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ประธานาธิบดีและรัฐสภา

5) Implementation การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นความต่อเนื่องทางการเมือง การกำหนดคน นโยบายไม่ได้จบลงที่การออกเป็นกฎหมายโดยรัฐสภา และการลงนามโดย ประธานาธิบดี จะต้องนำนโยบายไปสู่หน่วยงานของระบบราชการ เพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติตาม นโยบายนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรม เช่น การจัดองค์กรงานใหม่ การมีหน่วยงานหรือตัวแทนรับผิดชอบเพื่อให้สามารถดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ การนำนโยบายไปปฏิบัติยังต้องมีรูปแบบและกฎระเบียบเพื่อให้ข้าราชการถือปฏิบัติด้วย

6) Evaluation การประเมินผลนโยบาย เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการกำหนด นโยบาย เพื่อค้นหาว่านโยบายประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด ต้นทุนที่ใช้และผลที่ได้รับ เป็นอย่างไร เป็นไปตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่ การประเมินผลจะทำโดยตัวแทนของรัฐบาลเอง ที่ปรึกษา ภายนอก สื่อสิ่งพิมพ์ และสาธารณชน

อุทัย เลหาวิเชียร (2544, น.292-301) ได้เสนอกระบวนการนโยบายสาธารณะ แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดปัญหา นโยบายสาธารณะจะมีได้ต่อเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก่อน และ ปัญหาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะมีคนเป็นจำนวนมากไม่พอใจในเหตุการณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง การที่ คนส่วนใหญ่เห็นเป็นปัญหาควรจะให้กลุ่มคนที่มิหน้าทีรับผิดชอบและกลุ่มอื่น ๆ เห็นว่าเป็นปัญหา ด้วย การที่คนหลายฝ่ายเห็นปัญหาอันหนึ่งอย่างเดียวกันและได้มีการเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาดังกล่าว ปัญหานั้นก็จะกลายเป็น นโยบายสาธารณะ ดังนั้นในขั้นของการกำหนดปัญหาจึงมีส่วน เกี่ยวพันกับหน้าที่ของการกำหนดคนนโยบาย เพราะปัญหาจะนำไปสู่การกำหนดคนนโยบาย จึงอาจ กล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนเดียวกันกับเรื่องของการกำหนดคนนโยบาย

2) การวิเคราะห์หาทางเลือก เมื่อทราบปัญหาและได้กำหนดเป็นเป้าหมาย จากนั้นก็ทำการวิเคราะห์หาทางเลือก เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ในการหาทางเลือก ผู้ที่ตัดสินใจ จะต้องคำนึงถึง เป้าหมายและค่านิยมให้ชัดเจนแล้วจึงแสวงหาทางเลือกเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งควรคิดว่าทางเลือกใดดีด้วย รวมทั้งการคำนวณเพื่อหาต้นทุนและประโยชน์ที่จะได้รับต่อมาจึงมา เปรียบเทียบถึงผลของทุกทางเลือก ซึ่งในที่สุดผู้ตัดสินใจก็จะเลือกทางเลือกที่บรรลุเป้าหมายและ ค่านิยมที่ดีที่สุด การวิเคราะห์ทางเลือกดังกล่าว เรียกว่า “the rational comprehensive theory” เป็นวิธี ที่อาศัยหลักเหตุผล ซึ่งมีการศึกษาอย่างละเอียดแต่มีข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ประการแรก เป็นการยากที่จะได้ข้อมูลทั้งหมดที่จำเป็นต้องทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนาหรือ ประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งมีวิธีการเก็บสถิติที่เชื่อถือได้ยาก การหาข้อมูลยิ่งยากขึ้นเป็นทวีคูณ ประการที่สอง นักบริหารไม่มีเวลาที่จะศึกษาทุกทางเลือกมาเปรียบเทียบก่อนตัดสินใจ โดยปกตินักบริหารต้อง ตัดสินใจในเวลาที่ย่างจำกัด ประการที่สาม เป็นการสิ้นเปลืองมากที่จะใช้วิธีการศึกษาแบบ ใช้เหตุผลดังกล่าว โดยปกติหน่วยงานราชการมักจะไม่มีงบประมาณเพียงพอสำหรับใช้ในกิจกรรม ประเภทนี้ ประการที่สี่ วิธีการศึกษาแบบนี้เชื่อว่านักบริหารจะเลือกตัดสินใจเฉพาะทางเลือกที่ดีที่สุด การที่จะทราบว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดก็หมายความว่า มีเป้าหมายที่ตกลงกัน ไว้อย่างชัดเจน และมีหนทางที่จะบรรลุเป้าหมาย แต่ทางปฏิบัติการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะเป็นการยาก ที่จะทราบว่ามีเป้าหมายใดที่ได้มีการตกลงกัน ประการที่ห้า การศึกษาโดยอาศัยหลักเหตุผล เหมาะกับเรื่องที่ไม่สลับซับซ้อนสามารถคิดคำนวณเป็นตัวเลขได้ โดยมีค่านิยมของมนุษย์เข้ามา เกี่ยวข้องน้อยที่สุด แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง หลายกิจกรรมหรือ อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ไม่สามารถจะอธิบายโดยการใช้ตัวเลขแต่ประการเดียว และค่านิยมก็เข้ามาเกี่ยวข้องอย่าง หลากหลายได้ยาก ประการที่หก ก็คือ การตัดสินใจเป็นเรื่องที่ต้องขึ้นกับปัจจัยทางจิตวิทยาด้วย นักบริหารจะตัดสินใจ ไปตามสถานภาพทางสังคมของนักบริหารผู้นั้น นั่นก็คือการตัดสินใจมักจะ สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงานของนักบริหาร สถานภาพของหน่วยงานนั้นในสังคม และกลุ่ม ที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ อีกประการหนึ่ง นักการเมืองมักมองปัญหาแบบง่าย ๆ และหาวิธีการแก้ไข ที่ง่าย นักบริหารมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามนักการเมืองเพราะไม่มีทางเลือกอย่างอื่น ประการที่เจ็ด การตัดสินใจโดยอาศัยหลักเหตุผลจะถือความต้องการของผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญ ในการกำหนด นโยบาย ซึ่งผู้บริโภคเป็นคำของนักเศรษฐศาสตร์ ในระบบการเมืองหมายถึงผู้รับบริการ โดยปกติมี ความเชื่ออย่างว่าสิ่งใดที่ผู้รับบริการปรารถนานักการเมืองก็ต้องสนองตอบ แต่บ่อยครั้งจะพบว่า ประชาชนหรือผู้รับบริการไม่ทราบว่าต้องการนโยบายอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนใน ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา มักจะอยู่ในสภาพที่ช่วยตัวเองไม่ได้ หรือในบางกรณีจะมีปัจจัย ของจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง นักการเมืองหรือนักบริหารที่คำนึงถึงหลักจริยธรรมเป็นสำคัญจะ

ตัดสินใจตรงกันข้ามกับประชาชน ถ้าสิ่งที่ประชาชนหรือผู้รับบริการต้องการเป็นเรื่องที่เสียหายต่อส่วนรวม เมื่อมีการคำนึงโดยรอบคอบแล้ว นักการเมืองและนักบริหารอาจตัดสินใจแตกต่างกันไปจากความต้องการของประชาชนได้ จากข้อจำกัดทั้งหลายของการตัดสินใจโดยอาศัยหลักเหตุผล ทำให้มีการเสนอให้ใช้การตัดสินใจ แบบค่อยเป็นค่อยไปหรือตัดสินใจเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น (incremental) โดยถือว่านโยบายเดิมที่ได้ตัดสินใจ ทำไว้แล้วมีความถูกต้องและเหมาะสมแล้วจะเพิ่มหรือลด หรือจะเปลี่ยนแปลงก็เพียงเล็กน้อย ต่อมาก็มีผู้ที่เห็นว่าการตัดสินใจโดยอาศัยหลักเหตุผล และการตัดสินใจเฉพาะส่วนที่เพิ่มขึ้น อาจไม่เหมาะสมควรมีการใช้การตัดสินใจแบบผสมผสานกัน (mixed scanning) เพื่อให้การตัดสินใจนโยบายมีความถูกต้องและเหมาะสมมากขึ้น

3) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ในขั้นของการวิเคราะห์หาทางเลือกก็เพื่อจะได้นโยบายสาธารณะเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ขั้นของการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะนโยบายสาธารณะก็คือ แผนกระดาษจะเป็นความจริงได้ก็ต่อเมื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4) การประเมินผลนโยบาย ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการนโยบายสาธารณะก็คือ การประเมินผลนโยบาย ซึ่งปัจจุบันเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในเกือบทุกประเทศ ความหมายของการประเมินผลก็คือ การที่จะตรวจสอบว่าได้มีการบรรลุเป้าหมายของโครงการแค่ไหน และเพียงใด การประเมินผลต้องอาศัยความรู้ทางการวิจัย แต่ก็มีคนเป็นจำนวนมากไม่น้อยได้ประเมินผลโดยอาศัยหลักการเข้าใจข้อเท็จจริงโดยปราศจากเหตุผล (intuition) การคาดคะเน หรือการเดา ซึ่งเป็นคนละเรื่องกัน

จากกระบวนการของนโยบายในคำอธิบายของนักวิชาการทั้งหมดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้ศึกษาขอสรุปกระบวนการของนโยบายออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) หมายถึงตั้งแต่การก่อรูปนโยบาย การแสวงหาทางเลือกนโยบาย การกลั่นกรองทางเลือกนโยบาย การประเมินผลทางเลือกนโยบาย จนถึงการตัดสินใจนโยบาย ดังนี้ การกำหนดนโยบายเริ่มด้วยกระบวนการค้นหาและคัดกรองปัญหาในสังคม ปัญหาใดเป็นปัญหาสาธารณะที่สมควรได้รับการแก้ไข และจึงคัดเลือกปัญหานั้นออกมาเป็นวาระนโยบาย ซึ่งกระบวนการคัดเลือกนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายการตัดสินใจของผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง โดยวิเคราะห์จากคำถามต่างๆ ที่จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้มากขึ้น เช่น ปัญหาคืออะไร เกี่ยวข้องกับใคร เกิดผลอย่างไรบ้าง และ หากจะมีการแก้ไขจะต้องใช้ทรัพยากรอะไรบ้าง น่าจะเกิดผลอย่างไร ใครเป็นคนได้ประโยชน์ ใครเป็นคนเสียประโยชน์ และจะส่งผลกระทบต่ออย่างไร กับใครบ้าง เป็นไปตามเป้าหมายแรกเริ่มหรือไม่ เมื่อวิเคราะห์ปัญหาเรียบร้อยแล้วขั้นตอนต่อไป ของการกำหนดนโยบายคือ การแสวงหาทางเลือกนโยบาย ซึ่งมักจะ

เรียกว่า ผู้นำเสนอทางเลือกนโยบาย ซึ่งจะมีหน้าที่นำเสนอโยบายต่อผู้ตัดสินใจนโยบาย และวิเคราะห์ทางเลือกนโยบายทั้งหมดที่มีให้มากที่สุด เพื่อแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ผู้ตัดสินใจนโยบายต้องการ

2) การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) หมายรวมถึง การปฏิบัติ ปฏิสัมพันธ์ของบุคคล กลุ่มบุคคล สมรรถนะ และความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สถานะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ความแตกต่างในสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ ท้องถิ่น รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของเป้าหมายที่กำหนดไว้เป็นนโยบาย จะเห็นได้ว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหน่วยงานจำนวนมาก มิใช่เป็นหน้าที่หรือ มีผู้รับผิดชอบเพียงหน่วยงานเดียว และยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่ไม่อาจจะควบคุมได้อีกด้วย ความสำคัญของขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติคือการทำให้นโยบายที่ถูกระบุกำหนดมาอย่างดีแล้ว สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างได้ผลตรงกับเป้าประสงค์ของการกำหนดนโยบาย เพื่อป้องกันการเกิดความล้มเหลวของนโยบายสาธารณะ ที่เรียกว่า “ช่องว่างของการนำนโยบายไปปฏิบัติ” (Implementation Gap) ซึ่งเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะคือ “การไม่เกิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ” (Non-Implementation) และ “การไม่ประสบความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ” (Unsuccessful Implementation) (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2551, น.8) และการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นตัวเชื่อมโยงที่สำคัญที่สุดของการกำหนดนโยบายและการประเมินผลนโยบาย อาจกล่าวได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่อยู่ระหว่างการกำหนดนโยบายกับผลลัพธ์ของนโยบายที่คนได้รับ (Edward III, 1980,p.1)

3) การประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการนโยบายเพื่อค้นหาว่านโยบายประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด ต้นทุนที่ใช้และผลที่ได้รับเป็นอย่างไร เป็นไปหรือไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ การประเมินผลจะทำโดยตัวแทนของรัฐบาลเองที่ปรึกษาภายนอก สื่อสิ่งพิมพ์ และสาธารณชน ซึ่งมีแนวทางในการประเมินผลนโยบาย 3 แนวทาง ดังนี้ (William N. Dunn, 1981. p.339)

(1) การประเมินผลแบบเทียม (Pseudo - Evaluation) เป็นวิธีการศึกษาเชิงพรรณนาในการสร้างสารสนเทศที่มีความเชื่อถือได้ (reliable) และถูกต้อง (valid) เกี่ยวกับผลลัพธ์นโยบายโดยไม่พยายามพิจารณาว่าผลลัพธ์ของนโยบายนั้นมีคุณค่าต่อบุคคล กลุ่มบุคคลหรือสังคมส่วนรวมหรือไม่ ข้อสมมติฐานพื้นฐานของการประเมินผลแบบเทียม เชื่อว่าตัวชี้วัดคุณค่าต่างๆ ในการวัดคุณค่า นโยบายนั้นถูกต้องแล้ว ตัวชี้วัดดังกล่าว อาทิ จำนวนโรงพยาบาล เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของนโยบายสาธารณสุข จำนวนโรงเรียนเป็น ตัวชี้วัดนโยบายทางการศึกษา ปริมาณอาวุธยุทโธปกรณ์ในกองทัพเป็นตัวชี้วัดนโยบายความมั่นคง เป็นต้น วิธีการวิเคราะห์แบบเทียมนี้

ผู้ประเมินอาจใช้วิธีการประเมินผลแบบกึ่งทดลอง การออกแบบสอบถาม การกระจายสุ่ม และการใช้เทคนิคทางสถิติ มาใช้ในการอธิบายตัวแปรต่างๆ ในผลลัพธ์นโยบาย รูปแบบการประเมินผลตามแนวทางนี้ มีความสัมพันธ์กับการติดตามนโยบาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบสำคัญ คือ การทำบัญชีสังคม (social systems accounting) การทดลองทางสังคม (social experiment) การตรวจสอบทางสังคม (social auditing) และการวิจัยสะสมทางสังคม (research and practice synthesis)

(2) การประเมินผลแบบเป็นทางการ (Formal Evaluation) เป็นแนวทางการศึกษาที่ใช้วิธีการพรรณนาในการสร้างสารสนเทศที่เชื่อถือได้และถูกต้อง เกี่ยวกับผลลัพธ์นโยบายพิจารณาผลลัพธ์นโยบายเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการโดยผู้กำหนดนโยบายหรือผู้บริหาร โครงการ ข้อเสนอสมมติฐานพื้นฐานของการประเมินผลแบบเป็นทางการคือ เชื่อว่า วัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ที่กำหนดอย่างเป็นทางการนั้นมีความถูกต้องเหมาะสมแล้วในการวัดคุณค่าของนโยบายและ แผนงานการประเมินผลแบบเป็นทางการ นักวิเคราะห์จะใช้วิธีการประเมินคล้ายกับการประเมินผลแบบเทียบ โดยมีเป้าหมายในการสร้างสารสนเทศที่ถูกต้อง และเชื่อถือได้เกี่ยวกับผลของนโยบายและผลกระทบนโยบายซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยนำเข้าและกระบวนการนโยบาย แต่การประเมินผลแบบเป็นทางการแตกต่างจากการประเมินผลแบบเทียบตรงที่การประเมินผลแบบเป็นทางการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ตามกฎหมายในเค้าโครงนโยบาย จากการสัมภาษณ์ผู้กำหนดนโยบายและผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ในการกำหนดเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ที่เป็นทางการของนโยบาย การสัมภาษณ์นี้ผู้ประเมินจะไม่สอบถามถึงความเหมาะสมของเป้าประสงค์ และวัตถุประสงค์นโยบายที่เป็นทางการเพราะถือว่ามีความเหมาะสมถูกต้องแล้ว และเกณฑ์การประเมินส่วนใหญ่ใช้เกณฑ์ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(3) การประเมินผลเชิงตัดสินใจ (Decision Theoretic Evaluation) มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการเชื่อมโยงสารสนเทศ เกี่ยวกับผลลัพธ์นโยบาย กับคุณค่าของนโยบายต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการนโยบายหลายๆกลุ่ม ความแตกต่างที่สำคัญ ระหว่างการประเมินผลเชิงตัดสินใจกับการประเมินผลแบบเทียบ และการประเมินผลแบบทางการ คือการประเมินผลเชิงตัดสินใจนี้ พยายามที่จะแสดงถึงเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ที่เคลือบแคลงและแอบแฝงอยู่ในความคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการ นโยบายออกมาให้ชัดเจน หมายความว่าถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์ ที่กำหนดอย่างเป็นทางการโดยผู้กำหนดนโยบาย และผู้บริหารเป็นส่วนหนึ่งแสดงคุณค่านโยบาย แต่ยังมีผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายที่มีส่วนในการก่อร่างนโยบายและน่านโยบายไปปฏิบัติ เช่น ผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง ฝ่ายบุคคล หรือกลุ่มผู้รับบริการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ของนโยบาย เช่นกัน การประเมินเชิงตัดสินใจนี้ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของการประเมินผลแบบเทียบ และการประเมินผลแบบเป็นทางการได้ คือ

ก. สามารถนำสารสนเทศที่ได้รับมาปรับปรุงการกำหนดนโยบายให้ดีขึ้นได้ เนื่องจาก การประเมินผลเชิงตัดสินใจนี้มีการตอบสนองอย่างเพียงพอต่อเป้าประสงค์ และวัตถุประสงค์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในนโยบาย ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการก่อร่างนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ข. เป้าประสงค์หลายเป้าประสงค์ของนโยบายสาธารณะที่มีความเคลื่อนไหวและอาจมีความขัดแย้งกับอีกนโยบายหนึ่ง การประเมินเชิงตัดสินใจสามารถลดความเคลื่อนไหวของเป้าประสงค์และทำให้มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ที่ขัดแย้งกัน

ค. ในกระบวนการนโยบายนั้น มีผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมากซึ่งมีเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ที่ขัดแย้งกัน การประเมินเชิงตัดสินใจเป็นความพยายามที่จะพิสูจน์และพิจารณาถึงข้อขัดแย้งของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการนโยบายทั้งหลายได้ ส่งผลให้การประเมินผลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2.1 ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

จากการศึกษาผู้ศึกษาสามารถที่จะกล่าวได้ว่า ในการนำนโยบายไปปฏิบัตินี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการวัดระดับของความสามารถ (Level of Performance) ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือการวัดประสิทธิผลและการขาดประสิทธิผล (Effective/Ineffective) ของการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถทำได้หลายวิธี โดยมีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ กล่าวถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติไว้ดังนี้

Jones (1977, p. 139) การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้แผนงาน (Program) บรรลุผล ซึ่งมีกิจกรรม คือ การตีความ (Interpretation) องค์การ (Organization) และการปฏิบัติ (Application)

Edwards (1980) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติครอบคลุมถึงกิจกรรม คือ การทำสัญญา การหาข้อมูลข่าวสาร การกระจายข่าวสาร การมอบหมายบุคลากร การปฏิบัติหน้าที่ การจ้างบุคลากร การจัดตั้งองค์การ

Meter and Horn (1975, p. 447) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติว่า ครอบคลุมถึงการกระทำของแต่ละบุคคลหรือกลุ่ม ทั้งที่เป็นราชการหรือเอกชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในนโยบาย

William (1975) การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการคำนึงถึงความพร้อมขององค์การ คือ ผู้ปฏิบัติงานควรจะมีการวิเคราะห์ ความหมายที่ชัดเจน ความเฉพาะเจาะจงและความสมเหตุสมผล ของนโยบายอย่างถ่องแท้ เฉพาะความพร้อมของบุคลากร องค์การ และการจัดการทั่วไป ตลอดจน การกำหนดรูปแบบของการบริหาร ปัจจัยที่เอื้ออำนวย การจัดระบบข้อมูล ข้อมูลป้อนกลับ และ การประเมินผล

Pressman and Wildavsky (1973, p.149 - 183) แบ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติ ออกเป็น 2 แนวทาง คือ

1. การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าหมายและการกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น
2. การนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับความสามารถที่จะผลักดันให้กลไก ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันสามารถดำเนินไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์

จากนิยามข้างต้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า “การนำนโยบายไปปฏิบัติ” หมายถึง การดำเนินการของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งหวังที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.2 ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ

แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น เรียกชื่อตัวแบบของเขาวว่า A Model of the Policy Implementation Process (Van Meter and Van Horn, 1975, P.445-448) การสร้างกรอบแนวคิดของแวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้รับอิทธิพลมาจากพื้นฐานแนวคิด 3 แหล่ง คือ 1) ทฤษฎีองค์การว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนแปลงองค์กร การควบคุมองค์กร องค์กรที่สลับซับซ้อน และการจัดองค์กรเสียใหม่ 2) การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวกับผลกระทบจากการพิจารณาคดีของศาล และ 3) การศึกษาวรรณกรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ อิทธิพลของแนวคิดพื้นฐาน 3 ประการนี้ ได้ช่วยให้นักวิชาการ ทั้งสองสามารถออกแบบทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Theory of Policy Implementation) ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1974 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของแวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น เป็นตัวแบบที่ประกอบด้วย ตัวแปร 6 ตัว ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างนโยบายกับผลการปฏิบัติตามนโยบาย คำอธิบายคุณลักษณะและความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ โดยมีสาระสำคัญคือ กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติจะเริ่มขึ้นเมื่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายได้รับการกำหนดขึ้น และต่อมากระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติจะผันแปรไปตามลักษณะการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์กรที่รับผิดชอบ กล่าวคือ รูปแบบการตัดสินใจกระทำการใดๆ ในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะแสดงให้เห็นลักษณะผลกระทบของโครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริหารนโยบาย ประเด็นสำคัญ

ในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือความต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กับระดับความขัดแย้งหรือความเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามนโยบายนั้นของผู้เกี่ยวข้อง

1. วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย (Policy standards and objectives) คือองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพราะวัตถุประสงค์และมาตรฐานของนโยบายในบางกรณี ในตัวของมันเองก็เป็นตัวการที่ช่วยให้ง่ายต่อการวัด เช่น จำนวนชิ้นงาน ปริมาณของผู้ได้รับการจ้างงาน ความก้าวหน้าของแต่ละกิจกรรมของโครงการ ทั้งนี้ การวัดผลการปฏิบัติตามนโยบายจะกระทำได้ชัดเจนเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความชัดเจนของการกำหนดมาตรฐานนโยบายและความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของนโยบาย ในทางตรงกันข้าม หากวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบายมีความคลุมเครือและมีความขัดแย้งกัน ย่อมทำให้ยากต่อการวัด และยากต่อการนำไปปฏิบัติ เพราะวัตถุประสงค์ของการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติประการหนึ่ง คือความต้องการทราบว่านโยบายใดประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไร การวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวคือการพิจารณา ระดับที่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายบรรลุผล หากวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบายมีความชัดเจน และแสดงคุณสมบัติที่ง่ายต่อการวัด การประเมินคุณค่าของนโยบายก็จะกระทำได้ง่ายเช่นกัน ดังนั้น ผู้กำหนดนโยบายความเล็งถ้อยคำหรือข้อความในการเรียบเรียงแนวปฏิบัติและข้อกำหนด (guideline and regulation) มาใช้อย่างพิถีพิถัน ให้สามารถสะท้อนเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติตามนโยบายได้ชัดเจน

2. ทรัพยากรนโยบาย (Policy resources) ทรัพยากรนโยบายคือสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการบริหารนโยบาย ทรัพยากรนโยบายอาจรวมถึงเงินและแรงเสริม (incentives)ทั้งหลายที่กำหนดไว้ในแผนงานและโครงการทรัพยากรเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมหรือช่วยให้ความสะดวกต่ออิทธิพลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าทรัพยากรนโยบายที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะให้นโยบายบรรลุผล แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความต้องการทรัพยากรเสริมอื่นๆ อีกมาก ทรัพยากรนโยบายจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรมของนโยบาย สัมพันธ์กับความตั้งใจของผู้ปฏิบัติและเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง

3. การสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม (Inter-organizational communication and enforcement activities) การสื่อสารระหว่างองค์กรคือการสื่อสารเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์นโยบายเพื่อให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ แต่ละหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบแผนงาน โครงการ มีความรู้ ความเข้าใจสอดคล้องกัน หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การสื่อสารระหว่างองค์กรคือความต้องการให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์นโยบาย การสื่อสารภายในองค์กร และระหว่างองค์กรมิใช่เรื่องง่าย หากผู้กำหนด

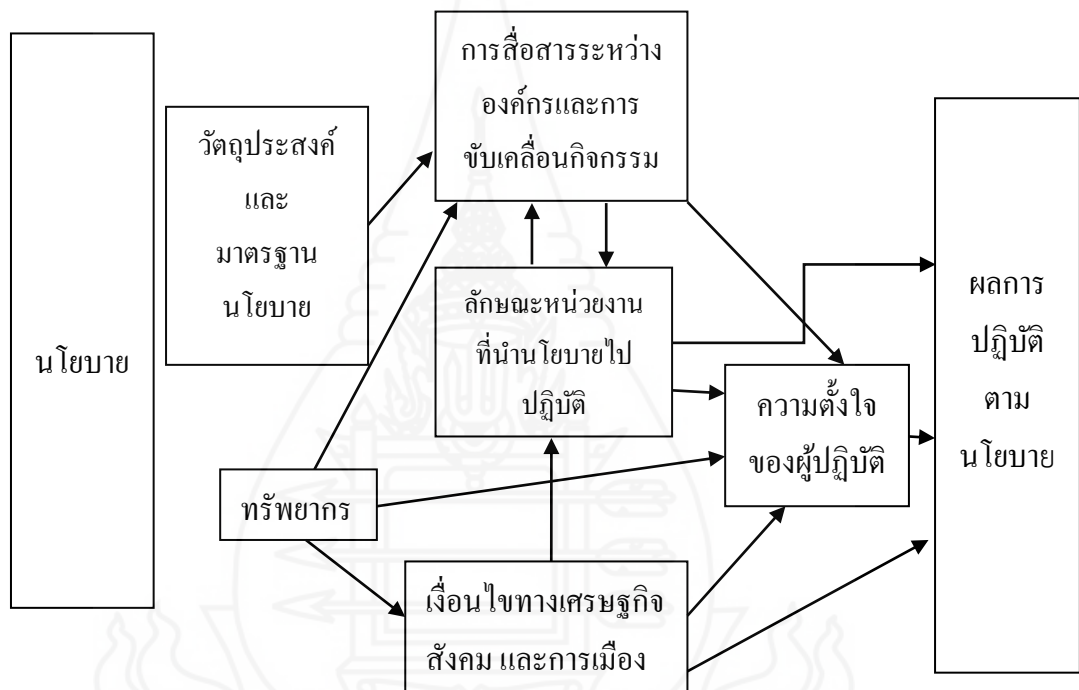
นโยบายไม่สามารถเรียบเรียงแนวปฏิบัติที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพราะหากข้อกำหนดหรือแนวปฏิบัติไม่ชัดเจน อาจทำให้มีการแปลงสารเกิดขึ้นได้ง่าย หรือพร้อมที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ปฏิบัติได้ตลอดเวลา การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ มีกลไกขับเคลื่อนกิจกรรมทุกส่วนให้เข้าใจตรงกันเกี่ยวกับมาตรฐานงานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย ระหว่างฝ่ายบริหารกับผู้ปฏิบัติ

4. ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (The characteristics of implementing agencies) ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติเป็นองค์ประกอบใหญ่ที่มีองค์ประกอบย่อยๆ หลายประการเป็นกลไกกำหนดการปฏิบัติ นโยบาย ได้แก่ สมรรถนะของทีมงาน ระดับความเคร่งครัดในการควบคุมบังคับบัญชา ทรัพยากรทางการเงินของหน่วยงาน (เช่น การสนับสนุนของฝ่ายกฎหมายและฝ่ายบริหาร) ความมีชีวิตชีวาขององค์กร ระดับการสื่อสารและความเป็นระบบเปิดขององค์กร ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างองค์กรที่เข้าร่วมนำนโยบายไปปฏิบัติ หรือองค์กรที่ประกาศใช้นโยบาย คุณลักษณะขององค์กรที่กล่าวมาจะแสดงถึงศักยภาพและความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติ สำหรับองค์ประกอบลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัตินี้ จะมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ คือการสื่อสารระหว่างองค์กรและการขับเคลื่อนกิจกรรม ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ และสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติตามนโยบาย

5. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Economic, Social, and Political condition) องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้รับการพิจารณาว่าเป็นปัจจัยสำคัญในสถานะสภาพแวดล้อมของผลผลิต นโยบายองค์ประกอบด้านนี้จะมีผลกระทบอย่างมากต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเฉพาะหน่วยงานที่เป็นฝ่ายนำนโยบายไปปฏิบัติ การพิจารณาองค์ประกอบด้านนี้จะค้ำประกันว่า การจัดสรรทรัพยากรด้านงบประมาณให้แก่หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีความเพียงพอต่อการส่งเสริมให้แผนงาน โครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ ความเห็นสาธารณะต่อนโยบายเป็นอย่างไร ชนชั้นนำพอใจหรือไม่พอใจนโยบายที่นำไปปฏิบัติ กลุ่มหลากหลายในสังคม รวมทั้งกลุ่มผลประโยชน์ภาคเอกชนคัดค้านหรือสนับสนุนนโยบายที่นำไปปฏิบัตินั้นอย่างไร

6. ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ (The disposition of implementers) องค์ประกอบ 5 ประการ ที่กล่าวมาข้างต้น จะถูกกลั่นกรองโดยความรู้สึกนึกคิดของผู้ปฏิบัติ และจะมีการตอบสนองต่อนโยบายที่นำไปปฏิบัติ 3 ระดับ ซึ่งการตอบสนองต่อนโยบายแต่ละระดับจะมีผลกระทบต่อการแสดงพลังความสามารถและความตั้งใจจริงของผู้ปฏิบัติ คือ 1) ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติ 2) เจตคติต่อนโยบาย (ยอมรับ เฉยๆ หรือปฏิเสธ) และ 3) ความเข้มข้นของเจตคติ ที่กล่าวถึงในข้อ 2) ต่อนโยบาย

จากตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter and Van Horn ผู้ศึกษาสรุปได้ดังนี้ ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติตามทฤษฎีของแวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น เป็นการอธิบายลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อผลการปฏิบัติตามนโยบาย โดยแวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น ได้อธิบายไว้ว่า นโยบายที่มีความต้องการการเปลี่ยนแปลงสูงและมีความเห็นพ้องต้องกันสูง จะมีประสิทธิผลในการนำไปปฏิบัติสูงกว่านโยบายที่ต้องการการเปลี่ยนแปลงต่ำ และมีความเห็นพ้องต้องกันต่ำ ตัวแบบกระบวนการนำนโยบาย ไปปฏิบัติของแวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น มีลักษณะ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ตัวแบบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของ แวน มีเตอร์ และแวน ฮอร์น

ที่มา : Danald S. Van Meter and Carl E. Van Horn. "The Policy Implementstion Process: A Conceptual Framwork" Administration & Society, Vol. 6 No. 4 February 1975. P. 463.

3. แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ดังนั้นในการกระทำการใดของรัฐบาลทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นต่างต้องเคารพและเชื่อฟังเสียงของประชาชนโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่สั้นและง่ายหากแต่ในทางปฏิบัตินั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจำเป็นต้องมีปัจจัยและขั้นตอนกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อนและไม่อาจเกิดขึ้นได้โดยง่ายเลย

ในการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาในหัวข้อต่อไปนี้ ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ความสำคัญของการมีส่วนร่วม และแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้ศึกษาทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี นิยาม และความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนจากนักวิชาการให้มากที่สุด เพื่อจะทำให้สามารถเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ ผู้ศึกษาค้นพบ ดังนี้

United Nations Research Institute of Social Development (UNRISD) ระบุความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่อง 1. การตัดสินใจ 2. การเข้าร่วมกิจกรรม 3. การร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นทางการที่มาจากกิจกรรมนั้น ๆ

เฮด แฟร์ไชลด์ และคณะ (Fairchild, et. al., 1964 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, น.19) ได้ให้ความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันหรือการเข้ามามีส่วนติดต่อสัมพันธ์กันและอาจหมายถึงสถานการณ์ทางสังคมด้วยก็ได้

คาสเปอร์สัน และเบรทแบงค์ (Kasperson & Breitbank, 1974 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, น. 19) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนทำตนเป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรมในกระบวนการพัฒนาซึ่งจะบังเกิดผล คือ สามารถแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ได้และผลของกิจกรรมจะต้องย้อนกลับมาสู่พวกเขาเอง

เออร์วิน (Erwin, 1976, p. 138 อ้างถึงใน สุวรรณ พิณตานนท์, 2546, น. 46) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงาน เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงกับประชาชน และสนับสนุนติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977, p. 6 อ้างถึงใน สุทัศน์ ทาวงศ์มา, 2544, น. 6) ได้เสนอกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทว่ามี 3 มิติ และ 2 บริบท ซึ่งรายละเอียดดังนี้ 1. มิติ (Dimensions) มี 3 มิติ คือ 1.1 มีส่วนร่วมอะไรบ้าง ซึ่งแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการโดยทางใดทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ การบริหารกิจการหรือการ ประสานงาน การมีส่วนร่วมได้ผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน 1.2 มีส่วนร่วมกับใครบ้าง ได้แก่ มีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ทางราชการ นักพัฒนาเอกชน ทั้งนี้ให้พิจารณาถึงคุณลักษณะของผู้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องเพศ สถานภาพ ครอบครัว อาชีพ และรายได้ 1.3 มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง ได้แก่ มีส่วนร่วมโดยสมัครใจหรือถูกบังคับ ลักษณะ รูปแบบของการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กร ประชาชนหรือโดยตรงขนาดของการมีส่วนร่วมผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมนั้นช่วยเพิ่มพลังของประชาชนหรือเป็นแค่เพียงการได้ติดต่อสัมพันธ์กับนักพัฒนาเท่านั้น 2. บริบท (Contexts) มี 2 บริบท คือ 2.1 ลักษณะของโครงการโดยพิจารณาจากลักษณะของสิ่งนำเข้าว่ามีความซับซ้อนของเทคโนโลยีเพียงใด ลักษณะของประโยชน์ที่ได้รับ (ความเร็วช้าที่ได้รับประโยชน์) และเงื่อนไขที่ต้องกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ เป็นต้น 2.2 สภาพแวดล้อมของกิจกรรม ตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

เดวิส (Davis, 1977 อ้างถึงใน พวงทอง โยธาใหญ่, 2545, น. 15) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้การกระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

อากรณพันธ์ จันทรสว่าง (2522, น. 19) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการ

เพื่อการปฏิบัติการณ์นั้นๆ เหตุผลเบื้องต้นแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่าน องค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลง

ยาดาฟ (Yadav, 1980, p. 87 อ้างถึงใน สุวรรณ พิศานนท์, 2546, น. 46) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจ และสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับซึ่งประชาชนจะต้องมีส่วนร่วม ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการพัฒนา 3. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแผนและโครงการ 4. การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการพัฒนา

วิลเลียม (William, 1980 อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภีลานนท์, 2550, น. 9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางสังคมด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของ บุคคลหนึ่งในสถานการณ์ (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้ กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

สหประชาชาติ (United Nations, 1981, p. 11) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า 1. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา 2. การเข้ามีส่วนร่วมให้เกิดการพัฒนา 3. การเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องพัฒนา

กลุ่มสังคมศาสตร์สาธารณสุข (2525, น. 21 อ้างถึงใน ขนิษฐา ศรีนนท์, 2544, น. 35) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การสร้างประชาธิปไตย คือ อำนาจแห่งการ กำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน ในกระบวนการนี้อย่างน้อยที่สุดประชาชน ต้องมีการกำหนด วางแผนและดำเนินการในเรื่องที่ปวงอันมีผลต่อการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ และอนาคตของพวกเขา ซึ่งจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้อำนาจ ได้ทรัพยากรของพวกเขา กลับคืนมา และนั่น ย่อมหมายถึงกระบวนการทางประชาธิปไตยและการปกครองตนเอง

ถวิลวดี บุรีกุล (2551, น. 4-6) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็น เจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและมีบัญญัติในกฎหมายต่างๆ อีกมากมาย อีกทั้ง พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พุทธศักราช 2546 ก็ได้ให้ความสำคัญของการ ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ให้มีการปฏิรูประบบราชการที่เปิดโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินอีกด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏใน แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (2525-2529) เป็นต้นมา การมีส่วนร่วมสามารถอธิบายได้ ในหลายมิติ กล่าวคือ

1. ความหมายอย่างแคบของการมีส่วนร่วมคือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

3. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าใจอย่างกว้างๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้ง สิทธิ และหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

6. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่าบุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความคิดริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการ และความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ

โดยเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 3 ประการ คือ 1. ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง ประชาชนมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การ เข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใดไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม 2. ต้องมีความเสมอภาค ประชาชนที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่นๆ 3. ต้องมีความสามารถ ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถ พอที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมนั้นๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่า ผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาคแต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, น. 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการรัฐ การทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปแบบบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2527, น. 2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงน่าจะหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแบ่งออก ในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นทางการ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, น. 183 อ้างถึงใน เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2541, น. 12) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการ (Contribution) ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ลิส (Lisk, 1985 อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550, น. 24) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจและการยอมรับตนเองเพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจและต้องครอบคลุมทัศนคติ ความคาดหวังและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, น. 5) ได้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องโดยการใช้ความพยายามหรือทรัพยากรในส่วนของตนต่อกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมต้องมีองค์ประกอบดังนี้ 1. ประชาชนเข้าเกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา 2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินและวัสดุในกิจกรรมพัฒนา

มรกต ศรีรัตน (2535 อ้างถึงใน ณรงค์ วาริชล, 2551, น. 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดการร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

พีรพล ไชยพงศ์ (2539, น. 8) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐ ส่งเสริม ชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมรรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

วรรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2540, น.12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลหรือ กลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยการร่วมคิด ร่วมลงมือ ปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล

วันชัย วัฒนศัพท์ (2544, น. 25 - 28) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ ประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการ ที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่ม จนกระทั่งถึงการติดตาม และประเมินผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้เรียนรู้ การปรับเปลี่ยน โครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ดังนั้น อาจสรุปว่าความหมายของการมีส่วนร่วม ของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแนวทาง ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการ ตัดสินใจ ร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา ร่วมรับประโยชน์จากการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของ ประชาชน

เสน่ห์ จุ้ยโต (2548, น.36) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ลักษณะที่ สำคัญ คือ 1. การมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนขอความร่วมมือ ร่วม ใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านต่างๆ โดยการกระจายอำนาจเพื่อเปิดโอกาสให้ ประชาชน แต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิดและมีคุณค่าและคุณประโยชน์ คือ 1.1 ในด้าน รูปธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมในความสำเร็จทางด้านการพัฒนาด้านวัตถุ อันได้แก่ ถนน หนทาง คู คลอง เขื่อนเก็บน้ำ 1.2 ในด้านนามธรรม หมายถึง ความสำเร็จในการพัฒนาจิตใจ โดยทำให้ ประชาชนเกิดความรักใคร่สมัครสมานสามัคคีรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมและยอมรับฟัง ความเห็นซึ่งกันและกัน และสร้างจิตสำนึกว่ามีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ ท้องถิ่น และ ก่อให้เกิดความผูกพันรักใคร่ ห่วงแทน ท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง 2. การมีส่วน ร่วมในลักษณะของกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งมี 5 รูปแบบ คือ 2.1 การเลือกตั้ง (Election) 2.2 การมี

กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมือง (Party Activity) 2.3 การเสนอแนวความคิดเห็นของประชาชน (Public Opinion) 2.4 การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) 2.5 การแสดงออกของประชาชน (Direct Action)

ผู้ศึกษาสามารถสรุป ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามทัศนคติของผู้ศึกษาได้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่ประชาชน บังคับบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร ชุมชน หรือ กลุ่มของบุคคลในรูปแบบต่างๆ ที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย การเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการของนโยบายทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น การให้ข้อมูล การร่วมประชุม การให้ความคิดเห็น ร่วมดำเนินงาน การตรวจสอบ การตัดสินใจ แม้เป็นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งก็ถือได้ว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์

3.2 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมจะแบ่งเป็นหลายขั้นตอนแตกต่างกันตามแต่วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในที่นี้จะขอนำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1977, p. 6 อ้างถึงใน สุทัศน์ ทาวงศ์มา, 2544, น. 7 - 9) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือกำหนดระบบของโครงการเป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือกที่จะสามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติ เพื่อการพัฒนาโดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ซึ่งในขั้นตอนนี้ยังแบ่งย่อยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1.1 การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (Initial Decision) เป็นการค้นหาความต้องการที่แท้จริงซึ่งเป็นวิธีการ ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

1.2 การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (Ongoing Decision) เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

1.3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจปฏิบัติ (Operation Decision) เป็นการหาบุคลากร เข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่ อาสาสมัคร ผู้ประสานงาน หรือกลุ่มที่รวมตัวกันตามประเพณี เช่น กลุ่มสตรีหรือกลุ่มหนุ่มสาว เพื่อที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการเป็นสมาชิกร่วมดำเนินการคัดเลือกผู้นำและการสร้างพลังอำนาจให้แก่องค์กร

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการดำเนินงานตามโครงการ และแผนงานและการเป็นก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ในขั้นตอนนี้ยังแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการสลายทรัพยากร (Resource Contribution) ได้แก่ การมีส่วนร่วมสละแรงกาย การสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะให้ความรู้ความเข้าใจ

2.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงาน (Administration and Coordination) จะมีส่วนร่วมโดยวิธีการจ้างบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ การฝึกอบรม ผู้ที่จะเข้าปฏิบัติใน โครงการหรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และเป็น ผู้ประสานงานในโครงการด้วย

2.3 การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการมักพบว่า มีลักษณะเป็นการบังคับ ให้เข้าปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้ความร่วมมือเพราะการบังคับให้ทำนั้น ผลประโยชน์ (Benefits) จะไม่ใช่เป็นสิ่งที่สำคัญ แต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจนั้นจะมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังเกิดการมีส่วนร่วมด้วย

3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ยังแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

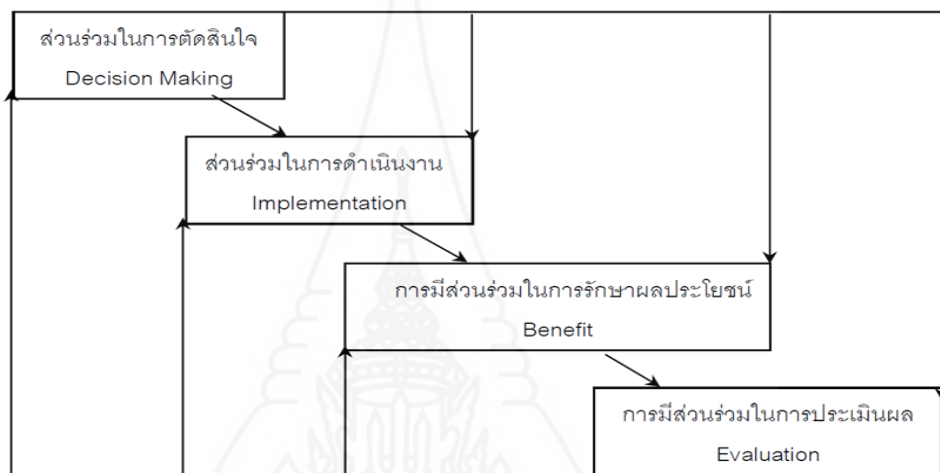
3.1 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Material Benefits) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

3.2 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม (Social Benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชน เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิตการเกิดระบบน้ำประปา

3.3 การมีส่วนร่วมกับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (Personal Benefits) ได้แก่ ความนับถือตนเอง (Self-esteem) พลังอำนาจทางการเมือง (Political Power) ความภูมิใจของผลประโยชน์ (Sense of Efficacy)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป แต่การมีส่วนร่วมในขั้นนี้ส่วนใหญ่บทบาทดังกล่าวจะเป็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยจะเป็นการประเมินผลของงบประมาณที่จัดสรรนั้นนำไปใช้อย่างไร บางกรณีแม้แต่เจ้าหน้าที่เองยังไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี่จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพลังงานความคิดของมวลชนที่จะทำให้องค์กรพัฒนาหรือสามารถนำประยุกต์ใช้ต่อไป

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1977) เสนอไว้ แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นการตัดสินใจมีความสำคัญมาก เนื่องจากการตัดสินใจจะส่งผลต่อการปฏิบัติการ และการปฏิบัติการจึงมีผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์และการประเมินผลในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วย เพื่อช่วยให้เข้าใจระดับขั้นของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff ได้ง่ายขึ้น จึงขอนำเสนอวงจรของการมีส่วนร่วม ดังปรากฏในรูปต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 แสดงวงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff

ที่มา : โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1977. P. 8)

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2528, น. 94 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, น. 20) ได้ให้ความเห็นว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 5 ประการ ดังนี้ 1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาและพิจารณาแนวทางแก้ไข 2. การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข และวางแผนหรือโครงการแก้ไขปัญหา 3. การปฏิบัติการแก้ไขปัญหามาตามแผนและโครงการที่วางไว้ 4. การรับประโยชน์จากโครงการ และ 5. การประเมินผลโครงการ ส่วนฉอาน วุฑฒิกกรรมรักษา (2526, น. 16) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอนได้แก่ 1. ขั้นกำหนดความต้องการ 2. ขั้นวางแผนดำเนินการ 3. ขั้นตัดสินใจ 4. ขั้นดำเนินการ 5. ขั้นติดตามผลงาน นอกจากนี้ เขายังได้แบ่งลักษณะการเข้าร่วมไว้ อีก 6 รูปแบบ ได้แก่ การร่วมประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมออกแรง ร่วมออกเงิน วัสดุ อุปกรณ์ และร่วมเป็นกรรมการ ด้านของเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527, น. 10) นักวิชาการที่มีชื่อเสียงอีกท่านหนึ่ง ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วม

ในการค้นหาสาเหตุของปัญหา 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน และดิน ปรัชญา พุทธิ (2542, น. 50) ทำการศึกษาด้านทฤษฎีพัฒนาองค์กร (Organization Development) หรือ โอดี (OD) กล่าวว่า การพัฒนาองค์กร มีวัตถุประสงค์ต่างๆ ไปเพื่อที่จะเพิ่มความสามารถขององค์กรในการแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่ โดยเน้นการปรับปรุงและปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ เน้นการร่วมแรงร่วมใจ ซึ่งการพัฒนาองค์กร มีขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ 1. ค้นหาสาเหตุของปัญหา (Diagnostic) 2. ขึ้นวางแผนการดำเนินงาน (Action - Planning) 3. การปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ (Implementing) และ 4. ขึ้นประเมินผล (Evaluating)

จากการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยนำมาสรุปและนำมาจัดกลุ่มจำแนกตามลำดับขั้นตอนการมีส่วนร่วม ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 แนวคิดของ โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และฉอาน วุฑฒิกกรมรักษา ได้กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์	ฉอาน วุฑฒิกกรมรักษา
1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และพิจารณาแนวทางแก้ไข	1. ขึ้นกำหนดความต้องการ
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข และวางแผนหรือโครงการแก้ไขปัญหา	2. ขึ้นวางแผนดำเนินการ
3. การปฏิบัติการแก้ไขปัญหาตามแผนและโครงการที่วางไว้	3. ขึ้นตัดสินใจ
4. การรับประโยชน์จากโครงการ	4. ขึ้นดำเนินการ
5. การประเมินผลโครงการ	5. ขึ้นติดตามผลงาน

กลุ่มที่ 2 แนวคิดของเจมส์คีย์ ปีนทอง และ ดิน ปรัชญาพฤทธิ ได้กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วม ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

เจมส์คีย์ ปีนทอง	ดิน ปรัชญาพฤทธิ
1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา	1. ค้นหาสาเหตุของปัญหา (Diagnostic)
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม	2. ขึ้นวางแผนการดำเนินงาน (Action - Planning)
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน	3. การปฏิบัติการให้เป็นไปตามกลยุทธ์ที่วางไว้ (Implementing)
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน	4. ขึ้นประเมินผล (Evaluating)

3.3 ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม เมื่อพิจารณาแล้วสามารถกระทำได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวิธีการดำเนินงาน สถานการณ์ และสภาพแวดล้อม ในการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วม นั้น จึงควรศึกษาและทำความเข้าใจถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมเสียก่อน ผู้ศึกษาจึงรวบรวมแนวคิดจากนักวิชาการหลายท่านที่ทำการศึกษเกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม พบว่านักวิชาการแต่ละท่าน ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้แตกต่างกัน ดังนี้ ลักษณะการมีส่วนร่วมตามทัศนะของ ศ.สุจิต บุญบงการ (อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล, 2552, น.30-31) ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบที่ทำกับทั่วไป เป็นการมีส่วนร่วมที่ค่อนข้างเป็นทางการ และเป็นแบบเดิมๆ ที่มีการปฏิบัติกันมานานแล้ว หากเป็นเรื่องการมีส่วนร่วมในทางการเมือง มักเป็นการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งเป็นสำคัญ โดยในการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งนั้นจะประกอบไปด้วย การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การพูดคุยถกเถียงทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และการติดต่อเป็นส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่

2. การมีส่วนร่วมแบบที่แตกต่างจากที่ทำกับทั่วไป เป็นรูปแบบที่มักไม่เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นทางการมีส่วนร่วมที่เป็นทางการ ไม่เป็นไปตามกฎ ระเบียบหรือกติกาใดๆ การมีส่วนร่วมที่แตกต่างจากที่ทำกันทั่วไป อาทิ กิจกรรมที่ทำทายทางกฎหมาย การเดินขบวน การนั่งประชุมประท้วง การนัดหยุดงาน การก่อวินาศกรรม การเผชิญหน้าต่อผู้ การมีพฤติกรรม

ความรุนแรงทางการเมือง การลอบสังหาร การลอบวางเพลิง การลักพาตัว สงครามกองโจร การก่อการปฏิวัติรัฐประหาร การยื่นข้อเรียกร้อง การเดินประท้วง (ทั้งนี้ การเป็นผู้ประท้วงเป็นการร่วมเดินขบวนตามถนน หรือก่อการจลาจลในกรณีที่จำเป็นเพื่อบังคับให้รัฐเข้าไปแก้ไขบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเมืองที่ถูกต้อง รวมถึงการประท้วงอย่างแข็งขัน และเป็นไปอย่างเปิดเผยต่อกรณีที่รัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การให้ความเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วง การเข้าร่วมกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม) การละเมิดกฎระเบียบของสังคม การประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน และ ต่อบุคคล ซึ่งล้วนเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ภาครัฐ โดยเฉพาะผู้นำประเทศมักไม่ต้องการให้เกิดขึ้น เพราะเกรงว่าจะก่อให้เกิดความวุ่นวาย ไม่สงบ

การมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าวบางครั้งนำมาซึ่งความรุนแรงได้ หากฝ่ายรัฐต้องการจัดการให้เสร็จสิ้น โดยเร็ว จึงเลือกที่จะจำกัดมากกว่าจัดการโดยสันติวิธีหรือฝ่ายต่อต้านยอมเสียเลือดเสียเนื้อ และใช้ความรุนแรงเสียเอง หรือมีฝ่ายอื่นที่เข้ามาแทรกแซงและก่อความรุนแรงด้วยหวังประโยชน์จากความรุนแรงที่เกิดขึ้น ดังนั้นความรุนแรงจะเกิดขึ้นหากแต่ละฝ่ายไม่สามารถอดทนต่อความช่วยเหลือของแต่ละฝ่าย และหันหน้ามาเจรจาโดยสันติวิธีแล้ว รูปแบบการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้ทำกันทั่วไป แต่มักเกิดเมื่อแต่ละฝ่ายไม่สามารถก้าวข้ามวัฒนธรรมอำนาจได้ และหันมาใช้ความรุนแรงในที่สุด

ถวิลวดี บุรีกุล (2551, น.10-12) ได้แบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 7 ระดับ โดยแบ่งจากระดับต่ำสุดไปสู่ระดับสูงสุด และจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ดังนี้

ภาพที่ 2.3 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของฉวีวดี บุรีกุล

ที่มา: “คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม”

โดย ศาสตราจารย์นายแพทย์วันชัย วัฒนศัพท์, ดร.ฉวีวดี บุรีกุล

และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธิตา พงษ์ศักดิ์ศิริ (Vatanasapt, Bureekul, & Phongsaksri, 2009).

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ วิธีการให้ข้อมูลอาจกระทำได้หลายวิธี เช่น การแจกข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ตลอดจน การใช้สื่ออื่นๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สื่อบุคคล และหอกระจายข่าว เป็นต้น

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชน แสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่างๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่างๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น อนึ่งการรับฟังความคิดเห็นนี้ จะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็ต่อเมื่อ ประชาชน ผู้มีส่วนได้เสีย ได้มีข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่างๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นโดยใช้รูปแบบต่างๆ อาทิ การสนทนากลุ่ม และประชาเสวนา เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่อง การมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ เหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อินทราเน็ตเพื่อการแก้ปัญหาคัดแย้ง และการเจรจา เพื่อหาทางประนีประนอมกัน การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม

5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกันคือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบนโยบายหรือโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการ เป็นขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกันดำเนินการตามหรือโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถมาคอยติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ได้ รูปแบบของการติดตามตรวจสอบหรือประเมินผล อาจอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการติดตาม ประเมินผลที่มาจากหลายฝ่าย การสอบถามประชาชนโดยการทำการสำรวจเพื่อให้ประชาชนประเมิน การประเมินผลนี้มีความสำคัญมาก เพราะจะมีผลต่อการพิจารณาจัดสรรประโยชน์ การยุติหรือคงไว้ ตลอดจนปรับปรุงนโยบายหรือโครงการ

7. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุด โดยประชาชนสามารถริเริ่มนโยบายวางแผนและดำเนินโครงการต่างๆ ได้เองตั้งแต่ต้น โดยเจ้าหน้าที่/หน่วยงานของรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

แอนดรูว์ และสติเฟล (Andrew & Stiefel, 1980 อ้างถึงใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546, น. 19) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนลักษณะของการมีส่วนร่วมตามความเห็นของอิระวัชร จันทรประเสริฐ (2541, น. 6) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 5 ลักษณะ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในลักษณะตัวบุคคล โดยให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ 2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มขบวนการที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่ม และโครงสร้างภายในหน่วยงาน 3. การมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการ ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการ อันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี เน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิค ความรู้ การกระจายอำนาจสู่ ประชาชน 4. การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบัน ให้ความสำคัญในแง่ของการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันมีการถ่ายทอดหรือขยายโครงการสร้างอำนาจของกลุ่มผลประโยชน์ และชนชั้นทางสังคม 5. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบาย เน้นเรื่องหลักการยอมรับ การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบ ในสังคม และนำมากำหนดคน นโยบายและแผนงาน ระดับชาติ ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมตามทัศนะของสุธี ศรสวรรค์ (2538, หน้า 37 - 38) แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 10 รูปแบบ ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมประชุม 2. การมีส่วนร่วมออกเงิน 3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ 4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ 5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ 6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน 7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค 8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ประกอบการ 9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน 10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ และนักวิชาการจากต่างประเทศอย่าง แซพิน (Chapin อ้างถึงใน ยุพิน ระพีพันธุ์, 2544, น.21) ได้ทำการศึกษาแบบของการมีส่วนร่วมและแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมร่วมประชุม 2. การมีส่วนร่วมออกเงิน 3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ และ 4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ

จากการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน 7 ระดับ ตามแนวคิดของถวิลวดี บุรีกุล ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของประชาชนกับอำนาจของรัฐบาลมีความสัมพันธ์ ในลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ ถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายหรือกิจกรรมต่างๆ มาก รัฐบาลก็จะมีอำนาจน้อยลง ในทางกลับกัน หากรัฐบาลใช้อำนาจในการตัดสินใจดำเนินการโดยรัฐบาลเองประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมน้อยลง ในส่วนของแนวคิดของนักวิชาการท่านอื่นๆ อาทิ แอนดรูว์ และสติเฟล แซพิน และสุธี ศรสวรรค์ มีแนวคิดในการจัดรูปแบบการมีส่วนร่วมตามลักษณะของหน้าที่ เช่น การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ การมีส่วนร่วมเป็นผู้ออกเงิน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ฯลฯ เป็นต้น

3.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีอยู่ด้วยกันหลายปัจจัย แต่ละปัจจัยมีที่มาแตกต่างกัน เช่น เกิดจากความรู้สึกนึกคิดของประชาชน เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก เกิดจากการได้รับการกระตุ้นหรือมีสิ่งเร้าต่างๆ โดยผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ จากนักวิชาการหลายท่านได้วิเคราะห์และสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ดังนี้ 1. เกิดจากความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร 2. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ช่วยแรง 3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บิบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2547, น.183) หรือการแบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็นกลุ่มตามลักษณะกลุ่มบุคคล สามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ 1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง รวมทั้งการสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยระบบต่าง ๆ ของราชการจะต้องเอื้ออำนวยและเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วม ในขณะที่การติดตามประเมินผลและการให้การสนับสนุนในภายหลังก็เป็นสิ่งจำเป็น 2. ปัจจัยด้านประชาชนที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ในการทำงาน พัฒนากล้าตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์ สมาชิกต้องรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือเป็นผู้นำท้องถิ่น มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก 3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาที่ต้องรู้จักชุมชนในทุก ๆ มิติ มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม ต้องค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ รู้จักวิธีการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อช่วยแก้ปัญหาและสนับสนุนข้อมูลความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้สามารถดำเนินงานพัฒนาได้ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2541, น. 152) รวมถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมตามทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) โดยได้อธิบายถึงการกระทำทางของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับความสนใจ และระบบค่านิยมของบุคคล ได้แก่ 1. บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality) 2. ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System) 3. วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่และวัฒนธรรมนี้จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับ

ความคิด ความเชื่อถือ (Idea of Believes) ความสนใจ (Primary of Interest) และระบบค่านิยมของบุคคล (stem of Value Orientation) (เขาวมาลัย จ้อยจุฬี. 2542, น. 15 - 16) และสามารถพิจารณาปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนได้จากพฤติกรรม โดยแบ่งออกเป็น 11 ประการ ดังนี้ 1. การปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามความเชื่อถือพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคล เหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง 2. มาตรฐานคุณค่าบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับ มาตรฐานคุณค่าของตนเอง 3. เป้าหมายบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริมป้องกันและรักษาเป้าหมายตน 4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา 5. ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน 6. การมองแต่ตนเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลก็จะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตนเองสมควร กระทำเช่นนั้น 7. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำ 8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ 9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้อกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงการของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามีส่วนร่วมกันในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขาได้รับรู้ 10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมกัน ในกิจกรรมบางอย่างที่ ตนเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น 11. การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้สึกว่าเขารับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำการเช่นนั้น (ปริดา เจษฎาวรรณกุล, 2550, น. 26)

สำหรับองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้แบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ออกเป็น 3 ปัจจัย ประกอบด้วย 1. ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ 1.1 การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไปซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ 1.2 การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้ เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ 2. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมากจะเห็นประโยชน์ของการ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดคิดเอาไว้ เนื่องจากการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น มิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ ดังนี้

2.1 เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทน ก็ได้ 2.2 ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ 2.3 กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน 3. ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมา ในกิจกรรม หนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ (อ้างถึงใน ยุพิน ระพีพันธุ์, 2544, น. 21 – 22) และหากพิจารณาจากปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนจาก แหล่งที่มา รวมถึงกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่ในชุมชนซึ่งความสำเร็จของโครงการพัฒนาชุมชน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น โครงการที่ประชาชน ต้องการ 2. ปัจจัยที่มีลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ขยันขันแข็ง สามัคคี มีผู้นำดี 3. ปัจจัยที่มาจากทาง ราชการ เช่น ถือเป็นโครงการสำคัญ มีงบประมาณเหลือเพียงพอ มีเจ้าหน้าที่วิชาการสนับสนุน 4. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อม เป็นต้น (พัทยา สายหู, 2529, น. 246) ในส่วนของสภาพแวดล้อมนั้นก็ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเช่นเดียวกัน ได้แก่

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์
4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนร่วม ความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนหรือความรู้สึก ว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี (ปรัชญา เวสารัชช, 2528, น. 170) และการที่ ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การพัฒนาใดๆ มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับปัจจัย ต่างๆ ทั้งปัจจัยภายนอกชุมชนและปัจจัยภายในชุมชน เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต ความรู้และ ทักษะคิดต่อกิจกรรมนั้นๆ การมีโอกาสและการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกนโยบายการพัฒนา ของรัฐ บทบาทของทางราชการ ต่อการพัฒนา โครงสร้างทางการเมืองและสังคม เป็นต้น (อรพรรณ ภมรสวรรณ, 2544) ด้านของนิวสตรอม (Newstorm, 1993) นักวิชาการต่างประเทศ ได้ศึกษาปัจจัยที่ เป็นอุปสรรคต่อการมี ส่วนร่วมของประชาชน อธิบายว่า 1. ลักษณะขององค์กร โครงสร้างของ องค์กร วัฒนธรรมขององค์กร หากองค์กรมีโครงสร้างใหญ่ ขั้นตอนการปฏิบัติมาก เช่น ระบบ ราชการ จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมได้ 2. นโยบายองค์กรที่ขาดความชัดเจนจะทำให้ บุคลากรไม่แน่ใจเป้าหมาย แนวทาง การปฏิบัติ จึงเกิดความลังเลที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม 3. ภาวะผู้นำ ซึ่งถ้าหากว่าผู้นำเชื่อว่าผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ไม่มีศักยภาพ ไม่มีควมก้าวหน้า ขาดความ กระตือรือร้นในการทำงาน งานจะสำเร็จได้ต้องควบคุม ภาวะผู้นำประเภท นี้จะเป็นอุปสรรคต่อการ มีส่วนร่วมได้ 4. ลักษณะงาน ซึ่งหากว่างานที่สามารถทำสำเร็จได้ด้วยตัวเอง เช่น งานใน

ห้องทดลอง ลักษณะงานเช่นนี้จะทำให้บุคลากรไม่เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ระดับการศึกษา วิชาชีพ โดยถ้าหากบุคลากรที่มี ระดับการศึกษาที่สูงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบมาก ก็จะแสวงหาการมีส่วนร่วมมากกว่าบุคลากรที่มีระดับการศึกษาค่ำกว่า และหน้าที่ความรับผิดชอบที่น้อยกว่าด้วย (อ้างถึงใน ณรงค์ วาริชล. 2551, น. 10) ปัจจัยด้าน เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และสถานภาพการทำงาน ก็ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่นกัน (โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ Cohen & Uphoff, 1980 อ้างถึงใน ณรงค์ วาริชล, 2551, น. 9)

3.5 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีประโยชน์ในหลายๆ ด้าน ได้แก่ 1. ช่วยเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดพิจารณาทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจ รอบคอบขึ้น 2. เป็นการลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ 3. สร้างฉันทามติ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ 4. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้ 5. เพิ่มความง่ายในการปฏิบัติ สร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ 6. ช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชน และไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน 7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชนถือว่าเป็นการให้การศึกษาชุมชนเพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน 8. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้นเป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น สอดคล้องกับการปกครองตามหลัก ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม (สำนักงานปลัดนายกรัฐมนตรี. 2548, น. 9 - 10)

3.6 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญหลายด้าน ดังนี้ 1. ร่วมรับรู้ในการรับข่าวสาร เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งที่จะรับรู้ข่าวสาร ความเป็นไปของบ้านเมือง ความรู้หรือด้านวิชาการต่างๆ ถือว่าเป็นทรัพยากรที่ คุณภาพทางวัฒนธรรมและเป็นการตกทอดทางสติปัญญาของมนุษย์ 2. ร่วมคิดจากการได้รู้จากการได้รับรู้ นำมาสู่การคิดพิจารณา มีโอกาสแสดง ความคิดเห็นแลกเปลี่ยนรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจที่มีคุณภาพ 3. ร่วมตัดสินใจ มีโอกาสที่จะตัดสินใจหรือไม่รับกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ชีวิตของตนเอง อันถือว่า หากมนุษย์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันแล้ว ผลย่อมเป็นสิ่งที่ สอดคล้องกับความต้องการ

สอดคล้องกับปัญหาที่มีความรู้สึกหวงแหนเป็นเจ้าของต้องดูแลรักษา 4. ร่วมวางแผนและดำเนินการ ย่อมมีพลังอย่างมหาศาลในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้รับความสำเร็จอย่างรวดเร็ว 5. ร่วมประเมินค่ากิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการแล้วหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป 6. ร่วมรับผิดชอบการคงอยู่ของกิจกรรมนั้น ไม่มีใครปฏิเสธว่าเป็นผลมาจากการรับผิดชอบ และปฏิบัติดูแลรักษา ร่วมกัน สำหรับสิ่งที่เกิดผลเสียหายหากมีการรับ “ผิด” เราจะพบกับสิ่งที่ “ชอบ” พลวัตของกิจกรรมก็จะต่อเนื่องต่อไป ด้านความสำคัญของการมีส่วนร่วมต่อประชาชน ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนที่เราเคารพ ให้การยอมรับและยกย่อง โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการ ปรับปรุงชีวิตของเขา 2. การพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก เราจำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้ได้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก 3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน ในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนที่ได้เปรียบ มีโอกาสมากขึ้นจำเป็นต้องปรับปรุงกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น 4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่ามีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยวิธีการมีส่วนร่วมในรูปแบบการรวมกลุ่มและการจัดตั้งองค์กรประชาชนในขณะเดียวกันมีตัวอย่างโครงการที่ล้มเหลวจำนวนมากเนื่องมาจากการไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติ การเป็นกลุ่มเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขาและในขณะเดียวกันก็ใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น 6. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใดยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการ พัฒนารวมมากขึ้น เพราะประชาชนย่อมรู้ดีว่าตนกำลังมีปัญหอะไรแก้ปัญหาอย่างไร

3.7 แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชน ที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับและก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้ 1. การรับรู้ (Perception) 2. ทักษะคติ (Attitude) 3. การเป็นตัวแทน (Representation) 4. ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) 5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing) 6. ฉันทามติ (Consensus) 7. การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

8. ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose) 9. การประเมินผล (Appraisal) 10. ความโปร่งใส (Transparency) 11. ความเป็นอิสระ (Independence) 12. ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing) 13. เครือข่าย (Network) (สมถักยณา ไชยเสริฐ, 2549, น.142-149)

4. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้ศึกษาควรจะต้องทราบถึงที่มาและความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในการศึกษาในประเด็น การพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนต่อไป โดยแนวแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมีที่มาจากกรณีศึกษา อุตสาหกรรมเมื่อสองร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีถือเป็นจุดเริ่มต้นของมนุษย์ในการริเริ่มทำสิ่งใหม่ ด้วยตนเองและเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้มนุษย์มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองในการทำสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่มี ที่สิ้นสุด จึงอาจกล่าวได้ว่าการปฏิวัติอุตสาหกรรมในครั้งนั้นเป็นจุดเริ่มต้นของคำว่า “การพัฒนา” ที่เป็นจุดหมายปลายทางที่ประเทศต่าง ๆ ยึดถือเป็นเป้าหมายมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม จากจุดเริ่มต้นของการพัฒนามาจากการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ จึงทำให้การพัฒนาที่ประเทศต่าง ๆ ต้องการไป ถึงนี้เป็นความมุ่งเน้นด้านการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ โดยละเลยและมองข้ามการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาเพื่อการดำรงชีวิตทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย สิ้นเปลืองและไม่คุ้มค่า และก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมมากมาย อาทิ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติอันได้แก่ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า และแร่ธาตุทั้งในด้าน ปริมาณและคุณภาพ ปัญหาการเกิดมลภาวะหรือมลพิษต่างๆ ทั้งทางดิน ทางน้ำ ทางอากาศ รวมถึง มลพิษจากขยะมูลฝอย ปัญหาวิกฤตการณ์ทางธรรมชาติทั่วโลกอันเกิดจากการทำลายระบบนิเวศ เช่น การเกิดภาวะโลกร้อน ภัยแล้ง อุทกภัย และวาตภัย ได้ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิต ของมนุษย์และยังทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนอาหาร ที่อยู่อาศัยและวิกฤตการณ์ด้านพลังงานอีกด้วย ดังนั้นมนุษย์จึงเริ่มมีความคิดที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา ร่วมกัน ในการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จะแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ที่มาของการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.1 ที่มาของการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้กระตุ้นให้หลายประเทศเกิดความตระหนักที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม และเห็นควรให้มีการจัดการประชุมระดับ

โลกเพื่อร่วมมือกันเพื่อพิจารณาหามาตรการแก้ไขปัญหาลี้ภัยสิ่งแวดล้อมที่ประเทศต่างๆ กำลังเผชิญอยู่เป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2515 (ค.ศ.1972) ในการประชุมที่มีชื่อว่า “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (United Nations Conference on Human and Environment)” ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ราชอาณาจักรสวีเดน ซึ่งเรียกร้องให้ทั่วโลกได้คำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย จนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรโลกจากการพัฒนาแบบมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว และหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนารูปแบบใหม่ที่สามารถลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการพัฒนา ต่อมาในปี พ.ศ.2527 (ค.ศ.1984) สหประชาชาติได้ก่อตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The World Commission on Environment and Development: WCED) ที่มีประธานาธิบดี Gro Harlem Brundtland จากประเทศนอร์เวย์ เป็นประธานกรรมการ และมีตัวแทนจากประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาเป็นคณะกรรมการ หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า คณะกรรมาธิการบรันด์แลนด์ (Brundtland Commission) เพื่อทำการศึกษาในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา และในปี พ.ศ. 2530 (ค.ศ.1987) คณะกรรมาธิการดังกล่าวได้เสนอรายงานที่ชื่อว่า Our Common Future ที่ได้เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือยและเปลี่ยนวิถีทางในการพัฒนาใหม่ในลักษณะที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติมากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นมาได้ การพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น ซึ่งในบทที่ 2 Towards Sustainable Development ของรายงานดังกล่าวได้เป็นที่มาของแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)” หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2535 (ค.ศ. 1992) ในการประชุมสุดยอดระดับโลกของสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development :UNCED) หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ที่มีผู้แทนของ 178 ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ซึ่งถือเป็นแผนแม่บทของโลกที่ประเทศสมาชิกต้องตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและเห็นความสำคัญที่จะต้องร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก โดยกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล พร้อมทั้งกระตุ้นให้รัฐบาลประเทศต่างๆ สร้างกลยุทธ์การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่รับผิดชอบต่อสังคม ในขณะที่เดียวกันก็ให้การคุ้มครองฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อผลประโยชน์ของคนในรุ่นต่อไป ทั้งนี้ ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางที่สุด ซึ่งจะให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันต่อไปได้ และในปี พ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000) ในการประชุม Millennium Summit องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) เป็นวาระการพัฒนาของโลก

เพื่อให้แต่ละประเทศยกระดับคุณภาพชีวิตพื้นฐานของประชากร ประกอบด้วยเป้าหมายหลัก 8 ข้อ ได้แก่ 1. ขจัดความยากจนและความหิวโหย 2. ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา 3. ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทาง เพศและบทบาทสตรี 4. ลดอัตราการตายของเด็ก 5. พัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์ 6. ต่อสู้กับ โรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่น ๆ 7. รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 8. ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก ต่อมาในปี พ.ศ.2545 (ค.ศ.2002) สหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดระดับ โลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development : WSSD) ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ณ นคร โจฮันเนสเบิร์ก ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะบรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (The Millennium Development Goals: MDGs) ซึ่งได้นำไปสู่พันธกรณีของประเทศสมาชิกประมาณ 180 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยที่จะต้องสานต่อแผนปฏิบัติการ 21 เพื่อดำเนินงานการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กว้างขวางและมีผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้นที่สำคัญ คือ

1. กำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องบรรลุข้อตกลงในการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals : MDGs) ร่วมกันให้สำเร็จภายในปี พ.ศ.2558 (ค.ศ.2015) เพื่อผลของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานในด้านต่างๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและขจัดปัญหาความยากจนของคนในประเทศ

2. ประเทศสมาชิกควรมุ่งส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ (Human Capacity Building) ซึ่งรวมถึงการพัฒนาด้านการศึกษาและการจัดหาบริการด้านสุขภาพอนามัยให้ประชาชนอย่างทั่วถึง

3. เสริมสร้างจิตสำนึกเพื่อกระตุ้นให้ประชากรทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมของแต่ละประเทศ ต้องร่วมกันเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา และร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในปี พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) ได้มีการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อม โลก (Earth Summit 2012) ณ กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ซึ่งที่ประชุมได้มีการรับรองเอกสาร "The Future We Want" โดยผู้นำ จาก 192 ประเทศ และได้มีการรับรองทางการเมืองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงรับรองการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้ง ในเนื้อหาของเอกสารดังกล่าวได้กำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางที่จะนำมาวัดและประเมินการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของทุกประเทศทั่วโลก และล่าสุดในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ.2015) ได้มีการจัดประชุมระดับผู้นำของสหประชาชาติเพื่อรับรองวาระการพัฒนาภายหลังปี ค.ศ.2015 (UN Summit for the Adoption of the Post-2015 Development Agenda) ณ นคร นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ซึ่งการประชุมนี้เป็นการประชุมระดับประมุขของรัฐหรือหัวหน้ารัฐบาลของประเทศ

สมาชิกเพื่อรับรองเอกสาร “Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development” ซึ่งถือเป็นพันธะสัญญาทางการเมืองในระดับผู้นำ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ในอีก 15 ปีข้างหน้า โดยไม่มีการลงนาม เพื่อยืนยันเจตนารมณ์ทางการเมืองของประเทศสมาชิกในการแก้ไขปัญหาความยากจนและขจัดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติและรูปแบบ และบรรลุวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ต่อเนื่องจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (MDGs) ที่จะสิ้นสุดในสิ้นปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ซึ่งเอกสารนี้ได้ปรับปรุงและขยายเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไปยังมิติอื่น ๆ เพิ่มเติมจากเป้าหมายทั้ง 8 ข้อที่ได้ตั้งไว้เมื่อปีพ.ศ. 2543 (ค.ศ. 2000)

4.2 การพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทย

พัฒนาการของประเทศไทยที่ผ่านมามีไม่ต่างจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน โดยผลการพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่มากกว่า 4 ทศวรรษที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่ามีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างขาดความระมัดระวังและไม่ประหยัด รวมทั้งขาดการวางระบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ จึงส่งผลกระทบต่อที่ตามมาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้แม้ว่าปัจจุบัน สัดส่วนความยากจนจะลดลงมากแล้ว จากร้อยละ 15.9 หรือ 9.9 ล้านคนในปี 2542 เหลือร้อยละ 9.8 หรือ 6.2 ล้านคนในปี 2545 แต่ยังมีปัญหาช่องว่างการกระจายรายได้โดยรวมของประเทศ กว่าครึ่งหนึ่งยังกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มคนรวยร้อยละ 20 แรก ของประเทศ จึงทำให้มีความเหลื่อมล้ำอยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติได้ร่อยหรอลงมาก พื้นที่ป่าลดลงเฉลี่ยปีละ 2.4 ล้านไร่ หรือเหลือเพียงร้อยละ 25.3 ของพื้นที่ประเทศ พื้นที่ประมงชายฝั่งมีปีละ 1-1.56 ล้านไร่ และเกิดอุทกภัยในหน้าฝนทุกปี นอกจากนี้ปริมาณมลพิษในอากาศ กากของเสียอันตราย และการใช้สารเคมีเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในเขตเมืองและชนบท รวมทั้งสร้างความขัดแย้งในการแข่งขันทรัพยากรที่รุนแรงขึ้น บทเรียนจากการพัฒนาที่ผ่านมามีดังกล่าวกว่า ได้สะท้อนให้เห็นสาเหตุปัจจัยหลักของความ ผิดพลาดในทิศทางการพัฒนาประเทศที่สำคัญพิจารณาได้ดังนี้ 1. อิทธิพลของโลกาภิวัตน์และการเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศ ส่งผลทั้ง ทางบวกและทางลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ โดยการเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศในอุตสาหกรรมการผลิตจำนวนมาก และไม่มีกลไกตรวจสอบผลกระทบของ อุตสาหกรรมเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ โดยขาดการวิเคราะห์ผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม มีการใช้ทรัพยากรเป็นฐานการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย เกินอัตราการฟื้นตัวของระบบธรรมชาติ นำมาซึ่ง

ผลกระทบต่อ ความยั่งยืนของระบบนิเวศ 2. กระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งคนไทยได้รับมาจากวัฒนธรรมต่างชาติ อย่างขาด การกลั่นกรองและเลือกใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตในสังคมไทย เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตและบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย เกนิพอดิเกิดปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมเป็นเหตุให้คุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และขาดสมดุลส่งผลต่อความขัดแย้งทางสังคมตามมา 3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมยังเกิดขึ้นไม่มากเท่าที่ควร แม้ว่าชุมชนจะตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการ แต่ยังคงขาดความพร้อม และ ประสิทธิภาพ ประกอบกับยังไม่มีความหมายรับรองสิทธิของชุมชน ในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งได้นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชน ท้องถิ่น และภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาประเทศไทยสู่ความพอเพียงและยั่งยืน ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแส โลกมาปรับใช้ ในกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศด้วยเช่นกัน โดยแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะกว่า 20 ปีที่ผ่านมา ได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาสู่ความยั่งยืนมากขึ้น จากที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นหลักก็ได้ให้ความสำคัญกับเป้าหมายด้านอื่นๆ อาทิ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) เป็นต้นมา ซึ่งได้นำไปสู่การผลักดันให้มีการออกกฎหมาย ดูแลในเรื่องสิ่งแวดล้อม และจัดตั้งกลไกดูแลงานด้านสิ่งแวดล้อมขึ้นในระยะต่อมา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้มุ่งให้การพัฒนามีคุณภาพและยั่งยืน โดยเพิ่มมิติ 7 ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการรักษาการเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) นับเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดที่มุ่งเน้น “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเปลี่ยนวิธีการพัฒนาเป็นองค์รวม พร้อมทั้งมีกระบวนการพัฒนาที่เชื่อมโยงมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งได้ใช้ เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบันนั้น ได้อัญเชิญหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาเป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และ นำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน การดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ต่อเนื่องจนถึง

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ดังกล่าว นับเป็นตัวอย่างของการดำเนินงานพัฒนาประเทศอย่างเป็นองค์รวม โดยคนไทยทุกภาคส่วน มีส่วนร่วม มุ่งสู่เป้าหมาย และจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำ “วาระแห่งชาติ” และยุทธศาสตร์สำคัญ ตามนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันซึ่งได้กำหนดให้การแก้ไขปัญหาความยากจน การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาทุนทางสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นเรื่องเร่งด่วนที่ประเทศชาติจะต้องดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งกรอบแนวคิดและการดำเนินงานต่างๆ เหล่านี้ ล้วนมีบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแกนกลางของความคิดทั้งสิ้น

4.3 ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การกล่าวถึงความหมายของคำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” หรือ Sustainable Development นั้นต้องเริ่มจากที่มาของคำว่าพัฒนาที่ยั่งยืนก่อน ซึ่งคำว่าพัฒนาที่ยั่งยืนปรากฏครั้งแรกในรายงาน “Our Common Future” ของ World Commission on Environment and Development ซึ่งได้เสนอไว้ว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ รูปแบบของการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง (Sustainable Development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs)” (1990, p.43) นอกจากนี้ในรายงานดังกล่าวยังได้กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบัน และยุคต่อไป อย่างเท่าเทียมกัน หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง 3 มิติของการพัฒนา อันได้แก่ 1) มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ กระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย 2) มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะและมีผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ 3) มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้ ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็นสังคมธรรมรัฐ มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิต

เพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นอกจากสังคม สิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมแล้ว ในภายหลัง องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ยังได้เสนอเพิ่มเติมว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนควรตั้งอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมที่ยึดถือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วย (UNESCO, 2005, p. 14) นอกจากคำนิยามจากต้นกำเนิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ยังมีนักวิชาการด้านการพัฒนาหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้ให้นิยามความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ไว้ดังนี้

Brown (1984, pp. 1-2 อ้างถึงใน Yomi Noibai, 1991, p. 3) ให้ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า เป็นการพัฒนาที่มีความคิดเชิงนิเวศวิทยาพร้อมกับนัยทางเศรษฐกิจ นั่นคือ ความเจริญเติบโตและการกินที่อยู่ดีของมนุษย์ขึ้นอยู่กับพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่งเสริมสนับสนุนระบบการดำรงชีวิตของมนุษย์และสังคมที่ยั่งยืน (Sustainable society) ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบการส่งเสริมสนับสนุนชีวิตได้รับการดูแลรักษาไว้

ชัยยศ อิมสุวรรณ์ (2543, น. 2) กล่าวว่า แนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่ต้องการการจัดทรัพยากรทั้งธรรมชาติและมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากรการเงินและวัสดุทั้งปวงให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งและอยู่ดีกินดี โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสงวนไว้สำหรับคนรุ่นหลัง และการที่จะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะเกิดการสมดุลของการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมได้นั้นจะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถมีศักยภาพในการจัดการการพัฒนา

ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ (2546, น. 9) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาในลักษณะบูรณาการเป็นองค์รวมที่ตัวแปรทั้งหลายต้องมาประสานกันครบองค์อย่างมีคุณภาพ แม้ว่าจะอยู่ในบริบทที่มีความหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเองด้านสังคมและ สิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็น ความพยายามในการทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงถาวรบนพื้นฐานของศักยภาพและทรัพยากรที่มีจำกัด โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลทุกมิติ เน้นการพัฒนาบนฐานทรัพยากร จุดแข็ง และศักยภาพของตนเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืนตลอดไป

นิตยา กมลวัฒน์นิศา (2546, น. 14) ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือ การกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งการพัฒนาตามแนวคิดนี้ ยึดหลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ หรือทำลาย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2549, น.106) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือ การพัฒนาที่มีคุณภาพครบทั้งสามด้าน ประกอบด้วย ชีวิตมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ลดการเบียดเบียนกัน และเกื้อกูลต่อกันให้มากขึ้น

จากนิยามความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การที่มนุษย์ในปัจจุบันจะต้องหาแนวทางที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม อย่างเหมาะสม ไม่ฟุ้งเฟ้อ สิ้นเปลือง และเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากร เพื่อส่งต่อทั้งการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยังคงสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในอนาคต อันจะทำให้มนุษย์สามารถอยู่ดีมีสุขได้ตลอดไป

4.4 เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

เมื่อปี พ.ศ. 2543 (2000) ประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวม 189 ประเทศ จึงรวมตัวกันในการประชุมองค์การสหประชาชาติ ณ มหานครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา และเห็นพ้องต้องกันในการตั้งเป้าหมายการพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับสากลที่ทุกประเทศจะดำเนินการร่วมกันให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) โดยเป้าหมายดังกล่าวเรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals (MDGs) อันประกอบด้วย 8 เป้าหมายหลัก คือ 1. ขจัดความยากจนและความหิวโหย 2. ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา 3. ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและบทบาทสตรี 4. ลดอัตราการตายของเด็ก 5. พัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์ 6. ต่อสู้กับโรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่นๆ 7. รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ 8. ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก และเมื่อระยะเวลา 15 ปีผ่านไปจนถึงปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ.2015) เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษทั้ง 8 ข้อกำลังจะสิ้นสุดลง โดยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในหลายประเทศและเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาองค์การสหประชาชาติ จึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาขึ้นใหม่โดยอาศัย

กรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติ (Dimensions) ของ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน เรียกว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ซึ่งจะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาตั้งแต่เดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ.2015) ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย 69 เป้าประสงค์ ได้แก่

เป้าหมายที่ 1 ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกที่ มีทั้งหมด 7 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน มีทั้งหมด 8 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและ ส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย มีทั้งหมด 13 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างครอบคลุม และเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ ตลอดชีวิต มีทั้งหมด 10 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและให้อำนาจของผู้หญิงและเด็กหญิงทุกคน มีทั้งหมด 9 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคน และมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน มีทั้งหมด 8 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ ในราคาที่ สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน มีทั้งหมด 5 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน มีทั้งหมด 12 เป้าหมาย

เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เพิ่มความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม มีทั้งหมด 8 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ มีทั้งหมด 10 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิคุ้มกัน และยั่งยืน มีทั้งหมด 10 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการบริโภคและผลิต ที่ยั่งยืน มีทั้งหมด 11 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่เกิดขึ้น มีทั้งหมด 5 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีทั้งหมด 10 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบก อย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียดังกล่าวหลายทางชีวภาพ มีทั้งหมด 12 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุม ในทุกระดับ มีทั้งหมด 12 เป้าประสงค์

เป้าหมายที่ 17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟู สภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน มีทั้งหมด 19 เป้าประสงค์

5. แนวคิดประชารัฐ

ในการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิดประชารัฐ ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงที่มา และความหมายของประชารัฐ และยุทธศาสตร์ประชารัฐ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 ที่มาของประชารัฐ

ที่มาของแนวคิดประชารัฐ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ พบว่า มาจากการดำเนินนโยบายภายใต้การบริหารงานของพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดของที่มาโดยกล่าวไว้ว่า 1. มาจากคำในเนื้อหาของเพลงชาติในช่วงท่อนหนึ่ง เป็นคำตอบของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี : คำว่า “ประชารัฐ” หรือคำว่า “ประชา” รวมกับคำว่า “รัฐ” นั้น มาจากเนื้อเพลงชาติไทยที่เราขับร้องหรือได้ยินกันทุกวัน ซึ่งมีความหมายว่า “ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล ด้วยไทยล้วนหมาย รักสามัคคี ...” ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้นำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” เพื่อให้ส่วนราชการต่างๆ ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้เกิดความสงบเรียบร้อย เกิดความสามัคคี และสร้างการพัฒนาประเทศไทยให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่งอย่างยั่งยืนได้จริง ตามเนื้อหาสาระของเพลงชาติไทยที่มีมานานแล้ว และนายกรัฐมนตรีได้ขยายความให้ชัดเจนด้วยว่า “เป็นการร่วมมือกันในการสร้างสรรค์ สร้างพลังในการทำความดีให้ประเทศไทย ไม่ใช่เพื่อตนเอง หรือข้าราชการ แต่ทำเพื่อประชาชนทุกคน คำมั่นสัญญาไม่ใช่นโยบายหาเสียง แต่ถือเป็นสัญญาระหว่างรัฐและประชาชนที่จะร่วมมือแก้ไขปัญหาหรือแก้ไขความผิดพลาดในอดีตทั้งหมดให้ได้ โดยความร่วมมือกัน” 2. มาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ฉบับที่ 8 โดยสรุปดังนี้ 2.1 ประชาชน ชุมชน และประชาสังคม มีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาท้องถิ่นสังคม และประเทศ 2.2 การบริหารจัดการและพัฒนาประเทศโดยภาครัฐ ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง จริงจัง และต่อเนื่อง ในทุกระดับ 2.3 การดำเนินงานของภาครัฐ มีความสุจริต โปร่งใส ถูกต้อง มีประสิทธิผล คุณภาพ และประสิทธิภาพ รวมถึงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเพียงพอ 2.4 ทุกส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ร่วมเป็น “ภาคีการพัฒนา” โดยร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3. มาจาก “ส่วนประสานเครือข่ายประชารัฐ” สำนักงานคณะกรรมการสทป. ได้กล่าวถึง “ประชารัฐ” ว่าเป็นการรวมพลัง 4 ฝ่ายหลักในสังคม ได้แก่ ฝ่ายการเมือง ฝ่ายหน่วยงานรัฐ (ราชการ) ฝ่ายชุมชน (ประชาชน) และฝ่ายประชาสังคม (เอกชน)

5.2 ความหมายของประชารัฐ

วิกิพจนานุกรม (พจนานุกรมเสรี) ได้ให้ความหมายของประชารัฐ ว่า ประเทศหรือบ้านเมืองของปวงชน ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ให้ความหมายไว้ตอนหนึ่งว่า “การพัฒนาประชารัฐ คือ การพัฒนาให้รัฐและประชาชนมีความเข้าใจที่ดี มีความรับผิดชอบ และมีความเอื้ออาทรต่อกัน ทั้งนี้เพื่อให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชนดำเนินไปในเชิงสร้างสรรค์และเสริมสร้างสมรรถนะซึ่งกันและกัน”

จากความหมายข้างต้น ผู้ศึกษาสามารถสรุปความหมายของประชารัฐ ได้ว่า การที่รัฐบาลต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม ในรูปแบบต่างๆ

5.3 กลยุทธ์ประชารัฐ

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทป.) โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” ไว้ดังนี้ การรวมเอาพลังทุกภาคส่วนไม่ว่าจะอยู่ในภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ มาใช้ โดยมองบนพื้นฐานว่า “คนไทยทุกคน ก็คือ ประชาชนของชาติ” ซึ่งถือเป็นพลังอำนาจที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา ในการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกมิติและ ทุกด้านอย่างยั่งยืน โดยการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” แบ่งได้เป็น 2 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ 1) “รัฐบาล” กับ “ประชาชน” : โดย “รัฐ” หรือรัฐบาล จะเป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน และเปิดช่องทางให้ “ประชาฯ” หรือภาคเอกชนและประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมตามกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการบริหารงานของรัฐบาลในเรื่องต่างๆ และไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และ 2) “ประชาชน” กับ “เจ้าหน้าที่รัฐ” คือ การทำงานร่วมกันของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการสร้าง “เครือข่ายประชารัฐ” ในทุกด้าน ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงและเสริมสร้าง

การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน อันเป็นแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลปัจจุบัน เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณของรัฐบาลมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อการพัฒนาประเทศ การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาสิทธิและสวัสดิการของรัฐบาลเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมเช่นที่ผ่านมา สำหรับหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์ โครงการประชารัฐ คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน เนื่องจากการแก้ปัญหา การปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน จะสำเร็จหรือเห็นผลเป็นรูปธรรมไม่ได้เลย หากขาดซึ่งความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ และรัฐบาล

5.4 ประโยชน์จากยุทธศาสตร์ประชารัฐ

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ได้กำหนดประโยชน์ที่จะได้จากยุทธศาสตร์ประชารัฐ ไว้ดังนี้ เมื่อ “ประชาชน” และ “รัฐ” ได้ทำงานร่วมกันแล้ว จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและความมั่นคงของประเทศในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว หรือการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำมาซึ่งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงโอกาสในการเข้าถึงหรือได้รับสิทธิและสวัสดิการของรัฐอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ไม่เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมเหมือนในอดีต ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้นั้นจะส่งผลดีต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ของประชาชนทุกคนทั้งในทางตรงและทางอ้อม

5.5 การมีส่วนร่วมตามยุทธศาสตร์ประชารัฐ

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ได้กำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนตามยุทธศาสตร์ประชารัฐ ไว้ดังนี้

1. การติดตามทำความเข้าใจในนโยบายและแนวทางการแก้ปัญหาของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ
2. การเข้ามีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ผ่านเวทีหรือช่องทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ได้เปิดไว้จำนวนมาก
3. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยของชุมชนและสังคมส่วนรวม
4. การเรียนรู้สิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมือง และการเคารพสิทธิของผู้อื่นอย่างเท่าเทียม
5. การมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นที่ด้อยโอกาส ต่อชุมชนต่อสังคม และประเทศชาติ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัครเดช คัมภีระมนต์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระบบการบริหารกิจการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ประชาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ไม่เคยมีส่วนร่วม การกำหนดนโยบายต่างๆ การจัดสรรงบประมาณประจำปี การทำประชาพิจารณ์ เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการจัดทำประชามติขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อให้ประชาชนร่วมตัดสินใจเลือกและกำหนดการจัดบริการสาธารณะ อีกทั้งการจัดทำแผน โครงการต่างๆ ยังถูกกำหนดโดยเจ้าหน้าที่ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนอยู่ มีผลให้การนำนโยบาย แผนงานไปปฏิบัติไม่สอดคล้องกับความต้องการ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้อย่างยั่งยืน สำหรับกระบวนการในการบริหารงานและการจัดการกิจการสาธารณะ พบว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีความพร้อมในด้าน เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ มีโครงสร้างที่เหมาะสม และเน้นการบริหารงานกิจการสาธารณะตามหลักการบริหารธรรมาภิบาล ตามกรอบของกฎหมาย แต่ในขณะเดียวกันก็พบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานและการจัดการกิจการสาธารณะ ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ไม่เอื้อต่อการจัดการสาธารณะ การถ่ายโอนภารกิจส่วนกลางไม่มีความชัดเจน การถูกแทรกแซงทางการเมือง ผู้บริหารและบุคลากรไม่มีความเข้าใจในหลักการบริหารกิจการสาธารณะ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีความรู้ในการประสานแผนงานให้สอดคล้องกับการจัดการกิจการสาธารณะตามประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ดังนั้น เพื่อให้การบริหารกิจการสาธารณะมีประสิทธิภาพ หน่วยงานส่วนกลางควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารกิจการสาธารณะแก่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการประสานงานร่วมกันในการบริหารกิจการสาธารณะที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้

สมฤดี จันทรสุวรรณ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ภาคประชาชน มีบทบาทในการจัดการขยะร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ใน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างทัศนคติ/ค่านิยม 2) การมีส่วนร่วมจัดการขยะของชุมชน และ 3) การให้ความร่วมมือกับเทศบาลในการจัดการขยะ ทั้งนี้แนวโน้มของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนขึ้นอยู่กับความแตกต่างของ เพศ อายุ ตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลา

การดำรงตำแหน่งทางสังคม และรายได้ การยอมรับทางสังคม กระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา การสนับสนุนของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ สำหรับแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เทศบาลตำบลหน้าพระลานควรกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่องที่จะส่งเสริมให้ภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็ง มีความพร้อมและเล็งเห็นความสำคัญแนวคิด “กระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชน” ในการจัดการขยะชุมชนทุกขั้นตอน ประกอบด้วย ร่วมกันหาปัญหา ร่วมวางแผนดำเนินการ ร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน ตลอดจนร่วมติดตามประเมินผล ในบริบทของ “ภาคประชาสังคม” อย่างสมดุล พร้อมทั้งยกระดับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการจัดการขยะ ร่วมกับเทศบาลตำบลหน้าพระลานไปสู่ “พหุสังคม” และพัฒนาไปถึงการเป็น “ประชาสังคม” ในที่สุด

สุริยงค์ รักจรรยา (2558) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ ตามลำดับ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยด้านการฝึกฝนการศึกษาอยู่ในอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการร่วมในพัฒนา และด้านการมีบ้านอาศัย ตามลำดับ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r=0.435$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความสัมพันธ์ ในทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คือ ด้านการวางแผน ($r=0.557$) ด้านการติดตามประเมินผล ($r=0.477$) ด้านการรับผลประโยชน์ ($r=0.456$) และด้านการดำเนินงาน ($r=0.419$) ตามลำดับ แนวทางที่เหมาะสมในการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับของกิจกรรม ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต้องใช้ข้อมูลผู้ดิ่งบประมาณเป็นเครื่องมือในการเรื่องการแก้ปัญหาให้ตรงกับสภาพความจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในด้านการรับผลประโยชน์ของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น และควรเร่งส่งเสริมให้ประชาชนมีบ้านอาศัยเป็นของตนเองเป็นวาระสำคัญลำดับแรกของนโยบาย รวมถึงการให้ความสำคัญในเรื่องความปลอดภัยและความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในตำบลให้มากยิ่งขึ้น

สุภาพร นุ่มน้อย (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนเขตเทศบาลตำบล ในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความร่วมมือในการตัดสินใจ ความร่วมมือรับผลประโยชน์ และความร่วมมือในการปฏิบัติ ประสิทธิผลในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสาธารณสุข และด้าน เศรษฐกิจ ตามลำดับ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนากับประสิทธิผลในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเฉพาะด้านความร่วมมือในการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์มากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์เพียร์สัน เท่ากับ 0.347 แนวทางที่เหมาะสมของความร่วมมือในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล คือ ควรมีการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนา ร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น พร้อมทั้งจัดให้มีระบบควบคุมตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส และสร้างความเป็นธรรมในสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาท้องถิ่น ข้อค้นพบในการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนเป็นกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ที่ภาครัฐ เอกชน และประชาชนต้องการให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

ณัฐหทัย เดโชพัฒน์ชญานิน (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิตของแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ.2554 - 2556) ของเทศบาลตำบลเขาน้อย อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมองเห็นปัญหามีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและด้านปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม และคุณภาพชีวิตของเทศบาลตำบลเขาน้อยในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดมีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับแรก รองลงมาคือด้านจัดระเบียบสังคม รักษาความสงบเรียบร้อย และด้านส่งเสริมการกีฬาและการออกกำลังกาย ตามลำดับ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์เชิงทางบวกในทิศทางเดียวกันกับการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ของเทศบาลตำบลเขาน้อยในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิตของเทศบาลควรสร้างแรงจูงใจให้แก่ประชาชนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น โดยการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง

บรรยาย เพชรนิล (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการของประชาชนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความต้องการของประชาชนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ด้านการเมือง การบริหาร ด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ด้านการท่องเที่ยวและด้านเศรษฐกิจ สังคม และชุมชน เปรียบเทียบระดับความต้องการของบุคคลที่มีเพศและระดับการศึกษาของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณที่ต่างกัน มีระดับความต้องการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การ ไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุ และรายได้ต่อเดือนของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ ที่ต่างกัน มีระดับความต้องการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ความสัมพันธ์ของปัจจัยการบริหารองค์การ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในทิศทางเดียวกันกับความต้องการของประชาชนค้นพบตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อค้นพบจากการวิจัย คือ องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราณ ควรมีการปรับปรุงด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณสุข ได้แก่ น้ำประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ให้เพียงพอและสามารถตอบสนองกับความต้องการของประชาชน จึงจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

ปรเมษฐ์ นิตกร (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนตามนโยบายรัฐบาล องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนตามนโยบายรัฐบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่เฒ่า อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมความสำเร็จอยู่ในระดับสูง ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และแนวทางการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนตามนโยบายรัฐบาลในอนาคตในภาพรวมอยู่ในระดับสูง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ขึ้นทะเบียนคนยากจนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เฒ่าที่มีต่อการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนตามนโยบายของรัฐบาล จำนวน 8 ปัญหา เรียงตามลำดับ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน อยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคนเร่ร่อน อยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาผู้ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน/นักศึกษาให้มีรายได้จากอาชีพที่เหมาะสมอยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการถูกหลอกลวง อยู่ในระดับปานกลาง ในการแก้ไขปัญหา

ที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับ ปานกลาง การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาคืออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคือความยากจนตามนโยบายรัฐบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เฒ่า อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมความสำเร็จอยู่ใน ระดับสูง ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง และแนวทางการดำเนินงาน แก้ไขปัญหาคือความยากจนตามนโยบายรัฐบาลในอนาคตในภาพรวมอยู่ในระดับสูง การมีส่วนร่วม ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาคือความยากจน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลแม่เฒ่าที่มี ต่อการดำเนินการแก้ไขปัญหาคือความยากจนตามนโยบายของรัฐบาล จำนวน 8 ปัญหา เรียง ตามลำดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคือที่ดินทำกินอยู่ในระดับปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคือคนเร่ร่อน อยู่ในระดับปานกลาง
3. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคือผู้ประกอบการอาชีพผิดกฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคือการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียน/นักศึกษาให้มี รายได้จากอาชีพที่เหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง
5. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคือการถูกหลอกลวง อยู่ในระดับปานกลาง
6. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคือหนี้สินภาคประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง
7. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคือที่อยู่อาศัยของคนจน อยู่ในระดับมาก
8. การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาคืออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระการมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีรูปแบบวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้ 1) ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 5) กรอบแนวคิดการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ในการศึกษานี้ผู้ศึกษาแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง คือประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และกลุ่มที่สอง คือ ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ระดับตำบลของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ศึกษาใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (criterion based selection) ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของประชาชนตำบลนางแก้ว ผู้ศึกษาได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อใช้ในการจำแนกและกำหนดหมู่บ้านเพื่อลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยทำการจำแนกประเภทหมู่บ้าน ออกเป็น 3 ประเภท กำหนดหลักเกณฑ์จากจำนวนประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ดังนี้ หมู่บ้านขนาดเล็ก หมายถึง หมู่บ้านที่มีประชาชนไม่เกิน 400 คน หมู่บ้านขนาดกลาง หมายถึง หมู่บ้านที่มีประชาชนเกิน 400 คน และมีจำนวนไม่เกิน 800 คน หมู่บ้านขนาดใหญ่ หมายถึง หมู่บ้านที่มีประชาชนมากกว่า 800 คน จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (criterion based selection) จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ

1. หมู่บ้านขนาดเล็กคือ บ้านเขาค่าง หมู่ที่ 5 มีราษฎร จำนวน 361 คน เป็นชาย 175 คน เป็นหญิง 186 คน
2. หมู่บ้านขนาดกลางคือ บ้านเขาดิน หมู่ที่ 1 มีราษฎร จำนวน 683 คน เป็นชาย 317 คน เป็นหญิง 366 คน

3. หมู่บ้านขนาดใหญ่คือ บ้านไผ่เจริญ หมู่ที่ 8 มีราษฎร 967 คน เป็นชาย 472 คน เป็นหญิง 495 คน

เมื่อสามารถกำหนดหมู่บ้านเพื่อเก็บข้อมูลได้แล้ว ในลำดับถัดไปผู้ศึกษาได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก คนที่ 1 ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (criterion based selection) กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1 เป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน และให้ผู้ใหญ่บ้านแนะนำผู้ให้ข้อมูลคนต่อไป อีก 3 คน (Snowball Sampling Technique) ให้กับผู้ศึกษาเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก โดยทำซ้ำ 3 รอบ ในหมู่บ้านขนาดเล็ก หมู่บ้านขนาดกลาง และหมู่บ้านขนาดใหญ่ จากวิธีการดังกล่าวทำให้ได้ ผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนของประชาชนตำบลนางแก้ว จำนวน 12 คน ประกอบด้วย

1. นายเจน สุราพจน์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 ตำบลนางแก้ว
2. นายสมพาน ดอนทอง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ตำบลนางแก้ว
3. นายสันต์ บัวโรยวิถี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ตำบลนางแก้ว
4. นางสาวณิชากุล มาเวหา
5. นางสาวศศิธร ขำฉวี
6. นายสมบัติ ปุริมะ
7. นายเกษม ทรัพย์เงิน
8. นายบรรจง เจริญสุข
9. นายอรุณ อ้นพันธ์
10. นายสมิทธิ สุภาพพรชัย
11. นางศิรินทิพย์ วิเศษรจนา
12. นายสุวรรณ ศรีนาค

ผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มที่สอง คือ ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล ผู้ศึกษาใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (criterion based selection) จากผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบาย โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยตรงเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 2 คน ได้แก่

1. นายวิภพ พุ่มแก้ว ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ)
2. นางสาวนิตยา หอมหวล นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured interview or guided interviews) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอน และข้อคำถามในการสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบบหลวม (Loosely Structure) ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็น ทศนคติ และข้อเสนอแนะต่างๆ ได้ การสัมภาษณ์จะเป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้กำหนดวันและนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้าในการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึก และบันทึกเสียงการสนทนา โดยก่อนการสัมภาษณ์จะแจ้งและขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึก และบันทึกเสียงการสนทนา ก่อนทุกครั้ง แบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

2. ส่วนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางขั้นตอนการดำเนินงาน นโยบาย ตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล รวมถึงความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามนโยบาย ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในการศึกษานี้ผู้ศึกษานำแนวคิดระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวคิดของถวิลวดี บุรีกุล มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและสร้างคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอน ดังนี้

- 1) ประสานขอความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลเพื่อนัดหมายเข้าสัมภาษณ์
- 2) ดำเนินการสัมภาษณ์
- 3) สรุปลข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้ศึกษาได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษาและขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อความถูกต้องแม่นยำและป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูล ซึ่งได้รับความร่วมมือที่ดี

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและบันทึกต่าง ๆ (document study) เช่น หนังสือ วารสาร นิตยสาร บทความ เอกสารภายในของหน่วยงานได้แก่ ประกาศ คำสั่ง คู่มือปฏิบัติงานโครงการไทยนิยม ยั่งยืน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเว็บไซต์ (web site) ต่าง ๆ ของกรมการปกครอง ระบบการรายงานข้อมูลของโครงการไทยนิยม ยั่งยืน และอินเทอร์เน็ต (internet)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำการศึกษานี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษา มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

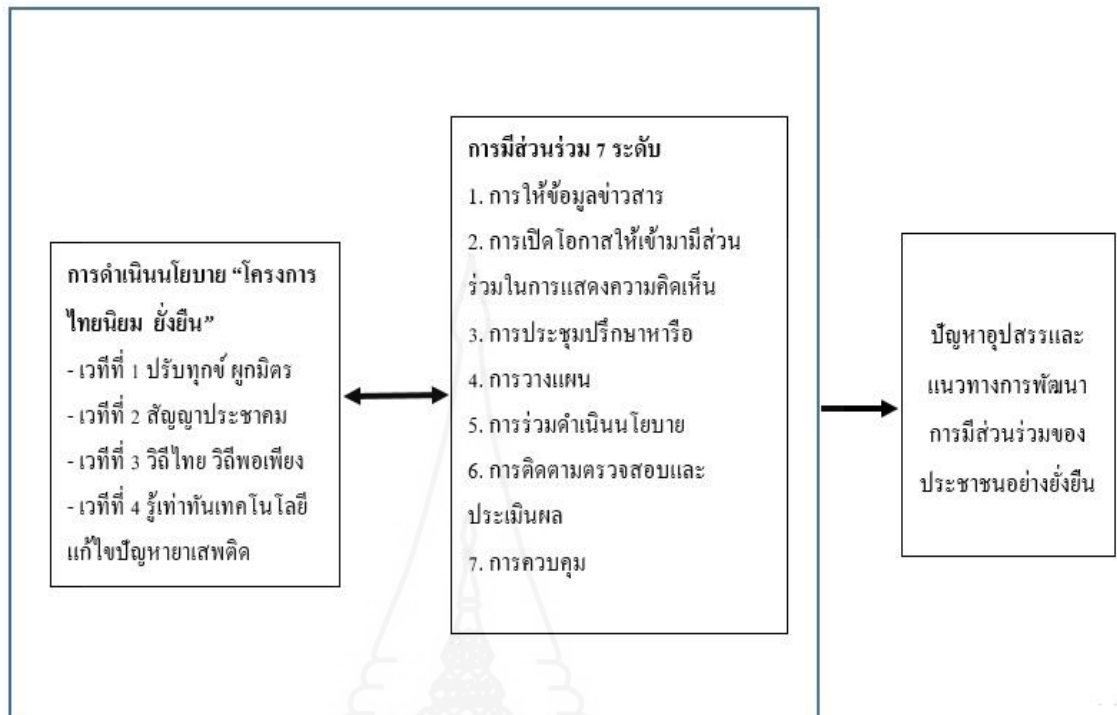
4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือน และความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลไปวิเคราะห์

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษตามหัวข้อวัตถุประสงค์ของการศึกษา

4.3 นำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนา

5. กรอบแนวคิดการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องการมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้วอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามแนวคิดของถวิลวดี บุรีกุล มาเป็นกรอบในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการศึกษา

บทที่ 4

การนำเสนอข้อมูล การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชน ในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จะนำเสนอผลการศึกษาข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
3. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

1. ข้อมูลทั่วไปของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

อำเภอโพธาราม เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัด ในลักษณะทอดยาวจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก มีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลัก ซึ่งไหลมาจากอำเภอบ้านโป่งเข้าสู่อำเภอโพธารามและไหลผ่านไปยังอำเภอเมืองราชบุรี อำเภอโพธารามแต่เดิมที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ที่ปากคลองบางโตนด (ปัจจุบันอยู่ในท้องที่ตำบลบางโตนด) มีฐานะเป็นแขวง ซึ่งเรียกกันในสมัยนั้นว่า แขวงเจ็ดเสมียน ขึ้นการปกครองต่อจังหวัดราชบุรี ได้ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ.ใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด จนกระทั่ง พ.ศ. 2438 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ย้ายที่ตั้งที่ว่าการอำเภอโพธาราม จากปากคลองบางโตนดมาอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำแม่กลองในท้องที่ตำบลโพธาราม ฝั่งกับบริเวณวัดเฉลิมอาสน์ในปัจจุบัน และเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2495 ก็ได้ย้ายที่ว่าการอำเภออีกครั้ง เนื่องจากบริเวณที่ตั้งเดิมนั้นเมื่อถึงฤดูน้ำหลากจะมีกระแสน้ำไหลเชี่ยวมากกัดเซาะตลิ่งพังทุกปี ทำให้สถาน

ที่ตั้งเดิมมีพื้นที่คับแคบลง จึงได้ย้ายมาสร้างใหม่ในบริเวณด้านทิศตะวันออกของสถานีรถไฟโพธาราม อันเป็นที่ตั้งของอาคารที่ว่าการอำเภอในปัจจุบัน สำหรับตำบลโพธาราม เคยมีผู้สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเพราะบริเวณนั้น มีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่ในวัดทุกวัดจึงชื่อว่า “โพธาราม” ซึ่งแปลว่า “เป็นที่ที่มีต้นโพธิ์อยู่ในอาราม”

อำเภอโพธารามมีพื้นที่ 417.057 ตารางกิโลเมตร หรือ 260,631 ไร่โดยประมาณ ทิศเหนือติดกับอำเภอบ้านโป่ง และอำเภอท่าม่วงของจังหวัดกาญจนบุรี ทิศตะวันออกมีพื้นที่ติดกับอำเภอบางแพ และอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ส่วนทิศใต้ติดกับอำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอเมืองราชบุรี และทิศตะวันตก มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ตัวอำเภออยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดราชบุรี 25 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 82 กิโลเมตร มีประชากรรวมทั้งสิ้น 136,016 คน เป็นชาย 65,409 คน เป็นหญิง 70,607 คน ความหนาแน่นของประชากรประมาณ 326 คน/ตร.กม. (สถิติประชากรอำเภอโพธาราม สำนักทะเบียนอำเภอโพธาราม ณ 31 ธันวาคม 2561) โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 19 ตำบล 156 หมู่บ้าน ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 20 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 8 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 11 แห่ง

ตำบลนางแก้วเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอโพธาราม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอ มีพื้นที่ 21.47 ตารางกิโลเมตร ทิศเหนือติดกับตำบลเตาปูนและตำบลเขาชะงุ้ม ทิศใต้ติดกับตำบลธรรมเสน ส่วนทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลท่าชุมพล และทิศตะวันตกติดกับตำบลเขาชะงุ้ม สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม สลับเนินเขาเตี้ยๆ มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 1 บ้านเขาดิน หมู่ 2 บ้านห้วยรอ หมู่ 3 บ้านนางแก้วตะวันออก หมู่ 4 บ้านดอนเจริญ หมู่ 5 บ้านเขาค่าง หมู่ 6 บ้านเขาขวาง หมู่ 7 บ้านขุขาม หมู่ 8 บ้านไผ่เจริญ และหมู่ 9 บ้านห้วยตาบุญจันทร์ มีประชากรรวมทั้งสิ้น 5,296 คน แบ่งเป็นชาย 2,569 คน และหญิง 2,727 คน ประชาชนส่วนใหญ่มิใช่สายมาจากชาวไทยลาวโซ่ง และไทยมอญ และนับถือศาสนาพุทธ ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลมีฐานะปานกลาง คนหนุ่มสาววัยทำงานที่มีวุฒิการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างทำงานอยู่ในโรงงานกั๊วงานสิ่งทอซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของอำเภอโพธาราม ส่วนผู้สูงอายุและคนวัยทำงานที่ไม่มีวุฒิการศึกษาส่วนมากจะทำงานรับจ้างเป็นผู้ใช้แรงงาน ทำนา ประมง เลี้ยงสัตว์ เพาะเห็ด และประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์เป็นอาชีพเสริม

โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ถือเป็นโครงการที่สำคัญ โครงการหนึ่งในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในระดับพื้นที่ ครอบคลุมรัฐบาลมีความต้องการให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีเป้าหมาย

การดำเนินโครงการในทุกหมู่บ้านและชุมชนทั่วภูมิภาคของประเทศไทย โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการให้กับทุกหมู่บ้านและชุมชนจำนวนสองแสนบาท เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาให้ตรงตามความต้องการของพี่น้องประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งขั้นตอนการดำเนินงานนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในหมู่บ้านและชุมชนในการมีส่วนร่วม แสดงความเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาความต้องการผ่านกลไกการประชุมประชาคมหมู่บ้าน อาจเรียกได้ว่าเป็นการดำเนินนโยบายด้วยแนวทาง “ประชารัฐ” นั่นเอง ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนคนไทยได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน รัฐบาลจึงได้กำหนดให้ทุกจังหวัดและอำเภอ ดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่ของตนเองให้เป็นไปตามแผนการดำเนินนโยบาย การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

ภาพที่ 4.1 แผนการดำเนินงานนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอแนวทางการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในหัวข้อที่ 4.2 ดังต่อไปนี้

2. แนวทางการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ของอำเภอโพธาราม ได้ปฏิบัติตามแนวทาง การดำเนินนโยบายตามที่รัฐบาลกำหนดซึ่งมีกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ผ่านคณะกรรมการ 4 ระดับ ได้แก่

1. คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

2. คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศระดับจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดราชบุรีเป็นประธาน ร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัดเป็นกรรมการ และมีปลัดจังหวัดและพัฒนาการจังหวัดราชบุรีเป็นคณะกรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่กำกับ อำนวยการ และบูรณาการงานของทุกส่วนราชการในพื้นที่ สนับสนุนการปฏิบัติงานทุกระดับ และติดตามการปฏิบัติงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ ระดับอำเภอและตำบล

3. คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศระดับอำเภอ มีนายพรรัตน์ รัตนพานิช นายอำเภอโพธารามเป็นประธาน พร้อมด้วยนายศุภชัย ครุฑดำ หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง และนายปัญญา ลูกรักษ์ พัฒนาการอำเภอเป็นเลขานุการและคณะกรรมการ พร้อมด้วยหัวหน้าส่วนราชการอื่นๆ เป็นคณะกรรมการ และเป็นคณะทำงาน ทีมหมอประชารัฐสุขใจ (ปรจ.) ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ สนับสนุน ประสานงานและบูรณาการร่วมกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ ช่วยเหลือในการปฏิบัติหน้าที่แก่คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศระดับตำบล

4. คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศระดับตำบล ในการนี้อำเภอโพธารามได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศระดับตำบล ขึ้น 7 คณะ แต่ละคณะประกอบด้วย ปลัดอำเภอประจำตำบล เป็นประธาน/หัวหน้าคณะทำงาน พัฒนาการประจำตำบล เป็นเลขานุการ และบุคคลกรจากส่วนราชการและประชาชน จำนวน 10 คน รวมเป็น 12 คน คณะกรรมการทั้ง 7 คณะ รับผิดชอบดำเนินการในพื้นที่ 18 ตำบล รวม 156 หมู่บ้าน และ 10 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองโพธาราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ดำเนินนโยบายตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืนในระดับพื้นที่ และสร้างการรับรู้แก่ประชาชนภายใต้กรอบการดำเนินงาน 10 เรื่อง ที่เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล 2. บูรณาการงาน/โครงการของหน่วยงานต่างๆ ที่มีเป้าหมายลงพื้นที่ในระดับหมู่บ้าน 3. แก้ไขปัญหาความเดือดร้อน/ความต้องการของประชาชน 4. สร้างการตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมการพัฒนาประเทศไทยและการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในส่วนของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ตำบลนางแก้ว มีนายวิภพ พุ่มแก้ว ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองชำนาญการ) เป็นประธาน นางสาวนิตยา หอมหวล พัฒนาการประจำตำบล นางแก้วเป็นเลขานุการ และบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ ธนาคาร ธกส. สาขาเขาขวาง ผอ.รพ.สต. ครู กศน. ปลัดเทศบาล ทหาร ตำรวจ เกษตรประจำตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จิตอาสา และปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมเป็นคณะกรรมการ ลงพื้นที่ปฏิบัติงานใน 9 หมู่บ้านของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตามห้วงเวลาที่รัฐบาลกำหนด ขั้นตอนการปฏิบัติงานของทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศระดับตำบล

ก่อนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ปลัดอำเภอประจำตำบลซึ่งได้การแต่งตั้งเป็นประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ได้เรียกประชุมคณะกรรมการเพื่อชี้แจงให้รับรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ขั้นตอนการดำเนินงาน ศึกษาทำความเข้าใจกับหัวข้อ 10 เรื่อง ที่ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลมีหน้าที่นำไปถ่ายทอด สร้างการรับรู้ ที่ถูกต้องให้กับพี่น้องประชาชน ปรีกษาหารือร่วมกันเพื่อวางแผนแนวทางการดำเนินงานให้มีความสอดคล้อง เกิดการเชื่อมโยงกันระหว่างหัวข้อที่จะบรรยาย และแบ่งหน้าที่ในการปฏิบัติงานเมื่อลงพื้นที่ประชุมประชาคมเวทีไทยนิยม ยั่งยืน ในแต่ละครั้ง สำหรับการประชาสัมพันธ์แผนการดำเนินงานตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลนั้น ได้ขอความร่วมมือจาก กำนัน และผู้ใหญ่บ้านเป็นกำลังหลักในการแจ้งกำหนดการลงพื้นที่ประชุมประชาคมให้พี่น้องประชาชนได้ทราบ และยังได้รับความร่วมมือจากเทศบาลตำบลเขาขวางช่วยประชาสัมพันธ์เสียงตามสายภายในหมู่บ้านก่อนที่ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลจะลงพื้นที่ปฏิบัติงาน

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

การดำเนินนโยบายตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน จัดทำขึ้นในรูปแบบของการประชุมประชาคม หมู่บ้าน โดยแบ่งออกเป็น 4 เวที ปฏิบัติงานภายใต้กรอบที่รัฐบาลกำหนด ดังนี้

ครั้งที่ 1 เวที ปรับทุกข์ ผูกมิตร Kick of พร้อมกันตำบลละ 1 หมู่บ้าน ดำเนินการในระหว่างวันที่ 21 กุมภาพันธ์ – 20 มีนาคม 2561 ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลลงพื้นที่หมู่บ้านพบปะพี่น้องประชาชนเพื่อรับทราบความทุกข์ยากของประชาชน รวมทั้งค้นหาความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาที่มีความสำคัญเร่งด่วนจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขมากที่สุด อันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นภายใต้งบประมาณสองแสนบาทตามที่รัฐบาลจัดสรรให้ทุกหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมสมอง ระดมความคิดเห็นที่เป็นปัญหาของหมู่บ้านทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการประกอบอาชีพ ด้านสังคมวัฒนธรรม ด้านสาธารณสุข ด้านความมั่นคง เป็นต้น จากนั้นนำปัญหาที่

ได้จากการลงประชามติเสียงส่วนใหญ่ของชาวบ้านให้ความเห็นชอบร่วมกันว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญสมควรที่จะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนโดยจัดลำดับจากมากไปหาน้อย และเมื่อได้ข้อสรุปเกี่ยวกับประเด็นปัญหาหรือสิ่งที่เป็นความต้องการของประชาชนมากที่สุดแล้ว คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนในหมู่บ้านได้ร่วมกันปรึกษาหารือ ขอความเห็นจากที่ประชุมประชาคมเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ผลได้จากการประชุมประชาคมคือ โครงการที่มาจากความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน

ครั้งที่ 2 เวที สัญญาประชาคม ดำเนินการในระหว่างวันที่ 21 มีนาคม – 10 เมษายน 2561 ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลลงพื้นที่ทุกหมู่บ้านเพื่อดำเนินการสรรหาผู้แทนจากหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการขับเคลื่อนโครงการที่หมู่บ้านได้คัดเลือกขึ้นมา จำนวน 3 คณะๆ ละ 3 คน ประกอบด้วย 1) คณะผู้รับผิดชอบด้านจัดซื้อจัดจ้าง 2) คณะผู้รับผิดชอบด้านพัสดุ 3) คณะผู้รับผิดชอบด้านการเงินและบัญชี พร้อมทั้งสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนในหัวข้อรู้สิทธิ รู้หน้าที่ รู้กฎหมาย รู้รักประชาธิปไตย รู้กลไกการบริหาร พร้อมทั้งนี้ในส่วนของหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกันเขียนโครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณในการดำเนินโครงการจากอำเภอต่อไป

ครั้งที่ 3 เวที วิถีไทย วิถีพอเพียง ดำเนินการในระหว่างวันที่ 11 – 30 เมษายน 2561 เป็นการขับเคลื่อนและติดตามการดำเนินงานของโครงการที่ได้รับการพิจารณาอนุมัติจากอำเภอ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการพร้อมรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกฝ่าย ในการนี้ได้บรรยายให้ความรู้แก่พี่น้องประชาชนในหัวข้อการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ครั้งที่ 4 เวที รู้เท่าทันเทคโนโลยี ร่วมกันแก้ไขปัญหาเสาพิศด ลงพื้นที่ประชุมประชาคมระหว่างวันที่ 1 – 20 พฤษภาคม 2561 การดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) มีระยะเวลาดำเนินการ 120 วัน ในช่วงการประชุมประชาคมเวทีที่ 4 โครงการของหมู่บ้านได้ดำเนินการแล้วเสร็จ ในครั้งนี้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลจัดให้มีการประชุมประชาคมเพื่อให้ความเห็นชอบต่อการดำเนินโครงการ สืบหาความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อโครงการเพื่อทำการตรวจรับงานและเบิกจ่ายเงินให้กับผู้รับจ้างต่อไป ในการประชุมครั้งนี้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลสร้างการรับรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง และรู้เท่าทันภัยจากสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงแนวทางในการป้องกันปัญหาเสาพิศดด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลกำหนดแผนการประชุมประชาคมทั้ง 4 เวที ให้มีความสอดคล้องเป็นตามห้วงเวลาที่ส่วนกลางกำหนด พร้อมทั้งจัดทำแผนการลงพื้นที่

หมู่บ้านแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านนำไปประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในหมู่บ้านทราบโดยทั่วกัน เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ในการดำเนินโครงการประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมประชาคมทั้ง 4 ครั้ง แตกต่างกัน โดยส่วนมากจะเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมประชาคมครั้งที่ 1 มากที่สุดในทุกหมู่บ้าน และมีจำนวนลดน้อยลงเรื่อยๆ ในการประชุมประชาคม ครั้งที่ 2 3 และ 4 ตามลำดับ เนื่องจากประชาชนต้องการทราบรายละเอียดและขั้นตอนวิธีการดำเนินงานของโครงการไทยนิยมยั่งยืน อีกทั้งยังต้องการเข้ารับฟังรายละเอียด คุณสมบัติของผู้มีสิทธิลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งนโยบายที่รัฐบาลดำเนินงานในขณะนั้น ประกอบกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในหมู่บ้านพบว่า มีปัญหาความแตกแยกในพื้นที่ ปัญหาด้านความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการให้ความสำคัญของประชาชนที่มีต่อนโยบายไทยนิยมยั่งยืน รวมถึงอุปสรรคในการดำเนินโครงการที่เกิดจากตัวผู้ปฏิบัติงานเอง ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายไทยนิยมยั่งยืน ของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ทั้งสิ้น ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...การสร้างการรับรู้เบื้องต้น ใช้วิธีประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายจากเทศบาลตำบลเขาขวาง และผู้นำท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เชิญชวนชาวบ้านให้เข้าร่วมประชุม โครงการนี้ทำกัน 4 เวที แต่ละรอบจะดำเนินการตามช่วงเวลาที่รัฐบาลกำหนดมา...”

นายวิภพ พุ่มแก้ว ปลัดอำเภอ สัมภาษณ์ (15 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำการให้สัมภาษณ์ของนักพัฒนาชุมชน ดังต่อไปนี้

“...มีการเรียกกรรมการไปประชุมที่อำเภอเพื่อวางแผนว่าเราจะจัดทีมลงพื้นที่กันอย่างไร ใครรับผิดชอบหัวข้อไหน ใครจะพูดก่อนพูดหลัง แต่ประธานจะเป็นคนกล่าวเปิดและปิดการประชุมทุกครั้ง...”

นางนิตยา หอมหวล พัฒนาการประจำตำบลนางแก้ว สัมภาษณ์ (24 พฤศจิกายน 2562)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ศึกษาสามารถสรุปกระบวนการการมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และนำเสนอในหัวข้อที่ 4.3 ดังนี้

3. การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

3.1 การสร้างการรับรู้และการให้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอแก่ประชาชน

กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศสัมพันธภาพ “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ผ่านทางสื่อโทรทัศน์ออกอากาศในช่วงเดือนมกราคม 2561 และทางสื่อโซเชียลต่างๆ เพื่อสร้างการรับรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการหลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์ และวิธีการในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน และกรอบการสำคัญ 10 เรื่อง ที่รัฐบาลต้องการให้คนไทยได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไทยตามแนวทางประชารัฐ สำหรับการประชาสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้าน ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลใช้การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในหมู่บ้านรับทราบผ่านเสียงตามสาย และผ่านกลไกผู้นำท้องที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช่วยกันกระจายข่าวสาร กำหนดการจัดเวทีประชุมประชาคม แจ่งวัน เวลา สถานที่ประชุมให้ชาวบ้านทราบ เมื่อถึงวันประชุมประชาคมเวทีที่ 1 ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลโดยหัวหน้าทีมขับเคลื่อนฯ ซึ่งเป็นปลัดอำเภอได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ เหตุผลความจำเป็น และที่มาของการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” และแจ้งข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่เป็นประโยชน์ให้ประชาชนได้รับทราบ

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดประชุมประชาคมโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มากพอสมควร เนื่องจากในตำบลนางแก้วทุกหมู่บ้านมีหอกระจายข่าว เป็นของตนเองซึ่งใช้เป็นช่องทางหลักในการแจ้งข่าวสาร ประกอบกับเทศบาลตำบลเขาขวางช่วยในการประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง ทำให้ประชาชนได้รับรู้กำหนดการวันประชุมประชาคมหมู่บ้านของตนเอง และเดินทางมาร่วมประชุมประชาคมตามวันเวลาที่กำหนดค่อนข้างมาก ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รู้ว่าจะมีโครงการไทยนิยม ยั่งยืน จากนายอำเภอโพธารามชี้แจงในที่ประชุมประจำเดือน สักพักอำเภอได้ส่งแผนการลงพื้นที่ให้ทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไปประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านรู้ว่าทางอำเภอจะมาลงพื้นที่ที่ประชาคมเวทีไทยนิยม ยั่งยืน ผมก็แจ้งผ่านทางหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน และให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช่วยกันขับรถมอเตอร์ไซด์วิ่งบอกตามบ้าน...”

นายสันต์ บัวโรยวิถี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ตำบลนางแก้ว สัมภาษณ์ (29 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำของชาวบ้านตำบลนางแก้ว ดังต่อไปนี้

“...ผมได้รู้ว่าจะมีการประชุมโครงการไทยนิยม ยั่งยืน จากหอกระจายข่าวของเทศบาลเขาขวาง เขาจะประกาศตอนช่วงเช้าจะบอกว่าวันไหนประชุมที่หมู่บ้านไหน ไปไปทุกหมู่บ้านที่ฟังส่วนใหญ่เป็นที่ศาลาประชาคมของหมู่บ้าน แล้วก็ช่วงเย็นเวลา 6 โมง เหมือนกันทุกที่...”

นายสมบัติ ปุริมะ สัมภาษณ์ (29 พฤศจิกายน 2562) รวมถึงถ้อยคำของ คณะกรรมการหมู่บ้าน

“...พี่รู้เรื่องโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มาจากผู้ใหญ่แจ้ว แกมาบอกพี่ให้ช่วยเตรียม ข้อมูลให้หน่อยพวกโครงการที่อยู่ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทางอำเภอจะมาประชุมโครงการนิยม ยั่งยืน เพราะพี่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายแผน...”

นางสาวณิชากุล มาเวหา สัมภาษณ์ (20 พฤศจิกายน 2562)

3.2 การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียร่วมแสดงความคิดเห็น การรับฟัง ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินนโยบาย

ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ได้ยึดหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนนำมา ปฏิบัติเพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา หมู่บ้าน และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามหลักการสำคัญของโครงการไทยนิยม ยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีประชุมประชาคมหมู่บ้าน ประชาชนเป็นผู้เสนอปัญหาความเดือดร้อน/ความต้องการที่เป็นเรื่องเร่งด่วนของหมู่บ้านเพื่อนำมา จัดทำโครงการภายใต้งบประมาณสองแสนบาท ในขั้นตอนการดำเนินนโยบายของโครงการ ไทยนิยม ยั่งยืนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเสมอ ตัวอย่างเช่น การเสนอปัญหา/ ความต้องการ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การคัดเลือกโครงการ การแต่งตั้งคณะกรรมการ การตรวจรับงาน การประเมินความพึงพอใจโครงการ

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมมากพอสมควรแต่จะ ให้ความสำคัญกับการเสนอปัญหา/ความต้องการในเวทีที่ 1 มากที่สุด เพราะเป็นเรื่องใหม่ที่ ประชาชนต้องการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการดำเนินนโยบาย ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนิน นโยบาย อีกทั้งยังมีเรื่องของบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ดำเนินงานในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ทำให้ ประชาชนให้ความสนใจที่รับฟังข้อมูลข่าวสาร เงื่อนไข หลักเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนดในการ ลงทะเบียนเป็นผู้มีรายได้น้อยตามโครงการดังกล่าว ส่วนการประชุมประชาคมเวทีที่ 2 พบว่า ประชาชนให้ความสนใจเข้าร่วมการประชุมมากพอสมควร แต่มีจำนวนลดลงกว่าการประชุม ประชาคมเวทีที่ 1 อาจเพราะประชาชนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการไทยนิยม ยั่งยืน แล้ว และได้รู้แล้วว่าหมู่บ้านของตนเองจะนำเงินงบประมาณสองแสนบาทไปจัดทำโครงการอะไร ความสนใจจึงลดลง และในการประชุมประชาคมเวทีที่ 3 และ 4 ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยลง ตามลำดับ เนื่องจากการประชุมประชาคมใน 2 เวทีหลัง เป็นการประชุมเพื่อติดตามการปฏิบัติงาน ของโครงการ และรับฟังการบรรยายในหัวข้อที่รัฐบาลกำหนดให้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลสร้าง การรับรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชน จึงไม่กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

ประกอบกับประชาชนส่วนหนึ่งมีความคิดเห็นว่าหัวข้อที่ทีมขับเคลื่อนฯ บรรยายเป็นเรื่องที่ไกลตัว ไม่เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตน เช่น หัวข้อ กลไกการบริหารราชการแผ่นดิน การรู้เท่าทัน เทคโนโลยี เพราะผู้ที่มาประชุมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และไม่ได้ใช้โทรศัพท์ที่มีการเชื่อมต่อ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ปรากฏตามถ้อยคำการให้สัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

“...ทีมขับเคลื่อนฯ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่มาประชุมเสนอโครงการตามที่มีชาวบ้านอยากได้ แต่โครงการจะต้องแก้ปัญหของหมู่บ้าน เกิดประโยชน์กับส่วนรวมไม่เกิดประโยชน์แก่กลุ่มคนบางกลุ่ม และจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในคู่มือไทยนิยม...”

นายสมิทธิ สุภาพพรชัย สัมภาษณ์ (7 ธันวาคม 2562) และถ้อยคำของชาวบ้านในตำบลนางแก้ว กล่าวว่า

“...ได้มีส่วนร่วมในโครงการครั้งนี้ ชาวบ้านเสนอให้เป็นคณะกรรมการฝ่ายการเงิน เพราะเห็นว่าเราทำบัญชีเก็บค่าน้ำประปาหมู่บ้าน ตอนแรกก็กลัวว่าจะทำไม่ได้เพราะค่าน้ำมันไม่ได้ซับซ้อนอะไร ปลัดอำเภอบอกว่ามีหน้าที่ไปเปิดบัญชีร่วมกัน 3 คน และลงชื่อถอนเงินด้วยกัน 3 คน เมื่อเสร็จโครงการ ก็เลยรับเป็นกรรมการ...”

นางสาวศศิธร ขำฉวี สัมภาษณ์ (15 พฤศจิกายน 2562)

3.3 การประชุมปรึกษาหารือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ
ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลในฐานะผู้นำนโยบายไปปฏิบัติได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างประชาชนในพื้นที่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อหารือร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหา ความต้องการของพี่น้องประชาชน ที่ได้จากการประชุมประชาคมเวทีที่ 1 มาจัดทำโครงการโดยร่วมกันพิจารณาว่าโครงการที่แต่ละหมู่บ้านเสนอมานั้นสามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จได้ด้วยเงินสองแสนบาท หากประชาชนมีความต้องการที่จะจัดทำโครงการมากกว่า 1 โครงการ จะขัดกับหลักเกณฑ์เงื่อนไขข้อห้ามของการจัดทำโครงการหรือไม่ ในระหว่างที่หมู่บ้านดำเนินโครงการมีการประชุมประชาคมเวทีที่ 3 ทีมขับเคลื่อนฯ ได้สอบถามถึงปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ พร้อมกับสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้านเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถดำเนินโครงการไปได้อย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

จากการศึกษาพบว่า การประชุมปรึกษาหารือเป็นการประชุมเฉพาะกลุ่มระหว่างผู้นำนโยบายไปปฏิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการดำเนินโครงการเพื่อวางแผนในการดำเนินงานและกำหนดรูปแบบโครงการให้เป็นรูปธรรมเท่านั้น ถึงแม้ว่าทีมขับเคลื่อนฯ จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องก็ตาม ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...เวลาที่อำเภอมาประชุมไทยนิยม เขาก็จะถามตลอดว่ามีใครจะพูดอะไรมั๊ย ให้แสดงความเห็นได้เลย ไม่มีผิดไม่มีถูก จะได้เอาความคิดเห็นไปปรับปรุงงานของเขา ทำโครงการติดขัดอะไรมั๊ย ใครมีปัญหาได้รับผลกระทบให้บอกได้เลย...”

นางศิรินทิพย์ วิเศษรจนา สัมภาษณ์ (4 ธันวาคม 2562) และถ้อยคำของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ดังต่อไปนี้

“...การดำเนินการของหมู่ 8 มีการปรึกษาหารือร่วมกันกับคณะกรรมการหมู่บ้านก่อนว่า หมู่บ้านไผ่เจริญมีปัญหาด้านใด มีความต้องการแก้ไขเรื่องไหนที่เห็นว่าสำคัญ และจดบันทึกข้อมูลไว้ เมื่อถึงวันประชาคมชาวบ้านเสนอโครงการ นำก็ดูว่ามันตรงกับโครงการที่เราคาดการณ์ไว้มั๊ย ถ้าตรงกันก็นำโครงการนั้นมาทำเลย ถ้าไม่ตรงก็เอาใส่แผนไว้รอมีงบค่อยทำ...”

นายสันต์ บัวโรยวิถิ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลนางแก้ว (29 พฤศจิกายน 2562)

3.4 การประชุมวางแผนร่วมกันในการเตรียมโครงการฯ และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ

ในการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ผู้ศึกษาพิจารณาจากข้อมูลเชิงลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์สามารถจัดกลุ่มการประชุมเพื่อวางแผนในการเตรียมโครงการออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1) การประชุมระดับผู้ปฏิบัติงาน ของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล

การประชุมของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล จัดขึ้นเพื่อวางแผนการดำเนินนโยบายในครั้งแรกหลังจากอำเภอโพธารามมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานเพื่อลงพื้นที่ดำเนินนโยบายตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับหลักการวัตถุประสงค์ เหตุผลที่มาของโครงการ รวมไปถึงทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนที่ได้รับมอบหมายให้เป็นคณะกรรมการ เป็นการเตรียมความพร้อมทางด้านบุคลากรซึ่งเป็นผู้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องสามารถนำไปสื่อสารให้แก่ประชาชนได้เข้าใจอย่างถูกต้องไม่คลาดเคลื่อน

2) การประชุมในระดับหมู่บ้าน

การประชุมของหมู่บ้านที่จัดขึ้นทั้ง 4 เวที ในการประชุมประชาคมแต่ละครั้ง ทีมขับเคลื่อนฯ ได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะพร้อมรับฟังปัญหาจากชาวบ้านเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาจัดทำโครงการให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น การประชุมในระดับหมู่บ้านทำให้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้รับทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการจากผู้เกี่ยวข้องอย่างมาก เนื่องจากในการประชุมได้มีการพบปะพูดคุยถึงแนวทางการดำเนินโครงการกับผู้ที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านโดยตรง ทีมขับเคลื่อนฯ มีโอกาส

ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบสถานที่จริงก่อนทำโครงการ เพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นว่ามีผู้ได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงใด และมีผู้ได้รับผลกระทบจากการจัดทำโครงการหรือไม่ ทีมขับเคลื่อนฯ ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของแต่ละหมู่บ้านจากแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบกับการลงพื้นที่พูดคุยกับชาวบ้านในบริเวณนั้น ทำให้มีข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจดำเนินโครงการ

3) การประชุมระดับผู้บริหาร หรือคณะกรรมการบริหารงานอำเภอ (กบอ.)

ในการขั้นตอนการจัดทำโครงการ (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องเขียนโครงการขึ้นมาเพื่อเสนอให้คณะกรรมการบริหารงานอำเภอ หรือ กบอ. ซึ่งมีนายอำเภอโพธาราม เป็นประธาน ร่วมกับหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอพิจารณาให้ความเห็นชอบและอนุมัติโครงการ ในส่วนนี้ถือได้ว่าการประชุมของคณะกรรมการ กบอ. มีการทบทวน พิจารณาถึงผลลัพธ์ของโครงการแล้วว่าสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและตอบสนองความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านได้จริง

ผลการศึกษาพบว่า ก่อนการจัดทำโครงการทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน และลงพื้นที่ตรวจสอบสถานที่จัดทำโครงการ ทำให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการวางแผนเพื่อดำเนินนโยบายต่อไป ในขั้นตอนนี้พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง เห็นได้จากจำนวนประชาชนที่ลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชาชนที่เข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อเสนอโครงการในครั้งแรก ส่วนมากพบว่าเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินโครงการ หรือผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงเข้ามารับฟังแนวทางการดำเนินงานและร่วมให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน ปรากฏตามถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...มีการหารือกันระหว่างทีมขับเคลื่อนฯ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ปลัดวิภไปดูพื้นที่ก่อสร้างด้วย ไปเก็บข้อมูล เข้าไปถามชาวบ้านแถวๆ นั้น ถ้านำโครงการมาลงจะมีปัญหามั้ย ผู้ใหญ่ก็พาไปตามที่ปลัดเขาบอกประมาณ 5 6 หลังได้ ...”

นายสมพาน ดอนทอง สัมภาษณ์ (20 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำจากชาวบ้านในตำบลนางแก้ว ดังนี้

“...มีการประชุมเตรียมโครงการร่วมกันกับปลัดอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน ช่างจากเทศบาลเขาขวาง ให้เขาเขียนแบบ ปร.4 ปร.5 ให้ เพราะจะต้องใช้แนบไปกับโครงการให้อำเภอด้วย...”

นายสมบัติ ปุริมะ สัมภาษณ์ (29 พฤศจิกายน 2562) รวมถึงถ้อยคำของคณะกรรมการหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

“...มีการพูดคุยกันว่าจะมีการประชามติในหมู่ ผู้ใหญ่ก็ให้ผมไปประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้าน ให้มาประชุมกันเยอะๆ อย่างน้อยบ้านละ 1 คน จะได้ผ่านหลักเกณฑ์ประชามติ ให้บอกว่ามีงบมาลงในหมู่บ้านสองแสนบาท ใครอยากได้โครงการอะไรก็มาเสนอกันวันนั้น มาช่วยกันโหวต...”

นายเกษม ทรัพย์เงิน สัมภาษณ์ (6 ธันวาคม 2562)

3.5 ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติและประชาชนในพื้นที่ร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินงานโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีได้ดังนี้

- 1) ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ประชุมคณะทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน สร้างความรู้ความเข้าใจให้ถูกต้องตรงกันเกี่ยวกับนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน
- 2) ประชาสัมพันธ์กำหนดการจัดประชุมประชามติ ให้ประชาชนในหมู่บ้านทราบโดยทั่วกัน เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม
- 3) จัดเวทีประชุมประชามติเวทีไทยนิยม ยั่งยืน จำนวน 4 ครั้ง เพื่อค้นหาปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน นำมาจัดทำโครงการฯ ภายในวงเงินงบประมาณหมู่บ้านละสองแสนบาท เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในแต่ละหมู่บ้าน รวมถึงถ่ายทอดและสร้างการรับรู้ประเด็นสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล 10 หัวข้อ
- 4) เสนอโครงการต่อคณะกรรมการบริหารงานอำเภอ (กบอ.) เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบอนุมัติโครงการ
- 5) เมื่อโครงการได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารงานอำเภอ (กบอ.) จึงเริ่มดำเนินการทำสัญญากับผู้รับจ้าง วิธีการจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560
- 6) ประชุมประชามติเพื่อลงมติเห็นชอบยอมรับโครงการเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จในเบื้องต้นก่อนทำการตรวจรับอย่างละเอียดและเบิกจ่ายเงินให้แก่ผู้รับจ้าง ถือได้ว่าเป็นตรวจสอบคุณภาพงานด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืนของตำบลนางแก้ว ทุกหมู่บ้านดำเนินการแล้วเสร็จทันภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนด โครงการที่แต่ละหมู่บ้านดำเนินงานมีความเรียบร้อย เสร็จสมบูรณ์เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในสัญญาจ้าง ผู้รับจ้างส่วนใหญ่จะเป็นผู้รับเหมาในพื้นที่หรือจากหมู่บ้านใกล้เคียง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการจ้างงานและอาชีพให้กับชาวบ้านในพื้นที่ สำหรับประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานตามนโยบาย

คือผู้ที่เป็นผู้รับเหมาจัดทำโครงการและผู้ใช้แรงงานเท่านั้น ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...การดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนและบรรลุตามวัตถุประสงค์ เพราะเราทำตามเวลาที่ส่วนกลางกำหนดมา เวที 1 เมื่อไหร่ เวที 2 เมื่อไหร่ แล้วเราก็มีแผนการทำงานที่ชัดเจน ทั้งแผนการประชาคม แผนเสนอโครงการ เราจะแจ้งผู้ใหญ่บ้านเลยว่ากำหนดแต่ละอย่างคือที่เท่าไร เสนอโครงการ ส่งรายชื่อคณะกรรมการ ส่งวาระประชุมหมู่บ้าน เปิดบัญชี ทำโครงการ มันจะมีกำหนดของมัน อำเภอก็ต้องรายงานผลให้จังหวัดทุกวันจะช้าไม่ได้เลย...”

นายวิภพ พุ่มแก้ว ปลัดอำเภอ สัมภาษณ์ (15 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำของชาวบ้านในตำบลนางแก้ว ดังต่อไปนี้

“...โครงการก็ถือว่าเป็นไปตามขั้นตอน เสร็จทันเวลาเบิกจ่ายเงินพอดี จะมีช่วงที่ช้าไปบ้างก็ตรงแก่โครงการนี้แหละ เสนอไปก็โดนตีกลับมาแก้อยู่ 2 รอบ หัวข้อไม่ครบบ้างอะไรบ้าง...”

นายสุวรรณ ศรีนาค สัมภาษณ์ (6 ธันวาคม 2562) และถ้อยคำของผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ดังนี้

“ในหมู่ผมคิดว่าเป็นไปตามขั้นตอนนะ โครงการก็สำเร็จดี แต่หมู่อื่นผมไม่รู้นะ เพราะทีมขับเคลื่อนฯ เขาชี้แจงรายละเอียด เงื่อนไขหลักเกณฑ์ของโครงการมีอะไรบ้าง โครงการแบบไหน ที่ทำได้ แบบไหนทำไม่ได้ ในหมู่ผมเลยไม่มีปัญหาเรื่องเสนอโครงการ ชาวบ้านชอบให้ปรับปรุงศาลาอเนกประสงค์ เพิ่มงานเทศบาลด้านหน้าปุกระเบื่องล่อมเร็ว และทำห้องน้ำอีก 2 ห้อง ทุกคนในหมู่มาใช้ได้หมด เวลามีการขึ้นทะเบียนข้าว ประชุมกองทุนหมู่บ้านก็สะดวกสถานที่กว้างขวาง...”

นายสันต์ บัวโรยวิถี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 สัมภาษณ์ (29 พฤศจิกายน 2562)

3.6 การติดตามผลการดำเนินงาน ตรวจสอบและประเมินผลโครงการฯ

การตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มีการตรวจสอบหลายระดับ ได้แก่ 1) การตรวจสอบระดับหมู่บ้าน มีการติดตามผลการดำเนินงาน ตรวจสอบและประเมินผลโครงการ โดยคณะกรรมการตรวจรับงานจ้าง จำนวน 3 คน ซึ่งมาจากตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านคัดเลือกกันเอง ทำหน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินโครงการให้ เป็นไปตามรูปแบบหรือสัญญาจ้างที่จัดทำไว้ 2) การตรวจสอบระดับอำเภอ ก่อนการเบิกจ่ายเงิน ให้กับผู้รับจ้าง ทีมขับเคลื่อนประจำตำบลลงพื้นที่ตรวจสอบความเรียบร้อยของโครงการก่อนที่ คณะกรรมการฝ่ายตรวจรับงานจ้างจะทำการตรวจรับ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของงานก่อน การอนุมัติเบิกจ่ายเงิน 3) การตรวจสอบระดับจังหวัด ในการตรวจสอบการดำเนินโครงการ

ไทยนิยม ยั่งยืน ของจังหวัดราชบุรีมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน ระดับจังหวัด ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการมาสุ่มตรวจโครงการในบางพื้นที่

ผลการศึกษาพบว่า ในขั้นตอนของการติดตามผลการดำเนินงาน และประเมินผลโครงการ ในระดับหมู่บ้านประชาชนในหมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในวงจำกัด คือเฉพาะผู้ที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการตรวจรับ จำนวนหมู่บ้านละ 3 คน เท่านั้น ส่วนการตรวจสอบและประเมินผลในระดับอำเภอและจังหวัดเป็นการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านและตำบลนางแก้ว ในขั้นตอนนี้พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนจำนวนประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกับขั้นตอนการดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...ทีมอำเภอมีท่านปลัดวิภพ น้องจุ่ม (พัฒนากร) กับเกษตร 4 - 5 คนวันนั้น เขาก็มาตรวจสอบโครงการที่วัดเขาหิน หมู่บ้านผลทำโครงการประปาหมู่บ้าน...”

นายเจน สุชาพจน์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 (สัมภาษณ์ 15 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำของชาวบ้านในตำบลนางแก้ว ดังต่อไปนี้

“...โครงการทำเสร็จผู้ใหญ่แจ้วแกก็มาบอกให้กรรมการไปเซ็นต์ตรวจรับงานด้วย พี่ก็ไปดู ช่างก็มา ปลัดก็มา คุณแล้วว่ามันเรียบร้อยดีก็ลงชื่อให้เขา...”

นางสาวณิชากุล มาเวหา (สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ดังนี้

“...หมู่บ้านผลมีกรรมการจากจังหวัดมาเลยนะ มาไม่บอกด้วย มาสุ่มตรวจโครงการ 2 แแสนี่แหละ เขาก็ถามรายละเอียดว่าทำอะไรบ้าง มีปัญหาอะไรมั๊ย ถ่ายรูปแล้วก็กลับ...”

นายสันต์ บัวโรยวิถี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ตำบลนางแก้ว (สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2562)

3.7 การดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) มีการควบคุมที่เกิดขึ้นโดยประชาชนในหมู่บ้านหรือโดยชุมชนเอง

ในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ในระดับหมู่บ้านของตำบลนางแก้ว โครงการที่ดำเนินงานมาจากความต้องการของพี่น้องประชาชนในหมู่บ้านทั้งสิ้น เนื่องจากการดำเนินโครงการในขั้นตอนต่างๆ ต้องมาจากความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านช่วยกันเสนอปัญหา เพื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของปัญหา และจัดทำโครงการที่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ตามลำดับ ทั้งนี้โครงการที่ได้รับการเสนอจะต้องไม่ขัดต่อเงื่อนไข

และหลักเกณฑ์ตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ภายในงบประมาณสองแสนบาท โดยโครงการที่ได้รับพิจารณาอนุมัติเห็นชอบจากคณะกรรมการ กบอ. แล้วจึงจะดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้านละสองแสนบาท) ตัวนโยบายเป็นสิ่งที่รัฐบาลกำหนดขึ้นและมอบหมายให้กรมการปกครองเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนนโยบาย รูปแบบการปฏิบัติงานมีลักษณะเป็นการสั่งการจากบนลงล่างจากผู้กำหนดนโยบาย สู่หน่วยงานปฏิบัติและถูกส่งต่อมายังหน่วยงานในระดับพื้นที่เพื่อนำนโยบายไปปฏิบัติตามแผนงานที่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างมีแบบแผน ในขั้นตอนนี้ประชาชนในตำบลนางแก้วไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการคิดวิเคราะห์ และนำเสนอความต้องการที่มาจากหมู่บ้าน จึงปราศจากการควบคุมของประชาชน ในส่วนของการนำนโยบายมาปฏิบัติในพื้นที่พบว่าการควบคุมโดยประชาชนในบางขั้นตอนของการดำเนินนโยบาย อาทิเช่น การเสนอปัญหาความต้องการ การคัดเลือกโครงการ เป็นต้น ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...โครงการ 2 แสนบาท มาจากชาวบ้านทั้งนั้น ผมเปิดโอกาสเต็มที่ ใครอยากเสนออะไร ก็เสนอไปเลย เขาก็เสนอมากันหลายอย่าง ก็ดีทุกโครงการ แต่พอยกมือลงคะแนนชาวบ้านเขาเลือกโครงการนี้มากที่สุด...”

นายสันต์ บัวโรยวิถี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ตำบลนางแก้ว (สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำของของบ้านในตำบลนางแก้ว ดังนี้

“...ผมก็เสนอโครงการ ติดไฟทางสายหัวรอบ้านคอนแลบ แต่ไม่ได้มันต้องใช้งบเยอะ...”

นายสมบัติ ปุริมะ (สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2562)

จากข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ศึกษาสามารถสรุประดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลนางแก้ว ที่มีต่อการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ได้ดังนี้ ประชาชนตำบลนางแก้วให้ความสนใจเกี่ยวกับนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน อยู่ในระดับปานกลางเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน กับโครงการอื่นๆ ที่หน่วยงานราชการได้จัดทำขึ้นก่อนหน้านี้ และการประชุมประชาคมต่างๆ ที่ผ่านมาในพื้นที่ตำบลนางแก้ว ไม่ว่าจะเป็นการประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การประชุมประชาคม เพื่อค้นหาผู้เสพผู้ค้ายาเสพติด การประชุมกองทุนหมู่บ้าน หรือการประชุมราษฎรในหมู่บ้านเพื่อเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน จัดขึ้นในเวลาที่ไม่ห่างกันมากนักถึง 4 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งใช้เวลาในการประชุมค่อนข้างนาน อีกทั้งทีมขับเคลื่อนระดับตำบลก็ใช้วิธีการบรรยายและเปิดเวทีทัศน์ให้ผู้เข้าประชุมฟัง เป็นการนำเสนอในรูปแบบ

แบบเดิมๆ จึงไม่ช่วยดึงดูดความสนใจของประชาชนเท่าที่ควร ประกอบกับในพื้นที่ตำบลนางแก้ว มีปัญหาเรื่องความแตกแยกของประชาชนในหมู่บ้าน ประชาชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ขาดการเสียดสี การให้ความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ และการทำความเข้าใจต่อนโยบายของผู้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ เป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนในตำบลนางแก้วเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ไม่มากเท่าที่ควร

การจากสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในตำบลนางแก้วอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน นำเสนอผลการศึกษาในหัวข้อที่ 4.4 ดังต่อไปนี้

4. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

4.1 ปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของตำบลนางแก้วจากการที่ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่ามีที่มาจากหลายสาเหตุ เช่น

4.1.1 ปัญหาความแตกแยก

การแบ่งพรรคแบ่งพวกระหว่างคนในหมู่บ้าน เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้การดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร สาเหตุของการแตกความสามัคคีนี้นั้นมีที่มาจาก 2 สาเหตุ คือ

1) ประเด็นทางการเมือง ในพื้นที่ตำบลนางแก้วการเมืองที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง มีด้วยกัน 2 ระดับ ได้แก่ การเมืองระดับจังหวัด คือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตพื้นที่และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น คือการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีตำบล ในขณะที่นั้นมีการแข่งขันสูง ผู้แทนจากพรรคการเมือง และผู้สมัครนายกเทศมนตรีแต่ละฝ่ายมีหวัคະแนนหรือผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนทำให้เกิดความแบ่งแยกตั้งแต่ในระดับของผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน ส่งผลกระทบต่อถึงการบริหารงานภายในหมู่บ้าน ในระดับประชาชนก็เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกเช่นกัน ที่ผ่านมามีโครงการของหน่วยงานอื่นๆ ที่จัดสรรงบประมาณลงมาให้ดำเนินการหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ประโยชน์ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการเลือกปฏิบัติเอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้อง ความคิดเช่นนี้ทำให้ขาดความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นภาพรวมของหมู่บ้าน

2) ประเด็นความขัดแย้งส่วนตัว การทะเลาะเบาะแว้งระหว่างบุคคลส่งผลเป็นวงกว้างไปถึงเครือข่าย ทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อกรมีส่วนร่วม เช่นกัน ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...ผมว่าเรื่องความแตกแยก การแบ่งพรรคแบ่งพวกนี้เป็นปัญหาคือเป็นแบบนี้มานานแล้วตั้งแต่สมัยเลือก ส.ส. เลือกนายก อบต. ลูกพี่ใคร ลูกพี่มัน ใครอยู่อีกฝั่งเขาก็ไม่เข้าหากัน...”

นายเกษม ทรัพย์เงิน (สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2562) และถ้อยคำของผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ดังนี้

“...ปัญหามันก็มีนะเรื่องคน ถ้าในหมู่บ้านไม่แตกกันนะ ทำอะไรมันก็จะง่ายเฮลไปด้วยกันหมดไม่มีปัญหา...”

นายสมพาน ดอนทอง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 สัมภาษณ์ (20 พฤศจิกายน 2562)

4.1.2 ความรู้ความเข้าใจต่อนโยบายของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ

เนื่องจากโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เป็นโครงการที่เร่งดำเนินการเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน การดำเนินโครงการมีกรอบเวลาแล้วเสร็จภายใน 120 วัน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ต้องเร่งรัดดำเนินการให้ทันภายในกรอบระยะเวลาที่ส่วนกลางเป็นผู้กำหนด ในการนำนโยบายมาปฏิบัติผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ได้เข้ารับการอบรมจากส่วนกลางเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ผู้ปฏิบัติใช้วิธีการศึกษาข้อมูลจากคู่มือการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน และรับฟังแนวทางการดำเนินโครงการจากการประชุมของคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ระดับอำเภอ โดยมีปลัดอำเภอเข้าร่วมการประชุมและนำมาถ่ายทอดให้กับคณะกรรมการทุกคนทราบ จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้ปฏิบัติหรือ ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ที่ไม่ได้เข้าร่วมการประชุมและศึกษาวิธีการดำเนินงานของโครงการอย่างเพียงพอไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ เหตุผล ที่มา และวิธีการดำเนินโครงการที่ถูกต้อง ทำให้ “ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจในการอธิบาย ชักจูง เชิญชวนชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...เจ้าหน้าที่เราก็มีส่วนนะ บางคนไม่ศึกษาไม่ได้เตรียมพร้อม ถึงเวลาไปก็ไป การสื่อสาร การอธิบายมันไม่ตรงประเด็น เป็นการพูดไปเรื่อยๆ มากกว่า บางทีชาวบ้านเขานั่งฟังนานๆก็เบื่อ...”

นายวิภพ พุ่มแก้ว ปลัดอำเภอ (สัมภาษณ์ 15 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำจากชาวบ้านในตำบลนางแก้ว ดังนี้

“...ถ้าวิทยากรเขาเตรียมเนื้อหามาดีๆ พูดยให้สั้นๆ กระจับเวลาหน่อยจะดี เต็มที่สักครึ่งชั่วโมงแบบนี้พอได้ อันนี้ประชุมแต่ละทีเป็นชั่วโมงผมว่ามันนานเกินไป...”

นายสุวรรณ ศรีนาค สัมภาษณ์ (6 ธันวาคม 2562)

4.1.3 ความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

ในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน แม้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลจะได้รับความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์โครงการเป็นอย่างดี แต่ในขั้นตอนของการดำเนินโครงการ หากหมู่บ้านใดมีมติเห็นชอบให้จัดทำโครงการประเภทโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การก่อสร้าง ปรับปรุงอาคารอเนกประสงค์ ทำถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก จำเป็นต้องมีรายการคำนวณวัสดุ รูปแบบก่อสร้างจากผู้เชี่ยวชาญ เสนอคณะกรรมการ กบอ.พิจารณาอนุมัติพร้อมกับแบบเสนอโครงการ เนื่องจากบุคลากรกองช่างของเทศบาลมีจำกัด ประกอบกับมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก ทำให้ขาดแคลนบุคลากรในการเขียนแบบรายการคำนวณ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงการเพื่อให้ทันต่อการอนุมัติโครงการ ทำให้ไม่สามารถจัดทำโครงการที่ประชาชนมีความต้องการได้ครบถ้วนทุกโครงการ ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...โครงการนี้ละ ถ้าเราได้รับความร่วมมือจากเทศบาลส่งช่างมาเพิ่มให้อีกสักคน จะไม่มีปัญหาเลย พอมีช่างคนเดียวเจอหลายๆ โครง พร้อมกันก็เขียนแบบไม่ทัน เลยต้องเปลี่ยนโครงการเพราะเขียนแบบไม่ทันเสนอโครงการ ...”

นายวิภพ พุ่มแก้ว ปลัดอำเภอ (สัมภาษณ์ 15 พฤศจิกายน 2562)

4.1.4 ประชาชนขาดการเสียดุล

การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในการเสนอโครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของหมู่บ้านนั้น หลายหมู่บ้านพบปัญหาที่เหมือนกันคือ ชาวบ้านแย่งกันเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง โดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก การขัดแย้งแห่งผลประโยชน์ส่งผลให้การมีส่วนร่วม ความสามัคคี ประองดองสมานฉันท์ของคนในหมู่บ้านลดลง ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...ชาวบ้านเขาอยากได้อะไรเขาก็เสนอมา เพราะตอนประชุมบอกมาให้เสนอมาได้ แล้วจะคัดเลือกกันอีกที บางคนเขาเสนอว่ามันทำไม่ได้ ของบก็ตีก็ตีไม่ได้ เขาก็บ่นบ้าง อย่างจะให้ทำถนนกรอกเข้าบ้าน แต่บ้านมีอยู่ไม่กี่หลังก็เลยไม่ได้...”

นางสาวศศิธร ขำฉวี (สัมภาษณ์ 15 พฤศจิกายน 2562)

4.1.5 ประชาชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของมีส่วนร่วม

ประชาชนในตำบลนางแก้วส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ทำการเกษตร และเลี้ยงสัตว์ โดยมากอยู่ในวัยทำงาน และมีฐานะปานกลางจึงให้ความสำคัญกับการทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพ ไม่ให้ความสนใจในกิจการงานต่างๆ ของหมู่บ้าน ปล่อยให้เป็นที่หน้าทีของผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านในการบริหารจัดการ ในส่วนประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยมากเป็นผู้สูงอายุ และ ผู้ที่ทำงานอยู่กับบ้าน เป็นกลุ่มคนเดิมๆ ที่มักจะมาร่วมการประชุมและร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...คนทำงานรับจ้างเขาไม่ค่อยสนใจหรอก ใครจะทำก็ทำไป เข้ามาก็ต้องออกไปทำงานพอเย็นมาก็อยากจะพัก ถึงอำเภอจะประชุมเย็นๆ เขาก็ไม่เคยมา ผมนี้มาทุกครั้งถ้าไม่ติดงานอะไร ก็มีแต่หน้าเดิมๆ ทั้งนั้นที่มา ...”

นายสมบัติ ปุริมะ (สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2562) และถ้อยคำของผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5 ดังต่อไปนี้

“...คนที่มาประชุมหลักๆแล้วเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ผมบอกทุกคนว่าถ้าไม่มีงานอะไรให้มาประชุมทุกครั้ง ยิ่งมาประชุมในหมู่บ้านยิ่งต้องมา มาฟังจะได้รู้ว่าเขาทำอะไรอย่างไร จะได้ไปบอกชาวบ้านถูก ชาวบ้านเขาก็มาบ้างไม่มาบ้าง เราจะบังคับเขาก็ไม่ได้...”

นายสมพาน ดอนทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 สัมภาษณ์ (20 พฤศจิกายน 2562)

4.1.6 ประชาชนบางส่วนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

การประชุมประชาคมที่จัดขึ้นทั้ง 4 เวที ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล มีข้อสังเกตว่าประชาชนจำนวนหนึ่งที่มาร่วมรับฟังการประชุมเวทีไทยนิยม ยั่งยืน เมื่อขอให้แสดงความคิดเห็นช่วยกันเสนอโครงการ สอบถามข้อมูล หรือให้ตอบคำถาม ประชาชนบางกลุ่มจะมีพฤติกรรมนั่งเงียบไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เป็นเพียงผู้รับฟัง ไม่ได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นใดๆ วิทยากรผู้บรรยายจะต้องเกริ่นนำเรื่องเข้าสู่ประเด็นเพื่อให้ได้คำตอบ “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” หรือการให้ความคิดเห็นในลักษณะของการยกมือจึงจะได้รับความร่วมมือจากประชาชนกลุ่มนี้ ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...บางคนก็มาประชุมจริงแต่พอเจ้าหน้าที่ถามว่าคราวที่แล้วพูดเรื่องอะไรจำได้หรือเปล่า ก็จะตอบว่าไม่รู้ จำไม่ได้ เวลาให้แสดงความคิดเห็นก็จะนั่งเงียบ ไม่เสนออะไรได้แต่ยกมืออย่างเดียว...”

นายสมพาน ดอนทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 สัมภาษณ์ (20 พฤศจิกายน 2562)

จากการศึกษา ทำให้ทราบถึงสาเหตุของการที่ประชาชนในตำบลนางแก้วเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในระดับปานกลาง ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วพื้นที่ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีจำนวนประชาชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นอยู่ในท้องที่ของเทศบาลตำบลเขาขวาง สาเหตุดังกล่าวข้างต้นทำให้การดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนบางกลุ่ม ซึ่งเป็นประชากรคนหนึ่งของหมู่บ้าน รวมถึงเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ได้ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ไม่สามารถทราบข้อมูลด้านที่เป็นปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในหมู่บ้านนั้น ๆ ได้แต่อย่างไรก็ตามโครงการ แต่ละหมู่บ้านที่จัดทำขึ้น ล้วนมีที่มาจากปัญหาและความต้องการของพี่น้องประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมประชาคมทั้งสิ้น

4.2 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน จากการที่ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้

4.2.1 การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

จากการที่ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้พบเหตุการณ์ที่ชาวบ้านแย่งกันเสนอโครงการที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เช่น การเสนอให้สร้างถนนผ่านหน้าบ้านของตนเองซึ่งมีบ้านเรือนตั้งอยู่ไม่กัหลังคาเรือน ทำให้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลมีความเห็นว่าควรสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับประชาชน โดยการสร้างแนวความคิดให้ประชาชนคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มากกว่าประโยชน์ส่วนตน และการรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติในทุกระดับของสังคม หากได้มีการพัฒนาให้เกิดขึ้นได้อย่างเข้มแข็งตั้งแต่ในระดับครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน สังคม ย่อมส่งผลดีในระดับประเทศชาติตามไปด้วย หากหมู่บ้านใดขาดจิตสาธารณะ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาก็คือ ทำให้ชุมชนเกิดความอ่อนแอ เพราะต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการพัฒนา ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะแต่ละคนมองเห็นเรื่องของตนเองเป็นใหญ่ เมื่อนำมาตรการใดออกมาใช้ก็ไม่ได้ผลเนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือ ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...คงต้องสร้างจิตสำนึกครับ ให้รู้จักการเสียสละเพื่อส่วนรวมบ้าง ไม่ใช่เอ๊ะอะก็จะเอาแต่ประโยชน์ของตัวเอง...”

นายสมิทธิ สุภาพพรชัย สัมภาษณ์ (7 ธันวาคม 2562) และถ้อยคำของปลัดอำเภอ ดังนี้

“...แนวทางแก้ปัญหาต้องปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านเขาเห็นแก่ส่วนรวม รู้จักเสียสละ ความขัดแย้งจะได้ไม่เกิดขึ้น ถึงจะเป็นเรื่องยากแต่ก็ต้องทำ...”

นายวิภพ พุ่มแก้ว ปลัดอำเภอ (สัมภาษณ์ 15 พฤศจิกายน 2562)

4.2.2 การนำหลักการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของกระทรวงมหาดไทยมายึดถือปฏิบัติ

ตามที่กรมการปกครองได้จัดทำโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคมทุกระดับ และได้มอบหมายให้จังหวัด อำเภอ และหมู่บ้าน นำหลักการดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้หมู่บ้านเกิดความสงบสุข กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วม การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ได้ด้วยวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ภายในครอบครัวหมู่บ้านชุมชนและสังคม เมื่อทุกคนเข้าใจถึงหลักประชาธิปไตยและนำมายึดถือปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน บรรยากาศของการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นจะทำให้การจัดทำโครงการฯ สำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลกำหนดไว้ ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...โครงการส่งเสริมประชาธิปไตยของกรมคืออยู่แล้ว แต่ไม่ค่อยเอามาใช้กัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ประชุมรายงานอำเภอทุกเดือน ลองศึกษาเอามาทำกันจริงๆ จังๆ หมู่บ้านไม่มีปัญหาหรอก...”

นายสันต์ บัวโรยวิถี ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ตำบลนางแก้ว (สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2562)

4.2.3 การวางกลไกการทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม ระหว่างประชาชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การวางกลไกการทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม ระหว่างประชาชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ เรียกอีกอย่างว่า การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม หรือ การบูรณาการ ในการนำนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มาปฏิบัติในระดับพื้นที่ที่ทับซ้อนกัน ระดับตำบล ควรประสานการปฏิบัติกับหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจตรงกันในวัตถุประสงค์ กระบวนการ และขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อช่วยให้การทำงานราบรื่น เป็นไปตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ เนื่องจากหน่วยงานทุกภาคส่วนล้วนเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วยกันทั้งสิ้น บุคคลย่อมที่จะมีความรู้จักคุ้นเคยกัน รู้จักสถานที่

รู้จักสภาพปัญหา หรือแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นเป็นอย่างดี ในการปฏิบัติงานหากมีการบูรณาการร่วมกัน อย่างเป็นระบบก่อเกิดความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินโครงการเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตามที่ปรากฏในถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...การทำโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ถ้ามีระบบบริหารจัดการที่ดี มีการ ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และท้องถิ่น คอยประสานงานกันเป็นระยะ ว่า 1 2 3 จะทำอะไร อย่างไร กำนันผู้ใหญ่บ้านเรบอกเขาได้อยู่แล้ว เพราะอยู่ในสังกัดเราแต่ท้องถิ่นเรา ต้องประสานงานกับเขา เพราะเขามีคนพื้นในพื้นที่เยอะ ข้อมูลอะไรก็มีครบ ถ้าเราประสานไปเขาให้ ความร่วมมืออยู่แล้ว...”

นางสาวนิตยา หอมหวล พัฒนาการ (สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2562)

4.2.4 พัฒนาจิตความสามารถของผู้นำในการสร้างแรงจูงใจ

ผู้นำท้องที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงคณะกรรมการหมู่บ้าน ถือได้ว่ามีส่วน สำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด และยังเป็นผู้ที่รับรู้ปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้านและชุมชนดีที่สุด ทราบว่าในหมู่บ้านจะต้องพัฒนา ส่งเสริม ปรับปรุง หรือแก้ไข ในเรื่องใดเพื่อให้หมู่บ้านเกิดการ พัฒนา ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ดีกินดี ผู้นำจะต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมความรู้ใน เรื่องการพัฒนาชุมชนของตนเอง เพื่อจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของ ตนเอง ด้วยหลักการระเบิดจากข้างใน และกระบวนการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ตามที่ปรากฏใน ถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...การให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ผู้ใหญ่บ้านมีส่วนสำคัญ ถ้าผู้ใหญ่บ้านเวิร์ค หน่อยชาวเวลามีกิจกรรมอะไรชาวบ้านเขาก็ยินดีมาช่วย ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องเป็นผู้นำ นำชาวบ้านทำ ไม่ใช่ สั่งลูกน้องแต่ตัวไม่ทำ...”

นางศิริทิพย์ วิเศษรจนา (สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2562)

จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนางแก้ว สามารถ พัฒนาและส่งเสริมให้ดีขึ้นได้ด้วยวิธีการสร้างจิตสำนึกสาธารณะซึ่งจะสามารถช่วยให้ประชาชน รู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การนำเอาหลักการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของกระทรวงมหาดไทยมาเป็นแนวทางในการ ดำเนินงานด้านการเสริมสร้างความสามัคคี ความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมถึง การบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ตำบลนางแก้ว ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ ดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ได้แก่อำเภอ ท้องถิ่น หมู่บ้าน และหน่วยงานอื่นๆ ให้เกิด

ความเข้าใจในการดำเนินงานให้ไปในทิศทางเดียวกันเพื่อลดช่องว่างด้านการประสานงาน และการให้ความร่วมมือที่สูงขึ้น และประการสุดท้ายคือ การพัฒนาขีดความสามารถของผู้นำในการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในหมู่บ้าน เกิดความศรัทธา มีความเชื่อถือและเชื่อมั่นในตัวผู้นำของเขา และพร้อมที่จะปฏิบัติตามรวมถึงให้ความร่วมมือในการดำเนินงานต่างๆ ที่หมู่บ้านจัดขึ้น

บทที่ 5

ผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการนำเสนอข้อมูลการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ศึกษานำมาอภิปรายผลโดยแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ผลการศึกษา 2) อภิปรายผล และ 3) ข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการศึกษา

1.1 แนวทางการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

สำหรับแนวทางการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จัดทำขึ้นในรูปแบบของการประชุมประชาคม จำนวน 4 ครั้ง โดยผู้ศึกษาได้สรุปไว้ในรูปแบบตาราง ดังต่อไปนี้

การประชุม	กิจกรรมที่เกิดขึ้น
เวทีที่ 1 ปรับทุกข์ ผูกมิตร ดำเนินการวันที่ 21 ก.พ. – 20 มี.ค. 61	1. ชี้แจงที่มา วัตถุประสงค์ของนโยบาย 2. ประชาชนเสนอปัญหาความต้องการของหมู่บ้าน 3. ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 4. หาข้อสรุปโครงการที่ประชาชนต้องการมากที่สุด 5. เขียนโครงการเสนออำเภอพิจารณาอนุมัติงบประมาณ
เวทีที่ 2 สัญญาประชาคม ดำเนินการวันที่ 21 มี.ค. – 10 เม.ย. 61	1. โครงการได้รับการอนุมัติ 2. คัดเลือกคณะกรรมการ 3 ฝ่าย เพื่อร่วมดำเนินโครงการ 3. สร้างการรับรู้แก่ประชาชนในหัวข้อรู้สิทธิ รู้หน้าที่ รู้กฎหมาย รู้รักประชาธิปไตย รู้กลไกการบริหาร 4. เริ่มดำเนินโครงการตามที่หมู่บ้านเสนอ

การประชุม	กิจกรรมที่เกิดขึ้น
เวทีที่ 3 วิถีไทย วิถีพอเพียง ดำเนินการวันที่ 11 – 30 เม.ย. 61	1. ติดตามและขับเคลื่อนโครงการ ดำรงปัญหา/อุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้น 2. สร้างการรับรู้ในหัวข้อ วิถีไทยวิถีพอเพียง
เวทีที่ 4 รู้เท่าทันเทคโนโลยี ร่วมกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด ดำเนินการวันที่ 1 – 20 พ.ค. 61	1. ประชาคมตรวจรับ โครงการที่แล้วเสร็จ 2. คณะกรรมการตรวจรับ โครงการ 3. เสนออำเภอเบิกจ่ายเงินค่าจ้างให้ผู้รับจ้าง 4. สร้างการรับรู้ในหัวข้อรู้เท่าทันเทคโนโลยี ร่วมกัน แก้ไขปัญหายาเสพติด

การประชุมประชาคมในการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพนาราม จังหวัดราชบุรี จัดขึ้นทั้งสิ้นจำนวน 4 ครั้ง ในการประชุมแต่ละครั้งมีประชาชนในหมู่บ้านให้ความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแตกต่างกัน ดังนี้ **เวทีที่ 1 ปรับทุกข์ ผูกมิตร** มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมประชุมมากที่สุด วัตถุประสงค์คือ เพื่ออยากรู้ที่มาของโครงการ ลักษณะการดำเนินงาน และข้อมูลอื่นๆ เกี่ยวกับโครงการ งบประมาณ 2 แสนบาทจะใช้จ่ายอย่างไร นอกจากนั้นประชาชนยังมีความสนใจที่จะทราบข้อมูลการเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพื่อลงทะเบียนรับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลอีกด้วย จึงทำให้การประชุมครั้งนี้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก **เวทีที่ 2 สัญญาประชาคม** ประชาชนเข้าร่วมน้อยลงกว่าการประชุมครั้งที่ 1 และมีจำนวนมากกว่าการประชุมครั้งที่ 3 และ 4 สาเหตุมาจาก ประชาชนได้ทราบไปแล้วว่าเงิน 2 แสนบาทนั้น หมู่บ้านจะนำไปใช้ทำอะไร โครงการอะไร ที่ไหน อย่างไร รวมถึงทราบว่าเงินนั้น ไม่สามารถนำมาให้ประชาชนกู้และเก็บดอกเบี้ยได้ ความสนใจของประชาชนจึงลดลง **เวทีที่ 3 วิถีไทย วิถีพอเพียง** ในการประชุมครั้งนี้ประชาชนมีจำนวนลดลงกว่าการประชุมครั้งที่ 2 แต่มีจำนวนผู้เข้าร่วมมากกว่าการประชุมครั้งที่ 4 สาเหตุเนื่องจากการประชุมที่ผ่านมา 2 ครั้ง ทีมวิทยากรไม่กระชับเนื้อหาในการบรรยายทำให้ใช้เวลาในการประชุมค่อนข้างนาน รวมถึงทีมวิทยากรก็ใช้วิธีการพูดบรรยายไปเรื่อยๆ ไม่สร้างความดึงดูดใจให้ประชาชนรู้สึกอยากรับฟังต่อ ทำให้ประชาชนชนเกิดความเบื่อหน่าย การมีส่วนร่วมจึงลดลง **เวทีที่ 4 รู้เท่าทันเทคโนโลยี ร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติด** มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับ 3 ครั้งที่ผ่านมา สาเหตุมาจากการประชุมที่จัดขึ้นบ่อยครั้ง และแต่ละครั้งจัดขึ้นในช่วงเวลาไม่ห่างกันมากนัก อีกทั้งยังใช้เวลาค่อนข้างนานทำให้ประชาชนส่วนมากเกิดความเบื่อหน่ายในการเข้าประชุม และนอกจากนั้นประชาชนบางส่วนยังมีความเห็นว่าเนื้อหาที่บรรยายนั้นเป็นเรื่องที่

ไกลตัว ไม่สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น หัวข้อ กลไกการบริหารราชการ เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น จึงทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนางแก้ว ลดลงอย่างต่อเนื่อง

1.2 การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ศึกษาทำการศึกษาข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในการมีส่วนร่วมเพื่อดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน นำมาสรุปผลการศึกษาและนำเสนอในรูปแบบตาราง ดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วม	กิจกรรมที่เกิดขึ้น
1. สร้างการรับรู้และให้ข้อมูลข่าวสาร	วิธีการประชาสัมพันธ์ 1. ได้รับความแจ้งจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2. เฝียตามสายหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน 3. เฝียตามสายหอกระจายข่าวเทศบาลตำบลเขาขวาง 4. การบอกต่อๆ กันของชาวบ้าน
2. การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น	จัดประชุมประชาคม 1. ประชาชนได้เสนอปัญหา/ความต้องการ 2. ร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 3. เสนอ โครงการที่หมู่บ้านต้องการ
3. การปรึกษาหารือระหว่างประชาชนกับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ	จัดประชุมประชาคม 1. กำหนดสถานที่ดำเนินโครงการ 2. จัดทำรูปแบบรายการคำนวณ พื้นที่ ปริมาณ 3. เสนอโครงการให้อำเภอพิจารณา
4. วางแผนเพื่อเตรียมโครงการ	จัดประชุมประชาคม 1. สอบถามความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น 2. นำข้อมูลจากที่ได้มาวางแผนดำเนินงาน
5. การดำเนินนโยบาย	ผู้รับจ้างดำเนินงานตามรูปแบบโครงสร้างที่กำหนดไว้

รูปแบบการมีส่วนร่วม	กิจกรรมที่เกิดขึ้น
6. การติดตามผลการดำเนินงาน ตรวจสอบและประเมินผลโครงการ	จัดประชุมประชาคม 1. ประชาชนในหมู่บ้านร่วมกันให้ความเห็นชอบ ยอมรับโครงการ 2. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ตรวจสอบโครงการ 3. คณะกรรมการตรวจรับ 3 คน ลงนามตรวจรับงาน จ้าง
7. การควบคุมโดยประชาชน	ประชาชนมิได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โครงการไทยนิยม ยั่งยืน แต่เข้ามามีส่วนร่วมในการ ขับเคลื่อนโครงการในระดับพื้นที่ ในรูปแบบของการมี ส่วนร่วม ดังนี้ 1. ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น และร่วมกันหา แนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาภายในหมู่บ้านของตนเอง 2. มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกค้นพบถึงการที่ประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้านชุมชน ละครสองแสนบาท) โดยให้ความสำคัญเด่นชัดมากในขั้นตอนการให้ข้อมูลข่าวสาร รองลงมาคือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ถัดถัดไปคือ การติดตามผลการดำเนินงาน ตรวจสอบและประเมินผลโครงการ การปรึกษาหารือระหว่างประชาชนกับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ดำเนินนโยบาย และการวางแผนเพื่อเตรียมโครงการ ตามลำดับ และขั้นที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การควบคุมโดยประชาชน เนื่องจากโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เป็นการกำหนดนโยบายในระดับมหภาค ในลักษณะสั่งการจากบนลงล่าง โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้กรมการปกครองเป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย และนำนโยบายมาปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมในระดับพื้นที่ ขั้นตอนนี้ปราศจากการควบคุมของประชาชนอย่างสิ้นเชิง แต่ในการนำนโยบายมาปฏิบัติในระดับพื้นที่ หมู่บ้านและตำบลพบว่า การขับเคลื่อนนโยบายเกิดจากความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านอย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะไม่ได้มาจากความคิดเห็นของประชาชนทุกคนในหมู่บ้านครบทุกครัวเรือน แต่ทุกโครงการที่ทำขึ้นล้วนมาจากเสียงส่วนใหญ่ของคนในหมู่บ้านร่วมกันลงความเห็นเป็นเอกฉันท์กระทำโดยเปิดเผย ถือเป็นมติของที่ประชุมซึ่งได้รับการยอมรับ

1.3 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน
ของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ศึกษาทำการ
 รวบรวมวิเคราะห์และนำมาสรุปผลโดยจัดลำดับปัญหาที่พบมากและสมควรได้รับการพัฒนาและ
 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมตามลำดับ ดังนี้

1.3.1 ปัญหาความแตกแยก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนในตำบล
 นางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่าสาเหตุสำคัญมาจากประเด็นทางการเมือง
 ที่ก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างผู้ใหญ่บ้านในตำบลและประชาชนชนในหมู่บ้านที่มีความ
 คิดเห็นแตกต่างกัน สาเหตุรองลงมาของปัญหาความแตกแยกในหมู่บ้านมาจากปัญหาความ
 ขัดแย้งระหว่างบุคคลซึ่งมีกันเป็นเรื่องปกติในทุกหมู่บ้านและชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยร่วมกัน

1.3.2 ความรู้ความเข้าใจต่อนโยบายของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ การที่วิทยากรในทีม
 ขับเคลื่อนระดับตำบลฯ ไม่ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับ โครงการไทยนิยม ยั่งยืน อย่างเพียงพอ
 ส่งผลให้ไม่สามารถตอบคำถาม และข้อสงสัยของประชาชนที่เกิดขึ้นได้ ประกอบกับวิธีการ
 นำเสนอข้อมูลและสร้างการรับรู้ใช้วิธีแบบเดิมๆ ไม่ดึงดูดความสนใจ ทำให้ประชาชนเกิดความ
 เบื่อหน่ายในการเข้าร่วมประชุมประชาคม

1.3.3 ความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ในกระบวนการ
 ขออนุมัติงบประมาณนั้น แต่ละโครงการที่เป็นงาน โครงสร้างพื้นฐานจำเป็นจะต้องเสนอรูปแบบ
 รายการคำนวณ (แบบ ปร. 4 ปร.5 เพื่อให้คณะกรรมการ ก.บ.อ. ให้ประกอบการพิจารณาอนุมัติ
 งบประมาณ โครงการ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญด้านงาน โครงสร้างพื้นฐาน
 ทำให้บางหมู่บ้านไม่สามารถจัดทำโครงการที่มีความต้องการในลำดับแรกได้ จำเป็นต้องเลือก
 โครงการในลำดับถัดไปขึ้นมาดำเนินการเพื่อให้ทันต่อระยะเวลาของโครงการ ทำให้ประชาชนรู้สึก
 เสียหายโครงการที่มีความคาดหวังไว้ว่าจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อหมู่บ้าน

1.3.4 ประชาชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม เนื่องจากประชาชน
 ส่วนใหญ่ของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีฐานะความเป็นอยู่ระดับปานกลาง
 และยากจนในบางครัวเรือน ทำให้ให้ประชาชนต้องออกจากหมู่บ้านไปทำงานรับจ้าง เพื่อหารายได้
 มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว จึงทำให้ไม่มีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่หมู่บ้าน
 จัดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการประชุมต่างๆ งานบุญประเพณี ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็น
 ว่าการบริหารจัดการกิจการต่างๆ ในหมู่บ้านเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน
 เท่านั้น

1.3.5 ประชาชนขาดการเสียดสี จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกปัญหาหนึ่งที่ทุกหมู่บ้านพบเหมือนกันคือ การที่ประชาชนในหมู่บ้านต่างแย่งกันเสนอโครงการที่ตนเองมีความต้องการ เพื่อหวังว่าจะได้โครงการตามความต้องการและได้รับประโยชน์จากโครงการที่ตนเองเสนอ จนบางครั้งลืมนึกถึงประโยชน์ของส่วนรวม ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมประชาคมด้วยกัน ซึ่งมองว่ากลุ่มคนจำพวกนี้เป็นบุคคลที่เห็นแก่ตัว เอาแต่ได้ ขาดการเสียดสี ทำให้เกิดการโต้แย้งกันระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในการประชุมประชาคม แต่ท้ายที่สุดแล้วก็หมู่บ้านก็สามารถหาข้อสรุปร่วมกันในการจัดทำโครงการได้

1.3.6 ประชาชนบางส่วนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จากข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พบว่าประชาชนให้ความสนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแสดงความคิดเห็นมากเป็นอันดับที่สองรองจากการให้ข้อมูลข่าวสาร แต่เมื่อเข้าร่วมประชุมแล้วบางส่วน เข้ามาเพียงเพื่อรับฟังข้อมูลการดำเนินงานโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เท่านั้น โดยไม่ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และสะท้อนถึงปัญหาความต้องการของหมู่บ้านแต่อย่างใด

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืนของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จากข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ไว้ดังนี้

1. การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ จะช่วยให้ประชาชนรู้จักเสียดสีประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เกิดความรักความสามัคคี มีความพร้อมเพรียงในการร่วมแรงร่วมใจกัน ในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญ และเข้มแข็งต่อไป

2. การนำหลักการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขกระทรวงมหาดไทยมาเป็นแนวทางปฏิบัติ โดยเริ่มจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านในการทำหน้าที่อบรมให้ความรู้แก่ประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญในการมีส่วนร่วม รวมถึงการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองสมานฉันท์ภายในครอบครัวหมู่บ้านและชุมชน เมื่อทุกคนมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้และตระหนักถึงหลักประชาธิปไตย นำมายึดถือปฏิบัติคืออย่างเป็นรูปธรรมบรรยากาศของการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้น

3. การวางกลไกการทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม ระหว่างประชาชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะสามารถลดปัญหาช่องว่างเรื่องการสื่อสาร ช่วยสร้างความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับแผนการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นการ

เปิดกว้างด้านความคิด สามารถนำข้อมูลรวมถึงข้อเสนอแนะที่ได้ ไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และประชาชนในพื้นที่ เกิดการยอมรับในนโยบาย ทำให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. พัฒนาขีดความสามารถของผู้นำในการสร้างแรงจูงใจ ประชาชนในตำบลนางแก้วอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีความเห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงคณะกรรมการหมู่บ้านมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ และมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด และยังเป็นผู้ที่รับรู้ปัญหาต่างๆ ในหมู่บ้านอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นผู้นำควรได้รับการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมความรู้ในเรื่องการพัฒนาชุมชนของตนเอง เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง ด้วยหลักการระเบิดจากข้างใน และปฏิบัติตามหลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา

2. การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรภาครัฐในการนำนโยบายแบบมีส่วนร่วมไปปฏิบัติ เนื่องจากผลการศึกษาจากความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายทั้งสองด้าน ได้แก่ ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล หรือเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็น “ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ” และประชาชนซึ่งเป็น “ผู้รับผลประโยชน์จากนโยบาย”

จากผลการศึกษาที่ได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

2.1 แนวทางการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยสรุปแล้ว การดำเนินนโยบายตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืนของตำบลนางแก้ว จัดขึ้นตามแผนการดำเนินงาน (Road Map) ของกระทรวงมหาดไทย โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 เวที ดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในคู่มือการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ดังนี้ ครั้งที่ 1 ลงพื้นที่หมู่บ้านเพื่อค้นหาปัญหาความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เสนอเป็นโครงการของหมู่บ้าน ครั้งที่ 2 เพื่อสรร

หาผู้แทนจากหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการขับเคลื่อนโครงการ จำนวน 3 ประกอบด้วย คณะผู้รับผิดชอบด้านจัดซื้อจัดจ้าง คณะผู้รับผิดชอบด้านพัสดุ และคณะผู้รับผิดชอบด้านการเงินและบัญชี ครั้งที่ 3 ขับเคลื่อนและติดตามการดำเนินงานของโครงการที่ได้รับการพิจารณาอนุมัติจากอำเภอ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินโครงการ และนำข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ครั้งที่ 4 เป็นการสำรวจความพึงพอใจและให้ความเห็นชอบต่อโครงการ เพื่อตรวจรับงานและเบิกจ่ายเงินให้กับผู้รับจ้าง พร้อมกันนี้ในการประชุมประชาคมทุกครั้ง ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้บรรยายสร้างการรับรู้แก่พี่น้องประชาชนเกี่ยวกับแผนการดำเนินงาน 10 เรื่องตามที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับ บุญธรรม เลิศสุชีเกษม และคณะ, (2561, น. 6 - 7) คู่มือการดำเนินงาน โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ ตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) กล่าวว่า กระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินโครงการโดยยึดแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ปัญหา/ความต้องการ และข้อเสนอแนะเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” จะเป็นการจัดสรรงบประมาณลงไปในแต่ละพื้นที่อย่างเท่าเทียม (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) โดยการจัดเวทีประชาคมเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการดำเนินการที่มีกลไกการขับเคลื่อนตั้งแต่ระดับชาติสู่ระดับพื้นที่ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบประชารัฐ โดยการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการของประชาชน ก่อนการนำไปจัดทำโครงการที่สามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน อันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น และบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” และเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจตามกรอบหลักการดำเนินการ 10 เรื่อง อย่างมีแบบแผน สู่การสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดโอกาสในการพัฒนาตนเอง แผนการดำเนินงานโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มีแผนการลงพื้นที่จำนวน 4 ครั้ง ครั้งที่ 1 เวทีปรับทุกข์ ผูกมิตร เป้าประสงค์เพื่อให้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ไปเยี่ยมเยียนครัวเรือน เข้าไปปรับทราบความทุกข์ยากและปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน รวมทั้งค้นหาความต้องการของประชาชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม ในประเด็นหัวข้อ คนไทยไม่ทิ้งกัน และชุมชนอยู่ดีมีสุข ครั้งที่ 2 สร้างความตื่นรู้ในสิทธิหน้าที่ และการอยู่ร่วมกัน เป้าประสงค์เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสามัคคี ตื่นตัวในความร่วมมือเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน ตามหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในประเด็นหัวข้อ สัญญาประชาคม ภูมิใจไทยเป็นหนึ่ง รู้สิทธิ รู้หน้าที่

รู้กฎหมาย รู้กลไกการบริหารราชการ และรู้จักประชาธิปไตยไทยนิยม ครั้งที่ 3 ปรับเปลี่ยนความคิด (Mindset) ด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติ เป้าประสงค์ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และเข้าใจการมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน ในประเด็นหัวข้อ วิถีไทยวิถีพอเพียง ครั้งที่ 4 สร้างการรับรู้ ปรับความคิด (Mindset) เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เป้าประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องที่จำเป็นต้องรู้ในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไทย ในประเด็นหัวข้อ รู้เท่าทันเทคโนโลยี และร่วมแก้ไขปัญหาเสียดังกล่าวสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางประชารัฐของ สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทพ.) โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” ไว้ดังนี้ การรวมเอาพลังทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะอยู่ในภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐ มาใช้ โดยมองบนพื้นฐานว่า “คนไทยทุกคนก็คือ ประชาชนของชาติ” ซึ่งถือเป็นพลังอำนาจที่สำคัญในการแก้ไขปัญหา ในการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกมิติและ ทุกด้านอย่างยั่งยืน โดยการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ “ประชารัฐ” แบ่งได้เป็น 2 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ 1) “รัฐบาล” กับ “ประชาชน” : โดย “รัฐ” หรือรัฐบาล จะเป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน และเปิดช่องทางให้ “ประชา” หรือภาคเอกชนและประชาชนทั่วไป เข้ามามีส่วนร่วมตามกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการบริหารงานของรัฐบาลในเรื่องต่างๆ และไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และ 2) “ประชาชน” กับ “เจ้าหน้าที่รัฐ” คือ การทำงานร่วมกันของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการสร้าง “เครือข่ายประชารัฐ” ในทุกด้าน ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน อันเป็นแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลปัจจุบัน เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณของรัฐมีประสิทธิภาพ เกิดความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งต่อการพัฒนาประเทศ การพัฒนาชุมชน และการพัฒนาสิทธิและสวัสดิการของรัฐเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมเช่นที่ผ่านมา สำหรับหัวใจสำคัญของยุทธศาสตร์ โครงการประชารัฐ คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน เนื่องจากการแก้ปัญหา การปฏิรูป และการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน จะสำเร็จหรือเห็นผลเป็นรูปธรรมไม่ได้เลย หากขาดซึ่งความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐ และรัฐบาล

2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ผู้ศึกษาทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง 7 ด้าน พบว่า

1) การสร้างการรับรู้และการให้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอแก่ประชาชน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลนางแก้วได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการไทยนิยม ยั่งยืน จากหลายช่องทางแตกต่างกัน เช่น เสียงตามสายของหมู่บ้าน เสียงตามสายจากเทศบาลตำบลเขาขวาง การบอกกล่าวโดยตรงจากผู้ใหญ่บ้าน ได้รับการบอกต่อจากเพื่อนบ้านใกล้เคียง เป็นต้น ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นสิ่งสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ การให้ข่าวสารที่ชัดเจน เพียงพอและทั่วถึง มีส่วนช่วยให้ประชาชนเกิดความสนใจ เข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน สอดคล้องกับ บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ และคณะ, (2554) กล่าวว่า ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาส ให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิษณุ หยกจินดา (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โดยผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้าน ทุ่งกว้าง ($X = 2.62$, $SD = 0.92$) โดยมีการมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับแรก ผู้ศึกษามีความเห็นว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล มากที่สุดเป็นเพราะประชาชนสามารถเข้าถึงช่องทางการให้ข้อมูลได้ง่ายกว่า อีกทั้งยังใช้เวลาไม่มาก และไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพ จึงเกิดการมีส่วนร่วมสูงกว่าการมีส่วนร่วมรูปแบบอื่น ๆ

2) การเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียร่วมแสดงความคิดเห็น การรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินนโยบาย ผลการศึกษาพบว่า ในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการเสนอโครงการ จัดลำดับความสำคัญ การลงมติให้ความเห็นชอบ โครงการ การคัดเลือกคณะกรรมการ การปฏิบัติเป็นไปด้วยความเสมอภาค ทุกคนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี ไม่มีการปิดกั้น และปราศจากการแทรกแซงจากผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทีมขับเคลื่อนฯ ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำเท่านั้น สอดคล้องกับแนวคิดของอุทัย เลหาวิเชียร (2544, น.292-301) ได้เสนอกระบวนการนโยบายสาธารณะในขั้นตอนของการกำหนดปัญหาไว้ว่า นโยบายสาธารณะจะมีได้ต่อเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก่อน และปัญหาจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะมีคนเป็นจำนวนมากไม่พอใจในเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง การที่คนส่วนใหญ่เห็นเป็นปัญหาควรจะให้กลุ่มคนที่มีหน้าที่รับผิดชอบและกลุ่มอื่น ๆ เห็นว่าเป็นปัญหาคด้วย การที่คนหลายฝ่ายเห็นปัญหาอันหนึ่งอย่างเดียวกันและได้มีการเรียกร้องให้แก้ปัญหาค

ดังกล่าว ปัญหานั้นก็จะกลายเป็นนโยบายสาธารณะ ดังนั้นในขั้นของการกำหนดปัญหาจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน้าที่ของการกำหนดนโยบาย เพราะปัญหาจะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนเดียวกันกับเรื่องของการกำหนดนโยบาย และยังสอดคล้องกับแนวคิดของคาร์ณีย์ เผ่าสุวรรณ และคณะ. (2561, น. 151) สรุปบทเรียนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ในการบริหารราชการ ประจำปี พ.ศ. 2561 สำนักงาน ก.พ.ร. กล่าวว่า การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) เป็นหลักการในการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งจะนำไปสู่ระบบราชการที่มีความสุจริต โปร่งใส เปิดเผยข้อมูล เทียงธรรม และมีการบริหารงานที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ โดยที่หน่วยงานภาครัฐจะมีกลไกการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ที่ต่อเนื่องและสร้างสรรค์เป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาชนหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) มีการติดต่อสื่อสารสองทางกับประชาชน (Dialogue) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อคิดเห็นของประชาชนมาประกอบ การตัดสินใจขององค์กร พร้อมทั้งอธิบายเหตุผล รวมไปถึงการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงที่ ถูกต้อง โปร่งใส และจริงใจ นอกจากนั้นแล้วยังสอดคล้องกับแนวคิดของนรินทร์ชัย พัฒนพงษา, (2538) และ โกวิท พวงงาม, (2553) ที่กล่าวถึง การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการและขั้นตอนที่เน้นเกี่ยวกับการส่งเสริม ชักนำ และเปิดให้บุคคล กลุ่มองค์กร เข้ามามีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการ ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการด้วยความสมัครใจ มีอิสรภาพ และเสมอภาค วิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการปรึกษาหารือร่วมกัน ร่วมคิดค้นหาประเด็นปัญหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงแนวทางแก้ปัญหา การกำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

3) การประชุมปรึกษาหารือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่าในการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่มีขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้จัดให้มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อสรุปของโครงการที่จะสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่ได้ตรงตามต้องการของหมู่บ้านและชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิด ของบรรศักดิ์ อูวรรณ โณ และคณะ, (2554) กล่าวว่า ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่าง เป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็น ข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น และสอดคล้องกับแนวคิดของวันชัย วัฒนศัพท์ (2544, น. 25 - 28) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและ

ความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่ เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผลเพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

4) การประชุมวางแผนร่วมกันในการเตรียมโครงการฯ และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ พบว่า ในการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว ทีมขับเคลื่อนระดับฯ ระดับตำบล มีการประชุมเพื่อวางแผนในการเตรียมความพร้อมของคณะทำงาน แบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน มีการศึกษาข้อมูลสภาพชุมชน สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อนำข้อมูลที่ไปวิเคราะห์ศึกษาผลดีและผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้น การประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานจัดให้มีขึ้น 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับผู้ปฏิบัติงาน หรือ ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ 2) ระดับหมู่บ้าน หรือ ผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบาย/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากนโยบาย และ 3) ระดับผู้บริหาร หรือ ผู้ตัดสินใจเลือกนโยบายเพื่อนำไปปฏิบัติ สอดคล้องกับ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, (2554) กล่าวว่า ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการ โครงการ เหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อำนาจตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน ในขณะเดียวกันก็พบความขัดแย้งจากผลการศึกษาของพรรคฉลี่ย นิติโรจน์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการวางแผนโครงการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นแผนที่ได้รับการกำหนดมาแล้วจากกรุงเทพมหานคร โดยการจัดทำโครงการโดยสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และส่งมาให้สำนักงานเขตทั้ง 50 เขต ดำเนินการตามแผน ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดนโยบาย หรือ โครงการโดยภาครัฐ เป็นแบบบนลงล่าง (Top-Down Policy Formulation) ผู้ศึกษามีความเห็นว่ นโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ก็มีลักษณะเป็นการกำหนดนโยบายจากบนลงล่าง (Top-Down Policy Formulation) เช่นเดียวกัน โดยสำนักนโยบายและแผนกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานส่วนกลางกำหนดนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ขึ้นมาและมอบหมายให้กรมการปกครองนำไปปฏิบัติในระดับภูมิภาค 76 จังหวัด ทุกตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งแผนการดำเนินงานทุกขั้นตอน ได้ถูกกำหนดมาตาม Road Map เช่นเดียวกัน แต่ถึงอย่างไรประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ก็มีโอกาส

ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนเกี่ยวกับโครงการที่หมู่บ้านคัดเลือก ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะต้องเกิดขึ้นไม่มากนักน้อย ถึงแม้ว่าโดยขายนั้นจะถูกกำหนดมาจากผู้บริหารระดับสูงแล้วก็ตาม เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้รับประโยชน์หรือผลกระทบจากนโยบายนั้น ๆ โดยตรงได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือกำหนดแนวทางปฏิบัติที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชุมชนของตนเอง เพื่อให้การดำเนินนโยบายเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5) ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติและประชาชนในพื้นที่ร่วมกันดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การศึกษาพบว่า โดยรวมแล้วการดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นไปตามแผนการดำเนินงาน (Road Map) ที่กระทรวงมหาดไทย กำหนดไว้ ผลการดำเนินนโยบายโดยรวมถือว่าบรรลุวัตถุประสงค์ พิจารณาได้จากโครงการที่แต่ละหมู่บ้านเลือกมานั้นเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ อย่างแท้จริง และสามารถช่วยแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนได้ ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ทั้งหมด เนื่องจากงบประมาณที่จำกัด ประกอบกับมีเงื่อนไข และหลักเกณฑ์ในการจัดทำโครงการที่ตายตัวไม่ยืดหยุ่นก็ตาม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของตำบลนางแก้ว เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยการให้ประชาชนได้เป็นคณะกรรมการดำเนินนโยบาย และให้ประชาชนร่วมกันดำเนินการโครงการของตนเองในหมู่บ้านด้วยตนเองโดยไม่จ้างเหมาบริการจากผู้รับเหมาภายนอก ทั้งนี้นอกจากจะเป็นไปเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายแล้ว ยังให้ประชาชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อสร้างพลังสามัคคีในหมู่บ้าน และเป็นการสร้างอาชีพ กระจายรายได้ให้กับประชาชนในหมู่บ้านอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของสุธี ศรสวรรค์ ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 แบบ ดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมประชุม 2. การมีส่วนร่วมออกเงิน 3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ 4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ 5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ 6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน 7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภคร 8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ประกอบการ 9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน และ 10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, (2554) กล่าวว่า ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6) การติดตามผลการดำเนินงาน ตรวจสอบและประเมินผลโครงการ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีการติดตามผลการดำเนินงาน ตรวจสอบและประเมินผลตลอดระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน ได้แก่ การรายงานความคืบหน้าในการ

ปฏิบัติงานเป็นรายวันผ่านระบบออนไลน์ให้กับส่วนกลาง การรายงานผลการปฏิบัติงานให้กับจังหวัด และการรายงานผลการปฏิบัติของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ให้กับอำเภอทราบ ด้านการตรวจสอบและประเมินผล มีการคัดเลือกคณะกรรมการตรวจรับ ซึ่งมาจากตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้าน การตรวจสอบจากอำเภอ โดยทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ตรวจสอบโครงการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในสัญญาจ้าง การตรวจสอบจากจังหวัดโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนฯ ระดับจังหวัด ลงพื้นที่สุ่มตรวจโครงการตามหมู่บ้านต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะมีการติดตาม ผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดของการนำนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืนไปปฏิบัติ ยังไม่มีในส่วนของ การลงไปประชุมประชาคม อีกครั้งเพื่อรับฟังความคิดเห็นว่า โครงการที่ได้รับงบประมาณที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้น ผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร การดำเนินการเป็นไปตามที่ประชาชนคาดหวังหรือไม่ อย่างไรสอดคล้องกับแนวคิดของ มานิต วัฒนเสน, (2559) ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการบริหารกิจการสาธารณะ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การให้โอกาสภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ก่อให้เกิดการบริหารงานที่โปร่งใสมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง (72.79%) รูปแบบ ที่เหมาะสมของการตรวจสอบคือการ ร่วมกันตรวจสอบระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม โดยให้ภาคประชาชนตรวจสอบการบริหารจัดการ / ภาครัฐตรวจสอบเรื่องการปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมาย และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของเจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, (2527) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วม ในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน นอกจากนั้นแล้วยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ฉวีวัน วุฒิภักดิ์, (2526) ได้ศึกษาและจำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนกำหนดความต้องการ 2) ขั้นตอนวางแผนดำเนินการ 3) ขั้นตอนตัดสินใจ 4) ขั้นตอนดำเนินการ และ 5) ขั้นตอนติดตามผลงาน ผู้ศึกษาเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบและประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลจะช่วยตอบคำถามด้านความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ชัดเจนที่สุด และสามารถสะท้อน ให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งจะถูกรับผลเป็นปัจจัยนำเข้า (Inputs) และเพิ่มเข้าไปในการวางแผนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้โครงการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นในอนาคต

7) การดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” มีการควบคุม โดยประชาชน ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” เป็นการกำหนดคน นโยบายมาจาก ส่วนกลางของกระทรวงมหาดไทย และได้มอบหมายภารกิจให้กับกรมการปกครองนำนโยบาย

โครงการไทยนิยม ยั่งยืน มาปฏิบัติในระดับพื้นที่หมู่บ้าน และชุมชน ซึ่งมีลักษณะการกำหนดนโยบายแบบสั่งการจากบนลงล่าง (Top-Down Policy Formulation) ซึ่งในขั้นตอนนี้ปราศจากการควบคุมโดยประชาชนอย่างสิ้นเชิง แต่ในขณะเดียวกันเมื่อนำนโยบายมาปฏิบัติในระดับหมู่บ้าน ชุมชน พบว่า การดำเนินนโยบายโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละ สองแสนบาท) ของตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีการควบคุมโดยประชาชน ในพื้นที่เกิดขึ้น เนื่องจากการดำเนินโครงการในขั้นตอนต่างๆ ต้องมาจากความต้องการของประชาชน ผ่านการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะ โดยมีทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลคอย ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานเท่านั้น สอดคล้องกับ ปธาน สุวรรณมงคล, (2558) ศึกษาเรื่องการบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล กล่าวว่า ความเห็นพ้อง ฉันทานุมัติ หรือ ฉันทามติ เป็นรูปแบบการตัดสินใจที่ถูกออกแบบมาให้มีความแตกต่างจากการตัดสินใจโดยใช้เสียงข้างมาก (majority decision) ฉะนั้น ความเห็นพ้องจะไม่เน้นที่การลงคะแนนเสียง เพราะการลงคะแนนเสียง อาจทำให้เสียงข้างน้อย (minorities) ถูกกลืนหายไปได้ ฉะนั้น ความเห็นพ้องจึงเน้นที่กระบวนการในการอภิปรายถกเถียง รับฟังความคิดเห็นเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างทุกฝ่ายมากกว่า หรืออาจจะกล่าวได้ว่าความเห็นพ้องเป็นรูปแบบการตัดสินใจที่จะป้องกันปรากฏการณ์ ที่เรียกว่าเผด็จการเสียงข้างมาก (majority tyranny) การตัดสินใจแบบความเห็นพ้อง เป็นกระบวนการตัดสินใจที่กลุ่มคนจำนวนมากอาจเห็นไม่ตรงกัน แต่ต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเห็นพ้องต้องกันมากที่สุด และบางส่วนสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรรณิลัย นิตโรจน์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นแผนที่ได้รับการกำหนดมาแล้วจากกรุงเทพมหานคร โดยการจัดทำโครงการโดยสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และส่งมาให้สำนักงานเขตทั้ง 50 เขต ดำเนินการตามแผน เช่นเดียวกับการดำเนินงานของโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ซึ่งมีลักษณะการของการกำหนดนโยบายจากผู้บริหารระดับสูง จึงพบว่าประชาชนไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมนโยบายตั้งแต่แรก เช่นเดียวกัน

2.3 ปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ศึกษามีข้ออภิปราย ดังนี้

2.3.1 จากการศึกษาสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

1) **ปัญหาความแตกแยก** ในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มาจากสองสาเหตุด้วยกัน สาเหตุแรก คือ ความเห็นต่างทางการเมือง เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความแตกแยก สาเหตุที่สองคือ การทะเลาะเบาะแว้งระหว่างบุคคล ความแตกแยกดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ได้แก่ ความเป็นมิตรระหว่างบุคคลลดลง ก่อให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก ขาดความสามัคคี ความเชื่อถือ ไว้วางใจต่อกันหมดไป เกิดความแตกแยกเป็นฝักฝ่าย เกิดความบาดหมางระหว่างกัน อาจนำมาซึ่งการใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลในการแก้ไขปัญหามาไปสู่ความตึงเครียดของคนในหมู่บ้าน ปัญหาความแตกแยกที่พบสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จาริก ฉาพร (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า การเมืองท้องถิ่นของเทศบาลตำบลน้ำเชี่ยวก็เกิดความขัดแย้ง จากสถานการณ์ความแตกต่างทางความคิดระหว่างกลุ่ม นักการเมืองกลุ่มเก่าและกลุ่มนักการเมืองกลุ่มใหม่ โดยสาเหตุของความขัดแย้งมาจาก ลักษณะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลัง การรับรู้ ความรู้สึก การสื่อสารที่ไม่ชัดเจน ในการรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกัน ของบุคคล ซึ่งผลกระทบในชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ มีการพูดให้ร้ายซึ่งกันและกัน และเกิดการต่อต้านทั้งทางด้านจิตใจและการปฏิบัติ ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างประชาชนด้วยกันเองตามมา ทำให้เกิดความแตกแยกขาดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาล ขาดความสามัคคีในชุมชน ชุมชนไม่เข้มแข็ง ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป โดยเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองหรือกลุ่มเครือญาติมากขึ้น เป็นส่วนที่ประชาชนไม่ต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ กับเทศบาลโดยเฉพาะหากเป็นคนละฝ่ายกัน หรือการสนับสนุนกลุ่มการเมืองคนละกลุ่มกัน ทำให้เทศบาลขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนเบื่อหน่ายกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2) **ความรู้ความเข้าใจต่อนโยบายของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ** มีผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน การที่ผู้ปฏิบัติงานขาดความสนใจ ไม่ได้ทุ่มเทกับการทำงานอย่างเต็มที่ รวมทั้งไม่ได้ทำการศึกษาข้อมูล และทำความเข้าใจในนโยบายอย่างเพียงพอ จึงทำให้ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจ ในการอธิบาย ชักจูง เชิญชวนชาวบ้านเกิดความสนใจ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการได้อย่างเต็มที่ ที่ความสอดคล้องกับผลการศึกษาของธีรพัฒน์ อังศุชวาล (2555) ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในประเทศไทย

พบว่า ปัญหาทางด้านสมรรถนะขององค์กร ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ว่ามีความสามารถในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย ได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมีความเชื่อมโยงไปถึงปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่

1) คน หรือบุคลากร 2) เงินทุน 3) วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และ 4) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบาย

3) **ความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่** พบปัญหาด้านการสนับสนุนทรัพยากรในการปฏิบัติงาน คือการขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญด้านงานโครงสร้างพื้นฐานในการเขียนแบบรายการคำนวณ (ปร.4 และ ปร.5) ทำให้บางหมู่บ้านต้องเปลี่ยนแปลงโครงการเพื่อให้ทันต่อการเสนอนุมัติงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของธีรพัฒน์ อังศุขวาล (2555) ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในประเทศไทยพบว่า ปัญหาทางด้านความร่วมมือและการสนับสนุนขององค์กรหรือบุคคลสำคัญเป็นปัญหาหลักอีกด้านหนึ่งของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลไปถึงความล้มเหลวของนโยบายนั้นก็ได้ ถ้าองค์กรหรือบุคคลสำคัญ ซึ่งได้แก่กลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ นักการเมือง ข้าราชการระดับสูง ตลอดจนสื่อมวลชน ไม่ให้ความสนับสนุนทั้งในแง่ของทางการเงิน การเมือง กำลังคน เงินทุนงบประมาณ รวมไปถึงการสร้างอุปสรรคขวาง การต่อต้าน การเตะถ่วง การคัดค้าน การดำเนินนโยบายนั้น ๆ เป็นต้น

4) **ประชาชนขาดการเสียดสละ** เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่พบเจอเกือบทุกหมู่บ้านในการประชุมประชาคมเพื่อเสนอโครงการ ถึงแม้จะทราบดีว่าโครงการที่เสนอนั้น จะไม่ได้รับการพิจารณา เพราะตอบสนองความต้องการของคนส่วนน้อยเพียงไม่กี่คนที่ตามสอดคล้องกับความเห็นของวิรัช วิรัชนิภา (2558) ได้ศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะอุปนิสัยของคนไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ กล่าวว่า คุณลักษณะประการหนึ่งในหลายๆ ข้อนั้นคือ “การขาดจิตสำนึกและการเสียดสละ” ได้อธิบายว่า เป็นอุปนิสัยของคนที่คิดเฉพาะความอยู่รอดของตนเองเท่านั้น โดยไม่คิดถึงชาติ บ้านเมือง ไม่คิดถึงประโยชน์ของส่วนรวม และนั่งเฉยหรือเมินเฉยต่อความทุกข์ยาก ความเดือดร้อนของประชาชน โดยคิดอยู่เสมอว่า “ประเทศชาติไม่ใช่ของเขาคคนเดียว” เมื่อทำกิจการใดก็มุ่งแต่จะคิด “มุ่งแสวงหากำไรเกินควร หรือกำไรสูงสุดเสมอ” ถึงแม้เป็นเศรษฐีเมื่อประชุมกันครั้งใดก็คิดแต่จะเอาเปรียบคนอื่นเสมอไป ในทำนองที่ว่า “ไม่มีน้ำตาตายจาก ในที่ประชุมของเศรษฐี” อุปนิสัยประเภทนี้ เรียกว่า “กาฝากสังคม” หรือ “ปลิงสังคม” มักจะมีลักษณะนิสัยโกงชาติโกงแผ่นดิน ฉ้อราษฎร์บังหลวง ค้ากำไรเกินควร ทุจริตประชาชน ชอบทำสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ค้ายาเสพติด ค้าของหนีภาษี ค้ามนุษย์ เป็นต้น

5) **ประชาชนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม** ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวมากกว่า ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของนิรากร พันธุ์หอม (2559) ทำการศึกษาเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กรณีศึกษา บ้านเนินกระบก หมู่ที่ 12 ตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษพบว่า ปัจจัยด้านรายได้ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการขั้นตอนบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน อันเนื่องมาจากรายได้ต่อเดือนของประชาชนส่วนใหญ่ อยู่ที่ 5,001 – 10,000 บาท ซึ่งประชาชนดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เห็นความสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรม เช่น ภาครัฐมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมรายได้ ประชาชนจึงเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ

6) **ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแต่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น** มักจะนิ่งเงียบและมีพฤติกรรมเพิกเฉย มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรรณิฉัย นิติโรจน์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง การศึกษาพบว่า จากการสอบถามตัวแทนชุมชนเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั้นมีผลต่างกันเล็กน้อย ดังนี้คือ การมีส่วนร่วมในด้านการรับรู้รายละเอียดของโครงการ การให้ข้อมูลเพื่อจัดทำแผน การเก็บ รวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำแผน การนำเสนอปัญหาของชุมชน การนำเสนอโครงการ และการพิจารณา แผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ตัวแทนชุมชนเห็นว่าประชาชนในชุมชน มีส่วนร่วมค่อนข้างมาก แต่ การมีส่วนร่วมในการคัดเลือกโครงการของคนชุมชน ยังคงมีเพียงเล็กน้อย ถึงปานกลางเท่านั้น เนื่องจากประชาชนบางส่วนในชุมชนไม่แสดงความคิดเห็น รอให้มีผู้เสนอโครงการที่ตรงกับความต้องการของตนเองจึงจะเห็นชอบให้บรรจุโครงการไว้ในแผนชุมชน ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่าการพฤติกรรมดังกล่าว อาจเกิดจากความรู้สึกรังเกียจของประชาชนที่ไม่อยากขัดแย้งกับบุคคลอื่น หากเสนอโครงการตามความคิดของตนเองอาจถูกมองว่าเห็นแก่ตัว หรือไปสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น จึงอยู่เฉยๆ ไม่แสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นการลดความขัดแย้งจากผู้อื่นที่เห็นต่างออกไป และหากมีผู้ใดที่เสนอโครงการที่ตรงกับความต้องการของตน จึงให้การสนับสนุนความคิดเห็นนั้น

2.3.2 **แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนของประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ศึกษาออกิปราย ดังนี้**

1) **การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ** จะช่วยให้ประชาชนในหมู่บ้านรู้จักการเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม หมู่บ้านและชุมชนเกิดการพัฒนานในสิ่งที่เป็น

ประโยชน์สาธารณะ คนในชุมชนมีความห่วงใย ใส่ใจ และดูแลทรัพย์สินซึ่งชุมชนใช้สอย ประโยชน์ร่วมกัน สอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาประเสริฐ สุเมโธ (เพชรศรี), (2559) ทำการศึกษาเรื่อง สาราณียธรรม : หลักธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย กล่าวว่า วิธีแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยด้วยการสมานฉันท์แนวพุทธ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในกนิตสูตร และสามคามสูตร เชื่อว่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถ แก้ปัญหาความขัดแย้งในกรณีนั้นๆ ได้ การประยุกต์พุทธวิธีสมานฉันท์ดังกล่าว มีหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้ 1. ต้องมีจิตสาธารณะ (Public mind) คือ มีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ ส่วนรวม หรือประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังความสุขสงบสุขของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตัว หรือพวกพ้องของตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม 2. ต้องมีจิตอาสา (Voluntary Mind) คือ สมัยครใจและเต็มใจอาสาเข้ามาช่วย แก้ปัญหาของสังคมประเทศชาติ แม้รู้ตระหนักว่าเป็นเรื่องยากลำบาก เสี่ยงต่อความทุกข์ ความ เสื่อมเสียอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้น แต่ยอมทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ 3. ต้องมีจิตเป็นนักเหตุผล (Rational mind) คือ มีสติปัญญา รู้หลักเหตุผล ตามแนวอริยสัจ 4 เข้าใจเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งกันได้ชัด สามารถชี้แจงให้คู่กรณีมองเห็นผลดี ผลร้าย ของการขัดแย้งนั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผลเชื่อถือได้

2) การนำหลักการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของกระทรวงมหาดไทยมายึดถือปฏิบัติ สอดคล้องกับ แนวทางปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความปรองดองสมานฉันท์ตามคู่มือการดำเนินโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กระทรวงมหาดไทย (2558) กล่าวว่า แนวทางสมานฉันท์คือแนวทางของความปรองดองเห็นพ้องร่วมกัน นั่นคือ การรับฟังปัญหาเพื่อเข้าถึง รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน เพื่อแก้ไขให้หมดสิ้นในระยะยาว โดยไม่มุ่งเน้นการใช้ความรุนแรง แต่มุ่งสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจว่ารัฐจะอำนวยความสะดวก และความเท่าเทียมให้กับประชาชนได้ แนวทางการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย จะต้องยึดหลักการสำคัญคือ 1. การเปิดเผยความจริง (Truth) ให้มีความสำคัญกับความจริงทั้งในฐานะเครื่องมือหรือเป้าหมายของสังคมสมานฉันท์ เพื่อสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน ขณะเดียวกันก็หาหนทางให้สังคมไทยตระหนักถึงการเปิดเผยความจริงนั้นด้วย 2. ความยุติธรรม (Justice) ให้มีความสำคัญกับความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ด้วยการส่งเสริมแนวคิดวิเคราะห์ในสังคมไทย ให้เรียนรู้วิธีการมองปัญหา ความรุนแรงในบริบทเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม ให้เล็งเห็นคนบริสุทธิ์ที่กลุ่มต่างๆ ที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง 3. ความพร้อมรับผิด (Accountability) ส่งเสริมระบบและวัฒนธรรมความพร้อมรับผิดในระบบราชการทุกระดับ 4. การให้อภัย ในกรณีการปฏิบัติที่ผิดพลาดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคู่กรณี 5. การเคารพความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม ให้มีความสำคัญกับขันติธรรม

ในฐานะคุณค่าทางการเมือง การเรียนรู้ศาสนาต่างๆที่ดำรงอยู่ในประเทศไทย 6. ถือก้นดิวิธิเป็นทางเลือกในการเผชิญความขัดแย้ง 7. การเปิดเผยพื้นที่ให้ความทรงจำที่เจ็บปวด ด้วยการเปิดพื้นที่ให้ข้อมูลเหล่านั้น เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 8. มุ่งแก้ปัญหาในอนาคตด้วยจินตนาการที่มีความเป็นไปได้และเห็นพ้องร่วมกัน 9. การยอมรับความเสี่ยงเป็นเงื่อนไขสายสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์บนฐานแห่งความไว้วางใจ อันเป็นคุณลักษณะ

3) การวางกลไกการทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม ระหว่างประชาชน ส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของอรรถพรณ ภมรสุวรรณ, (2544) อธิบายว่าการที่ประชาชนในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาใดๆ มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายนอกชุมชนและปัจจัยภายในชุมชน เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต ความรู้และทัศนคติต่อกิจกรรมนั้น ๆ การมีโอกาสและ การได้รับการสนับสนุนจากภายนอกนโยบายการพัฒนาของรัฐ บทบาทของทางราชการต่อการพัฒนา โครงสร้างทางการเมืองและสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ (2546) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาในลักษณะบูรณาการเป็นองค์รวมที่ตัวแปรทั้งหลายต้องมาประสานกันครบองค์อย่างมีคุณภาพ แม้ว่าจะอยู่ในบริบทที่มีความหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ ที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็น ความพยายามในการทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงถาวรบนพื้นฐานของศักยภาพและทรัพยากรที่มีจำกัด โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความสมดุลทุกมิติ เน้นการพัฒนาบนฐานทรัพยากร จุดแข็ง และศักยภาพของตนเอง รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืนตลอดไป

4) พัฒนาขีดความสามารถของผู้นำในการสร้างแรงจูงใจ สอดคล้องกับ สุธิญา พรหมมาก, (2557) ทำการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 แสดงให้เห็นว่า ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการรวมกลุ่มคนและจูงใจคนให้มุ่งไปยังเป้าหมายที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงาน และบังเกิดความก้าวหน้าแก่ผู้ร่วมงาน เป็นการเสริมสร้างองค์กรหรือหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล เขาชัยสน มีลักษณะภาวะผู้นำทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการสร้างบารมี ด้านการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ในการดำเนินงาน คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมายขององค์การ และสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชน เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและชุมชนอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญา เวสารัชช์, (2528) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้ 1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและความปลอดภัย 2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น ผู้นำ ผู้นำหมู่บ้าน 3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทนได้แก่ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์ 4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนร่วม ความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนหรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาและประสบการณ์การทำงานของผู้ศึกษาที่มีหน้าที่นำนโยบายโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตาม “โครงการไทยนิยมยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ไปปฏิบัติในพื้นที่อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” ตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไปใช้ในอนาคต

3.1.1 ผู้นำนโยบายมาปฏิบัติในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สามารถนำผลการศึกษามาประยุกต์ใช้กับนโยบายสาธารณะที่มีลักษณะและวิธีการดำเนินงานเช่นเดียวกับโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

3.1.2 เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ตำบลนางแก้ว และทีมตำบลอื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและการดำเนินนโยบายสาธารณะอื่นๆ ในอนาคต

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ ประกอบกับผู้ศึกษาที่มีหน้าที่นำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

3.2.1 การกำหนดนโยบาย

1) ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรมและสามารถวัดผลได้จริง มากยิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถมองเห็นภาพรวมของผลสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายได้อย่างชัดเจน

2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเหมาะสมของวิธีการดำเนินนโยบายให้มีความสอดคล้องกับบริบทในแต่ละพื้นที่ เพื่อหาแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากในกรณีการนำนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืนไปปฏิบัติในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดวิธีดำเนินนโยบายในรูปแบบของการประชามติถึง 4 เวที และกำหนดช่วงเวลาที่ตายตัวไม่มีความยืดหยุ่น ทำให้เกิดปัญหาประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายเนื่องจากการประชุมบ่อยครั้งและช่วงเวลาไม่ห่างกันมากนัก

3) ควรมีการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานส่วนกลางตั้งแต่การกำหนดนโยบาย แม้รัฐบาลจะให้ความสำคัญว่าเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล อย่างไรก็ตามหากไม่มีการบูรณาการร่วมกันในระดับกรมแล้ว จะส่งผลต่อการนำนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืนไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ คือ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสนเนื่องจากหน่วยงานต้นสังกัดจากส่วนกลางของตนเองไม่มีแนวทางที่ชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่ในสังกัดจะต้องดำเนินการอย่างไรในฐานะทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืนระดับตำบล

4) ผู้กำหนดนโยบายควรให้ความสำคัญกับการจัดทำโครงการที่มีผลให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ มากกว่าโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากเป็นโครงการที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มากที่สุด เพราะการสร้างงานสร้างอาชีพจะมีผลต่อการเพิ่มรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว ในขณะที่โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่แล้ว

3.2.2 การนำนโยบายไปปฏิบัติ ควรเปิดโอกาสให้ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในระดับพื้นที่สามารถปรับเปลี่ยนให้เป็นไปตามบริบทของพื้นที่ เช่น สามารถเลือกเนื้อหาความรู้ในการนำไปถ่ายทอดได้เองในแต่ละครั้งที่มีการประชุมประชามติ ภายใต้งैอนใจที่ว่ากรอบแนวคิดทั้ง 10 เรื่อง จะต้องถูกนำไปถ่ายทอดให้ประชาชน แต่ไม่เน้นการจัดเรียงลำดับก่อนหลัง เพื่อให้เกิด

ความสอดคล้องกับสถานการณ์ของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน และควรเปิดโอกาสให้แต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน สามารถเพิ่มเนื้อหาตามต้องการของตนเอง เช่น เพิ่มเรื่องครอบครัวอบอุ่น ชุมชนคุณธรรม ด้วยแนวคิด “บวร” การก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทาง เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังควรมีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ ตรงกันให้กับผู้นำ โยบายไปปฏิบัติก่อนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยให้เวลาในการเตรียมความ พร้อมและเตรียมองค์ความรู้ โดยการจัดอบรมชี้แจงแนวทางการดำเนินงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงานก่อน การนำนโยบายไปปฏิบัติ

3.2.3 การประเมินผลนโยบายควรสร้างระบบประเมินผลการนำนโยบาย ไปปฏิบัติที่มีความเป็นมาตรฐานและได้รับการยอมรับทางวิชาการ ทั้งโดยการประเมินจากภายใน โดยผู้กำหนดนโยบาย และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติเอง การประเมินจากภายนอก โดยหน่วยงาน วิชาการ สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานภายนอก การประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงภาค ประชาชน

3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.3.1 การศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมสาธารณะของประชาชนในการดำเนินนโยบาย การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

3.3.2 การศึกษาวิจัยภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประธานชุมชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตาม โครงการไทยนิยม ยั่งยืน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

3.3.3 การศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนิน นโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

3.3.4 การศึกษาวิจัยการประเมินความสำเร็จของการนำนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืนไปปฏิบัติในจังหวัดราชบุรี และจังหวัดอื่นๆ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบราชสันตติวงศ์

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย. (2561). คู่มือนโยบายการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม
ยั่งยืน.
- _____. (2558). “คู่มือการดำเนินโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข.
- _____. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544).
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- กิตติ ประเสริฐสุข. (2560). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการบริหารเมืองและระบบ
ราชการไทย. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต.
- โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- จุมพล นิมพานิช. (2551). เอกสารการสอนชุดวิชา การวางแผนนโยบาย โครงการ และการบริหาร
โครงการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.
- เจมส์ แอล. เครย์ตัน. (2551). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชน
มีส่วนร่วม. (วันชัย วัฒนศัพท์,ผู้แปล). ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- ณัฐหทัย เดโชพัฒนชฎานิน. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตาม
ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิตของแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ.2554 – 2556)
ของเทศบาลตำบลเขาน้อย อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (วิทยานิพนธ์
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี.
- ณรงค์ฤทธิ์ โรจน์เสนา. (ม.ป.ป.). การพัฒนาอย่างยั่งยืน. ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2561.
จาก [http://sites.google.com/site/narongrid411/kar-phathna-xyang-
yangyunsustainable-development](http://sites.google.com/site/narongrid411/kar-phathna-xyang-yangyunsustainable-development).
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). การมีส่วนร่วม:แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพฯ :
สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2552). พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึง รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : เอ พี กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์.
- บุญเกียรติ การเวกพันธุ์. (2561). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการนำนโยบายไป
ปฏิบัติและประเมินผลนโยบาย. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.

- นรินทร์ชัย พัฒนพงษา. (2538). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง*.
เชียงใหม่ : ศิริลักษณ์.
- บรรยาย เพชรนิล. (2554). *ความต้องการของประชาชนตามยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำปราง อำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*.
(วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2558). *การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ :
สถาบันพระปกเกล้า.
- ประเมษฐ์ นิตกร. (2553). *การดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนตามนโยบายรัฐบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่เอย อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่*. (การศึกษาอิสระ
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,
เชียงราย.
- ปรีดา เจษฎารางกุล. (2550). *การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกาจังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ปิยะนุช เงินคล้าย. (2560). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- พระมหาประเสริฐ สุเมโธ (เพชรศรี). (2558). “หลักธรรมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย”. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาลังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*,
ปีที่ 3 ฉบับที่ 1(5), น. 7 – 8.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน*. นนทบุรี :
สถาบันพระปกเกล้า.
- วรรณภา วิจิตรจรรยา. (2557). “บทบาทของผู้นำในการสร้างการมีส่วนร่วมของพนักงาน”.
วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, ปีที่ 9 (ฉบับที่ 8), น.59 – 66.
- ศิริพร นาคนิม. (2555). *บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหาเสพติด กรณีศึกษา : ตำบลไร่รอด อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี*.
(การศึกษาวิชาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
กรุงเทพฯ.

- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2552). *นโยบายสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธิญา พรหมมาก. (2554). “ภาวะผู้นำกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง”. *วารสารวิทยบริการ*, ปีที่ 22 (ฉบับที่ 3), น.31.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร นุ่มน้อย (2557). *ปัจจัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบล อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี.
- สุริยงค์ รักจรรยา. (2558). *แนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2559). *นโยบายสาธารณะ แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ* (พิมพ์ครั้งที่ 29). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สมฤดี จันท์สุวรรณ. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- อัครเดช คัมภีระมนต์. (2550). *การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระบบการบริหารงานกิจการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อัยฎาพร ไกรพานนท์. (2556). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- อัมพร ชำรงลักษณะ. (2555). *เอกสารการสอนชุดวิชา ประสบการณ์วิชาชีพรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- David Easton. (1953). *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*. Chicago: The University of Chicago Press on behalf of the Southern Political Science Association.
- Dye, T. R. (1998). *Understanding public policy (9th ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Easton, D. (1965). *A framework for political analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

James E. Anderson. (1994). *Public Policymaking: An Introduction*. Pennsylvania State University: Houghton Mifflin.

Sharkansky, Ira. (1970). *Policy Analysis in Political Science*. Chicago : Markham.

Thomas R. Dye. (2002). *Understanding Public Policy*. The University of Michigan: Prentice Hall.

Van Horn, Carl E., And Donald S. Van Meter. (1976). "The Policy Implementation Process: A Conceptual Framework." *Administration and Society*. Vol. 6, 4 (February)

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ สำหรับเจ้าหน้าที่

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน”

กรณีศึกษาตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1. ชื่อ-สกุล.....
- 2. ตำแหน่ง.....
- 3. ระดับการศึกษา.....
- 4. อายุ.....ปี
- 5. วัน /เดือน/ ปี ที่ตอบแบบสัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตำบลนางแก้ว

1. ในการดำเนินนโยบายตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ท่านในฐานะทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ท่านให้ข้อมูลและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับโครงการนี้ต่อประชาชนโดยวิธีใด และมีขั้นตอนอย่างไร?

.....
.....
.....

2. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ได้เชิญชวนและเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียร่วมแสดงความคิดเห็น รับฟังข้อเสนอแนะจากประชาชนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินนโยบายหรือไม่ อย่างไร?

.....
.....
.....

3. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการฯ บ้างหรือไม่ อย่างไร?

.....
.....
.....

4. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้จัดให้มีการประชุมวางแผนร่วมกันในการเตรียมโครงการฯ และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการบ้างหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

5. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลกับประชาชนในพื้นที่ร่วมกันดำเนินการตามนโยบายและเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

6. ในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ในระดับหมู่บ้านมีการติดตามผลการดำเนินงาน ตรวจสอบและประเมินผลโครงการฯ บ้างหรือไม่ (ถ้ามี) ดำเนินการในลักษณะใด?

.....

.....

.....

7. ในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ในระดับหมู่บ้านมีการควบคุมโดยประชาชน เช่น การลงประชามติ หรือการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น โดยชุมชนเองหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

8. ในการดำเนินนโยบายตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ในพื้นที่ตำบลนางแก้ว ท่านพบปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้างหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

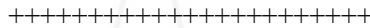
.....

9. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบลนางแก้ว ต่อการดำเนินนโยบายตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) อย่างไร?

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ สำหรับประชาชน

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน”
กรณีศึกษาตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1. ชื่อ-สกุล.....
- 2. ตำแหน่ง.....
- 3. ระดับการศึกษา.....
- 4. อายุ.....ปี
- 5. วัน /เดือน/ ปี ที่ตอบแบบสัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ตำบลนางแก้ว

1. ในการดำเนินนโยบายตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ทีมขับเคลื่อนฯระดับตำบลได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการนี้ต่อประชาชนอย่างเพียงพอหรือไม่? และท่านได้รับรู้ข้อมูลโครงการฯ จากแหล่งใด?

.....
.....
.....

2. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้เชิญชวนและเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียร่วมแสดงความคิดเห็น รับฟังข้อเสนอแนะจากประชาชนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินนโยบายหรือไม่ อย่างไร?

.....
.....
.....

3. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการฯ บ้างหรือไม่ อย่างไร?

.....
.....
.....

4. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลได้จัดให้มีการประชุมวางแผนร่วมกันในการเตรียมโครงการฯ และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการบ้างหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

5. ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบลกับประชาชนในพื้นที่ร่วมกันดำเนินการตามนโยบายและเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดไว้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

6. ในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ในระดับหมู่บ้านมีการติดตามผลการดำเนินงาน ตรวจสอบและประเมินผลโครงการฯ บ้างหรือไม่ (ถ้ามี) ดำเนินการในลักษณะใด?

.....

.....

.....

7. ในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ในระดับหมู่บ้านมีการควบคุมโดยประชาชน เช่น การลงประชามติ หรือการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นโดยชุมชนเองหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

8. ในการดำเนินนโยบาย “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) ในหมู่บ้านของท่านพบปัญหาและอุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้างหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

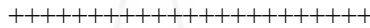
.....

9. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบลนางแก้ว ต่อการดำเนินนโยบายตาม “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน” (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) อย่างไร?

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

ตารางสถิติประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

ตารางสถิติประชาชนในตำบลนางแก้ว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

หมู่บ้าน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
หมู่ที่ 1 บ้านเขาคิน	317	366	683
หมู่ที่ 2 บ้านหนองพง	275	282	557
หมู่ที่ 3 บ้านนางแก้วตะวันออก	331	405	736
หมู่ที่ 4 บ้านนางแก้วตะวันตก	265	288	553
หมู่ที่ 5 บ้านเขาค่าง	175	186	361
หมู่ที่ 6 บ้านเขาขวาง	257	237	494
หมู่ที่ 7 บ้านขุยจาม	200	212	412
หมู่ที่ 8 บ้านไผ่เจริญ	472	495	967
หมู่ที่ 9 บ้านห้วยตาบุญจันทร์	277	256	533
รวม	2,569	2,727	5,296

ที่มา : สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเขาขวางเดือนมิถุนายน 2562

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวหทัยรัตน์ เสมประวัติ
วัน เดือน ปีเกิด	30 ธันวาคม 2529
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
ประวัติการศึกษา	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2559
สถานที่ทำงาน	ที่ทำการปกครองอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
ตำแหน่ง	ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง)

